

Magyarország fizetésimérleg- és külfölddel szembeni befektetésipozíció-statisztikái

2014

Magyarország fizetésimérleg- és külfölddel szembeni befektetésipozíció-statisztikái (a megújult nemzetközi módszertan és hazai gyakorlat)

2014

Magyarország fizetésimérleg- és külfölddel szembeni befektetésipozíció-statisztikái
(a megújult nemzetközi módszertan és hazai gyakorlat)

2014

Készítette: Magyar Nemzeti Bank Statisztikai Igazgatóság

A kézirat lezárásának időpontja: 2014. szeptember

Kiadja: Magyar Nemzeti Bank

Felelős kiadó: Hergár Eszter

1054 Budapest, Szabadság tér 9.

www.mnb.hu

ISBN 978-963-9383-97-5 (on-line)

Tartalom

Bevezetés	5
Rövidítések jegyzéke	6
1. A nemzetközi módszertan áttekintése	7
1.1. A fizetésimérleg- és külfölddel szembeni befektetésipozíció-statisztika alapfogalmai, számbavételi rendszere	7
1.2. A fizetési mérleg struktúrája	9
1.2.1. Folyó fizetési mérleg	10
1.2.2. Tőkemérleg	14
1.2.3. Pénzügyi mérleg	15
1.3. Külfölddel szembeni befektetési pozíció	18
1.4. A fizetésimérleg-statisztika helye a makrostatisztikákban, kapcsolata a nemzeti számlák rendszeréhez	19
1.5. Jelentősebb változások az előző kiadáshoz képest	22
1.5.1. Az új kiadás szükségessége	22
1.5.2. A nemzeti számlákkal való összhang	24
1.5.3. Változások a pénzügyi instrumentumok besorolásában	25
1.5.4. Lényeges változások a funkcionális kategóriákon belüli besorolásban	25
1.5.5. Az új fizetési mérleg kézikönyv szerkezete	26
2. A magyar gyakorlat	28
2.1. A fizetésimérleg- és a külfölddel szembeni befektetésipozíció-statisztikák összeállítása során alkalmazott módszertan	28
2.1.1. Általános megjegyzések	28
2.1.2. A fizetési mérleg és a külfölddel szembeni befektetési pozíció fő részei és instrumentumai	30
2.1.3. A módszertan és a hazai gyakorlat specialitásai	47
2.2 Az adatgyűjtési és feldolgozási rendszer	55
2.2.1 A jelenlegi adatgyűjtési rendszer	55
2.2.2 Az adatszolgáltatási folyamat	58
2.2.3. Az adatfeldolgozó rendszer	60
2.3. A fizetésimérleg-statisztikák közlési és revíziós gyakorlata	61
2.3.1. Publikációs rend	61
2.3.2. Adatrevíziós politika	63

3. Az új módszertan bevezetésének hatása a fizetésimérleg- és a hozzá kapcsolódó állományi adatokra	65
3.1. A BPM6 módszertan felülről számított finanszírozási képességre gyakorolt hatásai	67
3.1.1. Áruk és szolgáltatások	67
3.1.2. Az elsődleges és a másodlagos jövedelmek változása	68
3.1.3 A tőkemérleg változásai	69
3.2 A módszertani változások hatása a pénzügyi mérlegben és az állományi adatokban	70
3.3. A módszertani váltással egy időben végrehajtott visszamenőleges adatjavítások	72
 1. melléklet	
A fizetésimérleg-statisztika összeállításához elrendelt adatgyűjtések főbb témakörök szerint	75
 2. melléklet	
Megjegyzések az 1990–1994-es adatok új szerkezetbe történő besorolásához	78
 Függelék	
Példa a fizetési mérleg és a külfölddel szembeni befektetési pozíció összeállítására	80
A kiadványban használt fontosabb speciális kifejezések magyarázata	87
Hasznos linkek	88

Bevezetés

A Magyar Nemzeti Bank Statisztikai szakterülete immár harmadik alkalommal teszi közzé a *Magyarország fizetésimérleg-statisztikái* című kiadványát (a továbbiakban Kiadvány), hogy az érdeklődő felhasználók széles körének tájékoztatást nyújtson a fizetésimérleg-statisztika és a külfölddel szembeni befektetési pozíció nemzetközi módszertanáról, és bemutassa e statisztikák előállításának hazai gyakorlatát. A Kiadvány rövid időn belüli újbóli kiadásának oka, hogy az Európai Unión belüli országokban 2014-ben került sor a mai világgazdasági jelenségeknek (globalizáció terjedése, a multinacionális vállalatok szerepének növekedése, szabad tőkeáramlás stb.) jobban megfelelő, új nemzetközi statisztikai módszertan bevezetésére. Ez az EU-n belüli közös dátum igazodik a nemzeti számlák rendszerével (SNA 2008) összhangban megújított európai szektorszámlák rendszerének (ESA 2010) 2014-es bevezetéséhez.

A Kiadvány alapvető célja, hogy bemutassa és elmagyarázza a fizetésimérleg-statisztika és a külfölddel szembeni befektetési pozíció alapfogalmait, szerkezetét, az összeállítás során alkalmazott konvenciókat. A makrostatisztikák rendszerének, s benne a fizetésimérleg-statisztika szerepének megértéséhez a nemzeti számlák rendszerével való összefüggés megvilágítása alapvető fontosságú. Az új módszertan bevezetésével ugyanis a *fizetésimérleg-statisztika* szerkezete úgy változott meg, hogy az alkalmazott fogalmi keret összhangba került a *nemzeti számlák rendszerével*. Ez a főbb részmérlegek megváltozott elnevezésében (az elsődleges jövedelmek, illetve másodlagos jövedelmek használata a fizetési mérlegben is a korábbi jövedelmek, illetve folyó transzferek címkék helyett), és az egyenlegező tételek (nettó finanszírozási képesség, illetve szükséglet) standard szerkezetbe való integrálásában is megnyilvánult. Az 1. fejezet a nemzetközi módszertan bemutatására fókuszál.

A Kiadvánnyal az MNB a nemzetközi módszertan bemutatásán túl a fizetésimérleg-statisztikák összeállítása során alkalmazott hazai gyakorlat megismertetésére törekszik. Ennek keretében tárgyaljuk a 2. fejezetben az adatgyűjtési, feldolgozási és publikációs rendszerrel kapcsolatos sajátosságainkat.

Az MNB honlapján a felhasználók folyamatosan megtalálhatják az éppen aktuális fizetésimérleg- és külfölddel szembeni befektetési pozíció-adatokat, ezért a Kiadványhoz nem tartozik statisztikai adatokat tartalmazó külön melléklet. A 3. fejezetben viszont bemutatjuk az új módszertanra való áttérés fontosabb aggregátumokra gyakorolt hatását.

Az előző kiadáshoz hasonlóan külön mellékletben ismertetjük a fizetésimérleg-statisztika összeállításának alapjául szolgáló havi, negyedéves és éves adatgyűjtések teljes listáját. Az új módszertani elszámolásnak megfelelően frissítettük a függelék is, amelyben az érdeklődő felhasználók konkrét példán keresztül kísérhetik nyomon az egyes tranzakciók statisztikai elszámolásához kapcsolódó technikai lépéseket. A Kiadványt a fontosabb speciális fogalmakat röviden magyarázó rész és a hasznos internetes hivatkozások oldala zárja.

A Kiadvány egyes fejezeteinek megírásában a Magyar Nemzeti Bank Statisztikai Igazgatóságának fizetési mérleggel foglalkozó kollégái vettek részt: Bánhegyi Péter, Durucskó Mihály, Kanyóné Pető Magdolna, Montvai Beáta, Simonné Tánczos Vanda és Veitzné Kenyeres Erika, míg az MNB honlapján elérhető adatok Basa János, Lipcsei Gyöngyi és Bräutigam Dóra munkájának eredményeképpen állnak elő. A Kiadványt jóváhagyta Tardos Ágnes igazgató.

Rövidítések jegyzéke

Rövidítés	Angol megfelelő	Magyar megfelelő
BD	Benchmark Definition of Foreign Direct Investment	az OECD által készített Közvetlen tőkebefektetések módszertani kézikönyve
BOP	Balance of Payments	fizetési mérleg
BOPCOM	Committee on Balance of Payments Statistics	az IMF fizetésimérleg-statisztikai bizottsága
BPM5	Balance of Payments Manual Fifth Edition	Fizetési mérleg kézikönyv, 5. kiadás
BPM6	Balance of Payments and International Investment Position Manual Sixth Edition	Fizetési mérleg és külfölddel szembeni befektetési pozíció kézikönyv, 6. kiadás
c.i.f.	cost, insurance and freight	import az importáló ország határáig felmerülő költségekkel (biztosítás és fuvardíj)
COPC	Current operating performance concept	a normál üzletmenethez kapcsolódó vállalati eredmény figyelembevétele
EGR	EuroGroups Register	Európai vállalatcsoport regiszter
ESA	European System of Accounts	Európai szektorszámmlák rendszere
Extrastat	Extrastat	EU-n kívüli külkereskedelmi statisztika
f.o.b.	free on board	export az exportáló ország határáig felmerülő költségekkel (biztosítás és fuvardíj)
FDI	Foreign direct investment	közvetlentőke-befektetés
FDIR	Framework of Direct Investment Relationships	közvetlentőke-befektetési viszony keretrendszere
FISIM	Financial intermediation services indirectly measured	pénzügyi közvetítők közvetetten mért szolgáltatási díja
IIP	International Investment Position	külfölddel szembeni befektetési pozíció
Intrastat	Intrastat	EU-n belüli külkereskedelmi statisztika
NEO	Net errors and omissions	tévedések és kihagyások egyenlege
SDDS	Special Data Dissemination Standard	IMF Különleges adatközzétételi szabványa
SNA	System of National Accounts	Nemzeti számlák rendszere
SPE/SCV	Special Purpose Entity	speciális célú vállalat
TÁSA	Corporate Tax Declaration	társaságiadó-bevallás (NAV/APEH)

1. A nemzetközi módszertan áttekintése

1.1. A FIZETÉSIMÉRLEG- ÉS KÜLFÖLDDEL SZEMBENI BEFEKTETÉSIPOZÍCIÓ-STATISZTIKA ALAPFOGALMAI, SZÁMBAVÉTELI RENDSZERE

A *fizetési mérleg* (Balance of Payments, BOP) egy olyan *forgalmi* (flow) típusú statisztikai kimutatás, amely egy adott ország rezidens és nem rezidens gazdasági szereplői között egy meghatározott időszakban lezajló reálgazdasági és pénzügyi műveletek számbavételére szolgál. A forgalmi típusú fizetési mérleghez szorosan kapcsolódik az állományi (stock) szemléletű *külfölddel szembeni befektetési pozíció* (International Investment Position, IIP), amely a nem rezidensekkel szembeni pénzügyi követelés és tartozás állományokra vonatkozó statisztikai információkat foglalja össze. Az állományok értéke két időpont között egyrészt a *tranzakciók*, másrészt a devizaárfolyamok, valamint az instrumentumok piaci árának változása miatt bekövetkező átértékelődések, harmadrészt pedig az ezeken kívüli *egyéb állományváltozások* miatt módosulhat. Egy ország nettó vagyona egyrészt a reáleszközök alkotta vagyonából, másrészt pedig a külfölddel szembeni pénzügyi követelések (+ tartalékeszközként tartott rúdarany) és tartozások különbségeként adódó nettó pénzügyi pozíciójából áll. Ez utóbbit tartalmazza a külfölddel szembeni befektetési pozíció. A *fizetésimérleg-statisztika* és a hozzá kapcsolódó *külfölddel szembeni befektetési pozíció* állományi statisztika alkotja tehát egy adott gazdaság *külfölddel kapcsolatos tranzakcióinak és pozícióinak koherens módon összeállított elszámolását*, amelyben az *összeállító ország szempontjából* kerülnek elszámolásra a reálgazdasági és pénzügyi műveletek.

A *rezidens* fogalom az egyéb makrogazdasági statisztikákkal összhangban a fizetésimérleg-statisztikában is a *gazdasági érdek* és a *gazdasági terület* fogalmak felhasználásával kerül meghatározásra. Egy adott ország rezidensének minősül minden olyan természetes és jogi személy, valamint jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, akire, illetve amelyre teljesül az a feltétel, hogy alapvető gazdasági érdeke (állandó lakhelye, székhelye, telephelye, termelése stb.) az adott ország gazdasági területéhez kapcsolódik. Statisztikailag tehát az, hogy valamely gazdasági szereplő az adott ország rezidensének számít-e, avagy sem, nem az állampolgárságtól vagy nemzetiségi hovatartozástól függ, hanem az **alapvető gazdasági érdek meglététől**. Ilyennek számít egy vállalkozás szempontjából például az, ha az adott országban van bejegyezve a telephelye, s ott gazdasági tevékenységet folytat vagy – indulásnál – legalább egy évig azt szándékozik tenni.

A fizetésimérleg-statisztika számbavételei rendszere – az üzleti számvitelhez hasonlóan – egy sor konvención nyugszik. Ezek közül az egyik legfontosabb a **kettős könyvelés elve**. Minden egyes tranzakció két helyen kerül elszámolásra: egyrészt maga az üzleti esemény, másrészt pedig az ahhoz kapcsolódó finanszírozás – tartozik (debit), illetve követel (credit) tételeként – kerül be a statisztikába (lásd az 1. ábrát). A fizetési mérlegben rögzített tranzakciók túlnyomó többségére jellemző, hogy valamekkora értékű reál-, illetve pénzügyi eszköz *cserél gazdát* valamely azonos értékű reál-, illetve pénzügyi eszközért. A pénzügyi eszközök esetében nem csupán a tulajdonosváltás, hanem az új követelések és kötelezettségek keletkezése (pl. kötvénykibocsátás), illetve megszűnése (pl. az adósság törlesztése) vagy éppen a szerződő felek között új feltételekkel való megújítása (pl. a lejárat megváltoztatása) is része a fizetési mérlegnek. Vannak olyan üzleti események is, amikor a nyújtott gazdasági értékért cserébe a másik fél nem ad semmit, ezek a transzferek (pl. élelmiszer- és gyógyszersegély, beruházási segély). Mivel a kettős könyvelés elve univerzálisan érvényesül, ezért ezeknél az eseményeknél is kétoldalasan kell a tranzakciót rögzíteni. Ha egy áru, szolgáltatás vagy egy pénzügyi eszköz jelenik meg ellentételezés nélkül, akkor transzferként ezeknek az ellentételezés nélküli ügyleteknek a hiányzó „finanszírozási” oldala jelenik meg a fizetési mérlegben. Amennyiben az egyoldalú átutalás a felhalmozási folyamatokat érinti, akkor a tőkemérlegben elszámolandó tőketranszferről, minden más esetben a folyó fizetési mérleg másodlagos jövedelmek részmérlegében kimutatandó folyó transzferről van szó.

1. ábra**A kettős könyvelés elve az elemi tranzakciók szintjén a fizetésimérleg-statisztikában**

Követel (+, bevétel)	Tartozik (–, kiadás)
árúk és szolgáltatások exportja	árúk és szolgáltatások importja
jövedelmek beáramlása	jövedelmek kifizetése
kapott egyoldalú átutalások	nyújtott egyoldalú átutalások
követelések csökkenése	követelések növekedése
tartozások növekedése	tartozások csökkenése

A kettős könyvelés elvéből következően a fizetési mérleg egészének szintjén a követel tételek összesenje (az összes bevétel) megegyezik a tartozik tételek összesenjével (az összes kiadás), azaz a fizetésimérleg-statisztika definíciószerűen mindig nulla egyenleggel zár. Másképpen fogalmazva, elméletileg a folyó fizetési mérleg, a tőkemérleg és a pénzügyi mérleg egyenlegének összege mindig zérus.

A fizetésimérleg-statisztikában az aggregált megjelenítés során a folyó fizetési mérleg és a tőkemérleg bruttó forgalmakat tartalmaz, míg a pénzügyi mérlegben a forgalmi száraz (bevétel/kiadás) helyett egyenlegek kerülnek közlésre minden egyes pénzügyi instrumentum esetében: követelések egyenlege, illetve tartozások egyenlege (net acquisition of financial assets/net incurrence of financial liabilities). A közzétett fizetésimérleg-statisztika pénzügyi mérlegében ezzel megszűnik az (elemi szinten továbbra is érvényes) előjelkonvenció következménye, miszerint az előjelek attól függően mutatnak növekedést vagy csökkenést, hogy követelésről vagy tartozásról van-e szó. A pénzügyi követelések, illetve tartozások növekedése „+”, míg csökkenése „–” előjellel szerepel. Ebből következően a pénzügyi mérleg egyenlege egyenlő lesz a folyó és a tőkemérleg egyenlegével, ami a nettó hitelnyújtás (+)/nettó hitelfelvétel (–) egyenlegező tétel alulról és felülről számított mutatója.

1. keretes írás**Az előjel-konvenció az elemi szintű tranzakciók és az aggregált megjelenítés során**

Az egyes tranzakciók elszámolása esetében nincs semmi változás a BPM6-ra való áttéréssel, továbbra is ugyanúgy érvényesül a kettős könyvelés elvének megfelelő elszámolás, mint korábban: minden egyes „követel” (CR) tételhez kapcsolódik egy „tartozik” (DR) tétel, más-képpen bevételhez kiadás, vagy – a fizetésimérleg-statisztika értelmezési keretében – egy alaptranzakcióhoz egy finanszírozási tranzakció. (Az elemi tranzakciók elszámolásának technikai részleteit lásd a függelékben szereplő példában.) Ami megváltozik a korábbi gyakorlathoz képest az, ahogyan a pénzügyi mérleg egyes tételei publikálásra kerülnek. A pénzügyi mérleg tételeinek előjele megváltozott, és az új módszertan szerint a pénzügyi mérlegben a követelések és tartozások egyenlegének előjele ezen túl az állományra gyakorolt hatásukat mutatja. Az egyes instrumentumok egyenlege így a követelés és tartozás tranzakciók különbségeként nettó követelés tranzakciót mutat (az eddigi nettó tartozás helyett). Ez éppen ellentétes a BPM5-höz kapcsolódó pénzügyimérleg-egyenleg nettó tartozás típusú tartalmával. Ezért a pénzügyi mérleg egyenlege ezentúl a folyó fizetési mérleg és a tőkemérleg együttes egyenlegével azonos előjellel mutatja a külföld-del szembeni finanszírozási képesség alakulását. Ennek megfelelően például a pénzügyi mérleg adatainak pozitív előjele a követelések nettó növekedését jelenti, ami egyenértékű a külső tartozás nettó csökkenésével és a források kiáramlásával.

A követel és a tartozik oldal egyezőségének való megfelelés a gyakorlatban nyilvánvalóan csak akkor teljesülhetne, ha a fizetésimérleg-statisztika az egyes elemi üzleti eseményekből épülne fel, amikor is biztosítani lehetne a kettős könyvelés elvének való megfelelést minden egyes tranzakció esetében. A gyakorlatban azonban a statisztika összeállítása eltérő adatforrásokra (banki, vállalati jelentések stb.) épül. Az egyes adatforrások közötti értékelésbeli, időbeli és egyéb eltérések, valamint az esetleges számbavételi hibák következtében a valóságban az egyezőség csak véletlenszerű lehet, ezért az összhang megteremtése már csak utólagos és formai lehet. Ez a tény önmagában független a statisztikai információs rendszer jellemzőitől, s csupán azt fejezi ki, hogy az elvekhez képest a valódi gazdasági folyamatok és azok megfigyelése sokkal bonyolultabb annál, semmint hogy minden egyes mozzanatról tökéletes és teljes körű információval rendelkezhetnénk. Ezért tartalmaz minden egyes ország fize-

tésimérleg-statisztikája olyan sort, amely utólagosan és formailag teremti meg a tartozik és követel oldal egyezőségét a fizetési mérleg egészének szintjén. Ezt a sort nevezik **tévedések és kihagyásoknak (Net Errors and Omissions, NEO)**. Ez az *egyenlegező tétel* előjelét tekintve lehet negatív vagy pozitív, attól függően, hogy a statisztikai hiba korrigálása éppen mit követel meg. Ha tartósan egyirányú vagy növekvő nagyságú a hiba, az jelezheti az adatgyűjtési rendszer tökéletlenségét, hibáját.

A külfölddel kapcsolatos statisztikák összeállítása során **a tranzakciók egységes értékeléseként** a tranzakcióban részt vevő, általában egymástól független gazdasági szereplők által meghatározott **piaci árat** tekinti a számbavétel alapjának. A statisztikában való **rögzítésük időpontjának** a tranzakció által érintett reál- vagy pénzügyi eszközre vonatkozó **tulajdonjog rezidensek és nem rezidensek közötti átszállásának**, s az ezzel kapcsolatos követelés vagy tartozás keletkezésének, megszűnésének, átadásának stb. időpontjában kell elvégezni.

A rezidensek és nem rezidensek közötti – reál-, illetve pénzügyi eszközt érintő – **tulajdonosváltás, mint a tranzakciók fizetésimérleg-statisztikában való megjelenítésének fő kritériuma** jelzi, hogy – az elnevezése által sugallt tartalommal ellentétben – a fizetési mérleg jellegét tekintve nem *pénzforgalmi*, hanem **eredményszemléletű** statisztika. A tranzakciók elszámolásának megtörténtét és annak idejét nem az ellenérték kiegyenlítésének ideje határozza meg, hanem a tulajdonosváltás (a szolgáltatások esetében annak igénybevétele) időpontja.

Az eddig elmondottakból az is következik, hogy az egyes tranzakciók fizetésimérleg-statisztikában való megjelenésének nem feltétele a külföldi fizetőeszközben történő elszámolás, az történhet nemzeti valutában, barter ügylet keretében, vagy akár elmentételezés nélkül is. Ennek ellenére a fizetésimérleg-tranzakciók általában különböző devizákban bonyolódnak, illetve a nem rezidensekkel szembeni tartozások és követelések különböző devizanemekben denomináltak. Az ügyleteknek és a pozícióknak a statisztika összeállításához használt pénznemben való összegzéséhez szükség van a megfelelő árfolyamon való átszámításukra. Az átváltási ráta a tranzakciók esetében az ügyletkezéssel kapcsolódó, míg az állományok esetében a referencia időpontban érvényes árfolyam. A forgalmak esetében sokszor nem állnak rendelkezésre a tranzakciós árfolyamok, ilyenkor az időszak átlagárfolyamot szokás alkalmazni.

1.2. A FIZETÉSI MÉRLEG STRUKTÚRÁJA

1. Folyó fizetési mérleg

- 1.A. Áruk és szolgáltatások
- 1.B. Elsődleges jövedelmek
- 1.C. Másodlagos jövedelmek

2. Tőkemérleg

- 2.1. Nem termelt, nem pénzügyi javak forgalma
- 2.2. Tőketranszferek

3. Pénzügyi mérleg

- 3.1. Közvetlentőke-befektetések
- 3.2. Portfólióbefektetések
- 3.3. Pénzügyi derivatívák és munkavállalói részvényopciók
- 3.4. Egyéb befektetések
- 3.5. Tartalékeszközök

A fizetési mérleg két fő alkotóeleme a folyó fizetési mérleg és tőkemérleg együttese, valamint a pénzügyi mérleg. A folyó és tőkemérleg egyenlegező tétele a felülről számított finanszírozási képesség (vagy negatív előjel esetén finanszírozási igény), a pénzügyi mérleg egyenlege az alulról számított finanszírozási képesség/igény. Ez definíció szerint megegyezik a nettó hitelfelvétel/nettó hitelnyújtás alkalmazásával, a gyakorlatban azonban ritkán teljesül az adatgyűjtés sajátosságaiból kifolyólag. A felülről számított finanszírozási képesség – a folyó fizetési mérleg egyenlege a tőkemérleg egyenlegével együtt – megmutatja, hogy az áruk és szolgáltatások, a jövedelem, valamint a kapott és fizetett transzferek együttesen milyen egyenleget mutatnak. Ha ez negatív, akkor az azt jelenti, hogy külső finanszírozási igény keletkezett, ami külföldi forrás bevonását teszi szükségessé, amennyiben pozitív, akkor az ország külföld felé nettó hitelnyújtó. A pénzügyi mérleg részei pedig arról adnak részletesebb képet, hogy ennek a finanszírozásnak mik a jellemzői: milyen a megoszlása a közvetlentőke-befektetéseknek, portfólióbefektetéseknek, egyéb befektetéseknek, a tartalékok változása hogyan alakul egy időszakban.

1.2.1. Folyó fizetési mérleg

A folyó fizetési mérleg a fizetési mérleg fontos aggregátuma, amely tartalmazza a rezidensek nem rezidensekkel folytatott áru-forgalmi, szolgáltatás, elsődleges és másodlagos jövedelem tranzakcióit.

Az új módszertan szerint a *folyó fizetési mérleg fő kategóriáinak megváltozott elnevezésében* egyértelművé vált az összhang a *nemzeti számlák rendszerével* (pl. a nemzeti számlákban már korábban is alkalmazott elsődleges jövedelmek, másodlagos jövedelmek kategóriák alkalmazásra kerültek a korábbi jövedelmek, viszonzatlan átutalások megkülönböztetés helyett). A változással a termékekhez és termeléshez kapcsolódó adók és támogatások is az elsődleges jövedelmek között kerülnek elszámolásra, ellentétben a BPM5 folyó transzferként való elszámolásával.

A folyó fizetési mérleg instrumentumai (1.A+1.B+1.C)

1. Folyó fizetési mérleg (1.A+1.B+1.C)

1.A.a. Áruk

- 1.A.a.1. Általános termékforgalom
- 1.A.a.2. Közvetítő kereskedelem
- 1.A.a.3. Nem monetáris arany

1.A.b. Szolgáltatások

- 1.A.b.1. Mások tulajdonában lévő fizikai inputokon végzett feldolgozási szolgáltatások
- 1.A.b.2. Máshová nem sorolt karbantartási és javítási szolgáltatások
- 1.A.b.3. Szállítás
- 1.A.b.4. Utazás
- 1.A.b.5. Építés-szerelési szolgáltatások
- 1.A.b.6 Biztosítási és nyugdíjszolgáltatások
- 1.A.b.7. Pénzügyi szolgáltatások
- 1.A.b.8. Szellemi termék használatának máshova nem sorolt díja
- 1.A.b.9. Távközlési, számítástechnikai és informatikai szolgáltatások
- 1.A.b.10. Egyéb üzleti szolgáltatások
- 1.A.b.11. Személyes, kulturális és szórakoztatással kapcsolatos szolgáltatások
- 1.A.b.12. Kormányzati áruk és szolgáltatások

1.B Elsődleges jövedelmek

- 1.B.1. Munkavállalói jövedelmek
- 1.B.2. Befektetések jövedelmei
 - 1.B.2.1. Közvetlentőke-befektetések jövedelmei
 - 1.B.2.1.1. Részesedések jövedelmei
 - 1.B.2.1.1.1. Osztalékok és kvázi vállalatokból történő jövedelemkivonás
 - 1.B.2.1.1.2. Újrabefektetett jövedelmek
 - 1.B.2.1.2. Adósság típusú instrumentumok jövedelmei
 - 1.B.2.2. Portfólióbefektetések jövedelmei
 - 1.B.2.2.1. Részvények és befektetési jegyek jövedelmei
 - 1.B.2.2.2. Hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok
 - 1.B.2.2.2.1. Egy évnél nem hosszabb lejáratú
 - 1.B.2.2.2.2. Éven túli lejáratú
- 1.B.2.3. Egyéb befektetések jövedelmei
- 1.B.2.4. Tartalékeszközök jövedelmei
- 1.B.3. Egyéb elsődleges jövedelmek

1.C Másodlagos jövedelmek

- 1.C.1. Államháztartás
- 1.C.2. Egyéb szektorok

Áruként kerül elszámolásra a rezidensek és nem rezidensek közötti *tulajdonosváltással* járó **általános termékforgalom**, a **közvetítő kereskedelem** (amely során a rezidens kereskedő a rezidens ország határain kívül megveszi, majd ugyancsak a határokon kívül eladja a termékeket anélkül, hogy a rezidens országba behozta volna őket), valamint a **nem monetáris célú** – a tartalékeszközök részét nem képező – **arany adásvétele**. Az általános termékforgalom részét képezi mindazon rezidensek és nem rezidensek közötti tulajdonosváltással járó áruforgalmi tranzakció, amely nem tartozik sem a másik két áruforgalmi kategóriába, sem azon szolgáltatások közé, amelyek szintén magukban foglalnak árumozgásokat (utazás, építési szolgáltatások, kormányzati szolgáltatások). Ilyen árumozgásnak minősül a szimpla adásvételi tranzakciókon felül többek között a rezidensek által tovább feldolgozás céljából külföldön megvett, de belföldre be nem hozott, hanem külföldön feldolgoztatott áruk (beleértve a késztermékek nem rezidenseknek történő értékesítését), a magánforgalomban behozott nagy értékű áruk, a pénzügyi lízing vagy az illegálisan behozott áruk forgalma. A pénzügyi lízing esetében ugyan nem beszélhetünk jogi értelemben a tulajdonosváltás megtörténtéről mindaddig, amíg a szerződés le nem zárul, azonban a tényleges közgazdasági tartalmának megfelelően a lízingelt áru átvételekor kerül rögzítésre az áruk között, s ezzel szemben a pénzügyi mérlegben el kell számolni egy pénzügyi kötelezettséget. Az általános termékforgalom magában foglalja a nem rezidens szállítóeszközök által a statisztikát összeállító országban igénybe vett üzemanyagot és egyéb ellátmányt (illetve a rezidens szállítóeszközök által külföldön igénybe vett hasonló tartalmú árukat) is. A közvetítő kereskedelem esetében a beszerzések negatív exportként jelennek meg.

Az áruforgalom mindkét irányban *piaci értéken*, az exportáló ország határán számolt paritásnak (f.o.b.) megfelelően kerül rögzítésre. (A c.i.f. és f.o.b. paritásokról és az elszámolásról lásd részletesen a 2.1.3.4. fejezetet.) A számla szerinti érték azon elemeit, amelyek a f.o.b. paritáson kívül szállítási, biztosítási vagy egyéb költségeket tartalmaznak, a folyó fizetési mérleg megfelelő tételéhez kell átsorolni.

Szolgáltatásként kerül elszámolásra minden olyan reálgazdasági tevékenység, amely nem tartozik az áruk közé. A szolgáltatások osztályozása általában annak tárgyát képező **tevékenységhez kötődik**. Ez alól kivétel az **utazás, a kormányzati szolgáltatások és az építési szolgáltatások, ezek esetében a szolgáltatást igénybe vevőhöz kapcsolódik**. Ez utóbbi szolgáltatások között árumozgások is lehetnek, azonban az említett fő besorolási elv ezt is felülírja.

A szolgáltatások között találhatók továbbá azon áruforgalmi tételek is, ahol még közgazdasági értelemben sem történik tulajdonosváltás. Ezek közé sorolható egyrészt a **bérmunka**, amikor csak feldolgozásra kerül az átadott termék (olaj, textil stb.), majd ezután visszakérül az eredeti tulajdonosához, másrészt pedig a **javitás**. Mind a kettőt nettó értéken kell elszámolni. A bérmunka esetében ugyanakkor azokat a tételeket, amelyek esetében a rezidens gazdaság határait csak az alapanyag lépi át, a késztermék a másik irányban már nem, át kell sorolni az áruk közé. A szolgáltatások tartalmazzák a szellemi tulajdon körébe tartozó (termelt) javak, jellemzően a **kutatás-fejlesztés** eredményeinek forgalmát is, akár csak a használatukért kell fizetni, akár a teljes tulajdonjogukért (noha más-más szolgáltatáskategória alatt). A nem a szellemi tulajdon körébe tartozó (nem termelt, nem pénzügyi) javak közül a marketingeszközök (védjegyek, logók, domainnevek stb.) esetében viszont csak a használat utáni díjak kerülnek a szolgáltatások közé, az adásvétel a tőkemérleg része. Sokszor nagyon nehéz meghatározni az áruk és szolgáltatások közötti határvonalat, mi tartozik az áruk, illetve szolgáltatások kategóriájába. Egy üres CD például áru, a kész szoftvert tartalmazó CD ugyan tartalmaz áru és szolgáltatási elemeket is, de áruként kell elszámolni, ugyanakkor a jogdíjas szoftver a számítógépes és információs szolgáltatások közé tartozik.

A **pénzügyi termékek** (hitelek, biztosítások, értékpapírok) **adásvétele** szintén tartalmaz (közvetett) szolgáltatáskomponenst. E termékek eladója, illetve forgalmazója a termékárakban megjeleníti azt a tényt is, hogy ő nem egyszerűen csak eladója (forgalmazója), hanem egyúttal szolgáltatója is e termékeknek. E **közvetett szolgáltatásokat** a biztosítási és a pénzügyi szolgáltatások között kell elszámolni (ez utóbbira példa a *FISIM*, azaz a fizetendő kamatokban implicite benne foglalt pénzügyi szolgáltatás). A *FISIM* fogalmáról és elszámolásáról lásd a 2. keretes írást.

2. keretes írás

Közvetett módon elszámolt pénzügyi közvetítési díj (FISIM)

A hitelintézetek által alkalmazott és ténylegesen fizetett hitel és betéti kamatok tartalmazzák a **hitelintézetek által a pénzügyi közvetítésért felszámított közvetítési díj** hatását. Ez azt jelenti, hogy a nyújtott hitelek fizetendő kamatai ezzel az összeggel nőnek, a hitelintézetek által fizetendő betéti kamatok pedig ezzel az összeggel csökkennek a pénzügyi termékek referenciakamataihoz (azaz alapárához) képest. E pénzügyi közvetítési díj, azaz a FISIM a hitelintézetek azon tevékenységét fejezi ki, hogy forrásokat gyűjtenek, majd ezeket a megfelelő helyekre kihelyezik, és ezáltal szolgáltatásokat nyújtanak a nem hitelintézetek számára. A FISIM-et így a pénzügyi szolgáltatások között, a kamatoktól elkülönítve kell kimutatni a fizetési mérlegben.

A fenti definícióból adódóan **FISIM-bevétele csak a hitelintézeti szektornak lehet, FISIM-kiadása pedig csak a nem hitelintézeti körnek**. A FISIM-et eredményező tranzakciók ugyanakkor **csak az egyéb befektetések között található**k, mert maga a FISIM léte azt fejezi ki, hogy a hitelintézetek a tulajdonosi struktúrájuk tekintetében független felek között közvetítenek, vállalatcsoporton belüli transzferárazástól és elszámoló áraktól mentesen, a vállalatcsoporton belüli egyéb követelések és tartozások pedig definíció szerint nem tartoznak ebbe a körbe. Ugyancsak nincs FISIM-forgalom elszámolás a jegybankok tranzakciói esetében, mert ezekre nem feltétlenül a jövedelmezőségi, azaz piaci szempontok alapján kerül sor, valamint a hitelintézetek egymással szembeni tranzakciói során (a hitelintézeteknek nem lehet FISIM-kiadása, így feltételezhető, hogy az egymással szembeni tranzakcióik referenciakamaton történnek).

Példa a kamatok FISIM-re (pénzügyi közvetítési szolgáltatás közvetetten mért díja) és referenciakamatra történő felosztására

1. Éden Bankja (FISIM-termelő) hitelt nyújt nem rezidens autógyárnak (FISIM-felhasználó) 100 millió peták értékben 6% éves kamatláb mellett (a referencia kamatláb 5%).
2. Nem rezidens autógyár (FISIM-felhasználó) 5 millió peták betétet helyez el Éden Bankjánál 3% éves kamatláb mellett (a referencia kamatláb 3,5%).
3. Éden háztartásai megtakarításai egy részét, 3 millió petákot nem rezidens Banque-nál helyezik el 4,5% éves kamatláb mellett (a referencia kamatláb 5%).
4. Éden konzervgyára 20 millió peták hitelt vesz fel nem rezidens Banque-tól 4% éves kamattal (a referencia kamatláb 3,5%)

Éves adatok	Adatok petákban	
	Bevétel	Kiadás
FISIM-termelő esetén		
1. Rezidens hitelintézet által nyújtott hitel eredményszámlázható kamata összesen	6 000 000	
1.a. referencia kamat	5 000 000	
1.b. FISIM	1 000 000	
2. Rezidens hitelintézetnél elhelyezett betét eredményszámlázható kamata összesen		150 000
2.a. referencia kamat		175 000
2.b. FISIM	25 000	
FISIM-felhasználó esetén		
3. Rezidens háztartás által elhelyezett betét eredményszámlázható kamata	135 000	
3.a. referencia kamat	150 000	
3.b. FISIM		15 000
4. Rezidens vállalat hitelfelvételének eredményszámlázható kamata		800 000
4.a. referencia kamat		700 000
4.b. FISIM		100 000
Fizetési mérleg éves adatok	Bevétel	Kiadás
1.A.b.7.1 Külön felszámított és más pénzügyi szolgáltatások (FISIM)	1 025 000	115 000
1.B.2.3.2. Kamat (referencia kamat)	5 150 000	875 000
B.1. Hitelintézetek (S.122)	5 000 000	175 000
D.2. Nem pénzügyi intézmények, háztartások és háztartásokat segítő nonprofit intézmények (S.1V)	150 000	700 000
ÖSSZESEN	6 175 000	990 000

A korábban idegenforgalomként fordított *travel* kategória magyar elnevezése 2014-től *utazás* lesz. Az elszámolt tételek tartalma nem változott (mindazon vásárolt áruk és szolgáltatások értéke, amelyet az utazó az utazása során saját használatra vásárol), csak az elnevezése.

Az **elsődleges jövedelmek** a termelési tényezők és a pénzügyi eszközök használatával, illetve a termelési adókkal és támogatásokkal kapcsolatos bevételeket és kiadásokat tartalmazzák.

A *munkából származó jövedelmek* között kell elszámolni azokat a bérként kapott vagy fizetett összegeket, amelyeket a fizetési-mérleg-statisztikát összeállító ország szemszögéből rezidens munkavállalók kapnak külföldön, illetve nem rezidens munkavállalók számára fizetnek belföldön. Statisztikai szempontból a hangsúly ebben az esetben azon van, hogy mikor számít egy munkavállaló rezidensnek és mikor nem rezidensnek. A jogi személyiséggel rendelkező gazdasági szereplőkhöz hasonlóan, a természetes személyek esetében is az alapvető gazdasági érdek határozza meg azt, hogy hol rezidens az illető. Ezt nem az állampolgárság vagy a bejelentett állandó lakóhely dönti el, hanem az, hogy a természetes személy hol fejti ki azt a tevékenységet, amellyel a megélhetését biztosítja (ahol a háztartást vezeti). A természetes személy abban az országban lesz rezidens, ahol huzamosabb ideig – statisztikailag ez legalább egy esztendő – él, illetve dolgozik.

A *befektetések jövedelmei* a befektetési formák szerint megkülönböztetett módon kerülnek be a folyó fizetési mérlegbe. A fizetési-mérleg-statisztika a befektető motivációja, illetve a befektetés formája alapján funkcionális bontásban csoportosítja a befektetéseket és a hozzá kapcsolódó jövedelmeket.

A *közvetlentőke-befektetések jövedelme* tartalmaz minden olyan jövedelmet, amely rezidensek és nem rezidensek közötti közvetlentőke-befektetési viszony eredményeként származó állományból keletkezik. A közvetlentőke-befektetési viszonyt az új módszertan pontosította, erről részletesen lásd az 1.5.4. fejezetet. A pénzügyi közvetítők közötti hitelek jövedelme az új módszertan szerint nem része a közvetlentőke-befektetéseknek, azokat a portfólió, vagy az egyéb befektetések között kell elszámolni. A közvetlentőke-befektetések jövedelme a tulajdonosi viszonyból származó befektetések jövedelmére és az adósság típusú eszközökhöz kapcsolódó kamatjövedelmekre bonthatók. A tulajdonosi viszonyból származó jövedelmek a felosztott jövedelmeket (osztalék) és a fel nem osztott (újrabefektetett) jövedelmeket tartalmazzák.

Az *osztalék* a befektetőnek a részvénybefektetése után járó felosztott jövedelem. A nagyságát gyakran egy részvényre jutó formában határozzák meg. A fiókvállalatokból kivont jövedelmet is osztalékként kell elszámolni. Ugyanakkor a kivételes nagyságú, eredménytartalék terhére megszavazott osztalékot (superdividend) nem osztalékként, hanem tőkekivonásként kell elszámolni a módszertani ajánlások szerint. Az osztalékot akkor számoljuk el, amikor a tulajdonosok annak nagyságáról döntenek, azaz a megszavazáskor. A befektetőre jutó részesedések jövedelmét (a vállalati adózott eredményt, nyereséget vagy veszteséget) annak az évnek a fizetési mérlegében kell újrabefektetett jövedelemként kimutatni, amikor az ténylegesen keletkezett. A megszavazott osztalék az adott időszaki újrabefektetett jövedelmet csökkenti. A vállalati adózott eredmény *újrabefektetett jövedelemként* való elszámolása megmutatja, hogy a közvetlentőke-befektetések hogyan érintik a jövedelemfolyamatokon keresztül a folyó fizetési mérleg egyenlegét: a folyó fizetési mérleg egyenlegét növeli a magyarok külföldi befektetéseinek keletkezett jövedelem, hiszen az a magyar tulajdonosokat illeti, és csökkenti a külföldiek magyarországi befektetéseinek eredménye, ami a külföldi tulajdonosoknak járó jövedelem. Az elszámolás módjából következően, a tulajdonosok osztalékkal kapcsolatos döntése, és az osztalék tényleges kifizetése már semleges hatású a folyó fizetési mérleg egyenlegére nézve.

Az *adósság típusú eszközökhöz kapcsolódó (kamat) jövedelmek* a közvetlentőke-befektetés kapcsolatban érintett vállalkozások között a részesedésen kívüli egyéb tőkemozgások (tulajdonosi hitel, vállalatcsoporton belüli elszámolási számla, cash-pool, kereskedelmi hitelek stb.) révén keletkezett jövedelmek.

A *portfólióbefektetések jövedelmei* ugyancsak tulajdonosi viszonyból származó jövedelmekből és adósság típusú értékpapírokhoz kapcsolódó kamatjövedelmekből állnak össze. A tulajdonosi viszonyból származó jövedelmek egyrészt a vállalatcsoporton kívüli, 10 százalék alatti szavazati erőt jelentő részvények, másrészt a befektetési jegyek jövedelmeit tartalmazzák. Részvénytulajdonláshoz kapcsolódóan csak osztalékjövedelmet kell elszámolni, újrabefektetett jövedelmet nem. A befektetési jegyek esetében azonban már mind felosztott, mind fel nem osztott jövedelmet (újrabefektetett jövedelmet) el kell számolni az új módszertan szerint. Az adósság típusú értékpapírokon (kötvények, pénzügyi eszközök) pedig definíció szerint kamatjövedelem keletkezik.

Az *egyéb befektetések jövedelmei* az előző két kategóriába nem sorolt befektetések utáni jövedelmek. Ezek között szintén találhatók tulajdonosi viszonyból származó jövedelmek és adósság típusú instrumentumokhoz kapcsolódó kamatjövedelmek. A tulajdonosi viszony esetében a vállalatcsoporton kívüli szavazati erő nem éri el a 10 százalékot és nem értékpapírosított (például egy fiókvállalatban lévő 10 százalék alatti tényleges befolyás esetén), az adósság típusú eszköz pedig nem közvetlen-tőke-befektetési viszonyban álló vállalatok közötti és szintén nem értékpapírosított (bankbetétek, bankhitelek). Ugyanakkor a bankok és egyéb pénzügyi közvetítők között a vállalatcsoporton belüli adósságtípusú eszközök is az egyéb befektetések között kerülnek elszámolásra és nem a közvetlentőke-befektetések között, kamatjövedelmeik pedig az egyéb befektetések jövedelmei között. Az egyéb befektetések jövedelmei közé tartoznak továbbá a biztosítási tartalékoknak a biztosítók ügyfeleihez rendelt állományai utáni jövedelmek.

Az egyéb befektetések közé sorolt adósság típusú instrumentumok esetében a kamatjövedelmekben *implicit* benne lévő szolgáltatás komponens (*FISIM*) nem a kamatjövedelmek, hanem a pénzügyi szolgáltatások között kell kimutatni, azaz az eredményszemléletű kamatokkal ezzel a komponenssel korrigálni kell. E szolgáltatás nyújtója csak hitelintézet, míg igénybe vevője csak hitelintézetén kívüli gazdasági szereplő lehet.

Az új módszertan szerint külön soron kerülnek elszámolásra a *tartalékeszközök jövedelmei* (a tartalékok részét képező eszközök utáni jövedelmek), amelyek szintén lehetnek tulajdonosi viszonyból származó jövedelmek (elsősorban befektetési jegyek után) és adósság típusú instrumentumokhoz kapcsolódó kamatjövedelmek.

Mivel a fizetési mérleg eredményszemléletű statisztika, a jövedelmeket alapvetően *eredményszemléletben* és nem *pénzforgalmi szemléletben* kell elszámolni. Ennek értelmében a befektetésekhez kapcsolódó jövedelmek a befektetések időtartama alatt *folyamatosan keletkeznek*, s nem csak a tényleges fizetéskor kell azokat figyelembe venni. A kamatok esetében az egyes időszakokra csak azokat illető elhatárolt kamatok jelennek meg az egyes instrumentumokon. A tényleges kamatfizetés megtörténteig az elszámolt jövedelembevétel vagy -kiadással szemben a pénzügyi mérlegben azonos nagyságú, a befektetés instrumentumához kötött követelés- vagy tartozásnövekedést kell kimutatni. A tulajdonosi viszonyból származó jövedelmek esetében a közvetlentőke-befektetések, illetve a portfólióbefektetések alá tartozó befektetési jegyek esetében kell követni az eredményszemléletű elszámolást (újrabefektetett jövedelmek).

A munkából és befektetésekből származó jövedelmeken kívüli *egyéb elsődleges jövedelmek* a termelési adókat és támogatásokat, továbbá a természeti erőforrások kitermeléséhez kapcsolódó bérleti díjakat tartalmazzák.

A **másodlagos jövedelmek** közé azon bevételek és kiadások tartoznak, amelyek a reálgazdasági tranzakciók és az elsődleges jövedelmek utáni jövedelmi pozíciók rezidensek és nem rezidensek közötti újraelosztásával kapcsolatosak, a rezidensek és nem rezidensek közötti folyó transzferek. Ezek jellemzően olyan tranzakciók, amelyek nem a gazdasági szereplők közötti cserén, hanem két fél közötti viszonzatlan juttatásokon alapulnak, és hatással vannak a rendelkezésre álló jövedelmekre. Az így értelmezett folyó transzferek jellemzően pénzben nyújtott transzferek, rendszeresek, és sok területet ölelnek fel: jövedelemadókat, társadalombiztosítási járulékokat és juttatásokat, segélyeket és biztosítási prémiumokat, magánszemélyek és különböző szervezetek folyó átutalásait, nemzetközi szervezeteknek fizetendő és tőlük kapott különböző juttatásokat stb.

1.2.2. Tőkemérleg

2. Tőkemérleg (2.1+2.2)

- 2.1. Nem termelt, nem pénzügyi javak forgalma
- 2.2. Tőketranszferek

A **tőkemérleg** a rezidensek és nem rezidensek közötti viszonzatlan és nem termelt, nem pénzügyi javakkal kapcsolatos vagyonmozgásokat tartalmazza.

A **nem termelt, nem pénzügyi javak** forgalma a nem a szellemi tulajdon körébe tartozó javak vételéből, illetve eladásából származó kiadásokat és bevételeket foglalja magában. Ezen javak közé tartoznak a természeti erőforrások átruházható kitermelési jogai, marketing és egyéb átruházható eszközök (például goodwill, vagy játékosok adásvétele). A korábban tárgyaltak értelmében a szellemi tulajdonból származó, termelt javakkal kapcsolatos bármilyen forgalom a szolgáltatások között szerepel, a nem

termelt, nem pénzügyi javak használatával kapcsolatos díjak pedig részben a szolgáltatások, részben az elsődleges jövedelmek között szerepelnek.

A **tőketranszferek** – a másodlagos jövedelmektől eltérően – olyan ellentételezés nélküli juttatások, amelyek nem a rendelkezésre álló jövedelmekre, hanem a rendelkezésre álló reál vagy pénzügyi vagyonra vannak hatással. Formájukat tekintve egyaránt lehetnek pénzben vagy természetben nyújtott transzferek. Széles területeket foglalnak magukban: beruházási segély, állóeszköz tulajdonjogának átadása, adósságelengedés stb., de a nemzetközi szervezetek részére történt hozzájárulások fizetése is ide tartozik.

1.2.3. Pénzügyi mérleg

3. Pénzügyi mérleg (nettó követelés) (3.1+3.2+3.3+3.4+3.5)

3.1. Közvetlentőke-befektetések (nettó követelés)

3.1.k. Közvetlentőke-befektetések (követelések)

3.1.1.k. Részesedések

3.1.1.1.k. Részvény és egyéb részesedés

3.1.1.2.k. Jövedelmek újrabefektetése

3.1.2.k. Adósság típusú instrumentumok

3.1.t. Közvetlentőke-befektetések (tartozások)

3.1.1.t. Részesedések

3.1.1.1.t. Részvény és egyéb részesedés

3.1.1.2.t. Jövedelmek újrabefektetése

3.1.2.t. Adósság típusú instrumentumok

3.2. Portfólióbefektetések (nettó követelés)

3.2.k Követelések

3.2.1.k Részvény és befektetési jegy

3.2.1.1.k Részvény

3.2.1.2.k Befektetési jegy

3.2.2.k Hitelviszonyt megtestesítő értékpapír

3.2.2.1.k Egy évnél nem hosszabb lejáratú

3.2.2.2.k Éven túli lejáratú

3.2.t Tartozások

3.2.1.t Részvény és befektetési jegy

3.2.1.1.t Részvény

3.2.1.2.t Befektetési jegy

3.2.2.t Hitelviszonyt megtestesítő értékpapír

3.2.2.1.t Egy évnél nem hosszabb lejáratú

3.2.2.2.t Éven túli lejáratú

3.3. Pénzügyi derivatívák és munkavállalói részvényopciók

3.3.k. Követelések

3.3.t. Tartozások

3.4. Egyéb befektetések (nettó követelés)

3.4.k Követelések

3.4.k.r. Egy évnél nem hosszabb lejáratú adósság

3.4.k.h. Éven túli lejáratú adósság

3.4.1.k Egyéb részesedés

3.4.2.k Készpénz és betét

3.4.3.k Hitelek

3.4.4.k Biztosítás, nyugdíj és standardizált garanciák

3.4.5.k Kereskedelmi hitelek

3.4.6.k Egyéb

3.4.t Tartozások

3.4.t.r. Egy évnél nem hosszabb lejáratú adósság

- 3.4.t.h. Éven túli lejáratú adósság
 - 3.4.1.t Egyéb részesedés
 - 3.4.2.t Készpénz és betét
 - 3.4.3.t Hitelek
 - 3.4.4.t Biztosítás, nyugdíj és standardizált garanciák
 - 3.4.5.t Kereskedelmi hitelek
 - 3.4.6.t Egyéb
 - 3.4.7.t SDR allokáció

3.5.k Tartalékeszközök

- 3.5.1.k. Monetáris arany
- 3.5.2.k. SDR
- 3.5.3.k. Tartalékpozíció a Nemzetközi Valutaalapnál (RPF)
- 3.5.4.k. Készpénz és betét
- 3.5.5.k. Értékpapírok
- 3.5.6.k. Egyéb tartalékeszközök

A **pénzügyi mérleg** a rezidensek és nem rezidensek közötti pénzügyi követelések és tartozások tranzakciók miatti változását tartalmazza. Ezek egyenlege, a nettó hitelnyújtás, illetve nettó hitelfelvétel a folyó fizetési mérleg és a tőkemérleg együttes egyenlegével, a *nem rezidensekkel szembeni nettó finanszírozási képességgel* egyezik meg. Például ha a folyó fizetési és tőkemérleg egyenlege alapján a nem rezidensekkel szembeni nettó finanszírozási képesség pozitív, akkor a pénzügyi mérleg alapján a rezidens gazdaság ugyanakkora mértékű nettó hitelt nyújtott a nem rezidensek számára.

A pénzügyi mérlegben a befektetéseknek a befektetők motivációja és a befektetés formája az elsődleges osztályozási ismérve. Ez alapján a pénzügyi mérleg a következő funkcionális kategóriákat különbözteti meg: a *közvetlentőke-befektetéseket*, a *portfólióbefektetéseket*, a *pénzügyi derivatívákat és munkavállalói részvényopciókat*, az ezeken kívüli *egyéb befektetéseket*, valamint a monetáris hatóság nem rezidensekkel szembeni likvid devizaeszközeit, a *tartalékeszközöket*. Minden kategórián belül az elsődleges bontás a követelések és tartozások szerinti szétválasztás, ezen belül további instrumentumok találhatók.

A **közvetlentőke-befektetések** kategóriájába azok a külföldi befektetések tartoznak, amelyekre teljesül, hogy egy ország rezidens befektetője egy másik ország rezidens vállalatában való tartós érdekeltség megszerzésére törekszik. A közvetlentőke-befektetések nagyságát és formáját elsődlegesen nem a rövid távú hozamvárások, hanem az azokon túlnyúló stratégiai elképzelések, tulajdonosi megfontolások határozzák meg, amelyek nem egy esetben a multinacionális keretek között működő vállalatcsoport egésze szintjén optimalizálják a befektetési és finanszírozási döntéseket. A tartós érdekeltség utal egyrészt a befektetés időtartamára, másrészt pedig a befektetéssel létrehozott vállalkozás irányításába való hatékony beleszólásra. Az új módszertan fontos változása a **közvetlentőke-befektetési viszony keretrendszerének világosabb, pontosított meghatározása**. Ennek keretében a befektetési lánc meghatározásakor az irányítás (50% feletti szavazati erő) és a befolyás (10-50% szavazati erő) szerepének tisztázása, illetve a társvállalatokkal való viszony (10% alatti szavazati erő) szabályozása vált meghatározottá. A tulajdonosi részesedés helyett a szavazati erőben való részesedés vált a kapcsolat kritériumává. A keretrendszer kiterjed a tulajdonosi láncok közötti kapcsolatokra is. Ha egy vagy több tulajdonosi lánc ered egy közös befektetőtől, akkor az összes lánc összes vállalata között közvetlentőke-befektetési viszony áll fenn. Az új módszertanban sokkal nagyobb hangsúly került a társvállalatokkal kapcsolatos tranzakciók és pozíciók elszámolására. Megnőtt a vállalati mérlegadatokat elemzésének a szerepe. A változások nagy része az adatok korábbinál részletesebb, új megbontásokat tartalmazó prezentációjában mutatkozik meg (pl. részesedések leányvállalatban, a kereszttulajdonlás [10% alatti részesedés az anyavállalatban] és a társvállalatok közötti tranzakciók/pozíciók külön soron történő bemutatásával). A fizetésimérleg-statisztika standard prezentációjába a követelés-tartozás szerinti megbontás került beillesztésre a befektetés iránya szerinti megbontás kiegészítő jellegű megjelenítése mellett.

A tulajdonosi részesedést, illetve a tulajdonosi viszonyt érintő műveletek két formában valósulhatnak meg: a befektető által tulajdonolt, illetve irányított vállalat normál működési eredményéből a tulajdonosra jutó jövedelem újrabefektetéseként és a saját tőkéjét (vagy tőketartalékát) ezen kívül érintő, egyéb tranzakcióként (részvényvásárlás, tőkeleszállítás, kiugró osztalék¹ megszavazás stb.).

¹ Az osztalékként kivételes(en nagy) kifizetéseket (kiugró osztalék – superdividend), amelyeket a vállalat az eredménytartalékból fizet a részvényeseinek, vagy ha a normál üzletmenetnél számítottnál nagyobb az osztalék, azt a BPM6 módszertan szerint nem osztalékként (folyó fizetési mérleg), hanem tőkekivonásként (pénzügyi mérleg) kell megjeleníteni.

A közvetlentőke-befektetések között kell elszámolni a befektető és a befektetéssel létrehozott vállalkozás, illetve a társvállalatok között a tulajdonosi kapcsolatokon túlmenő hitel- és egyéb finanszírozási kapcsolatokat is. Ezek alapvetően adósság típusú pénzügyi instrumentumok, bár nem feltétlenül jelentenek hosszú lejáratú finanszírozási forrást a vállalkozás számára. A közvetlentőke-befektetések közé sorolásukat az indokolja, hogy nem egymástól független, hanem egymással tartós, közvetlentőke-befektetési viszonyban lévő gazdasági szereplőkről van szó, így a felek közötti tranzakciók a normál piacitól eltérő feltételekkel bonyolódhatnak. Ezen a viszonyon belül kell elszámolni a felek közötti hiteleket, a megszavazott és fizetett osztalék elszámolása miatti követeléseket és tartozásokat, a cash-pool és elszámolási számla követeléseket és tartozásokat, a vállalatcsoporton belüli kereskedelmi hiteleket és hitelviszonyt megtestesítő értékpapírokat, valamint az egyéb követeléseket és tartozásokat.

A **portfólióbefektetések** hasonlóképpen tulajdonosi részesedéseket és adósság típusú instrumentumokat tartalmaznak. Tulajdonosi részesedések egyrészt a 10 százalékalatti szavazati erőt képviselő vállalati részvények tulajdonlása, másrészt a befektetési jegyek. Jövedelmek újrabefektetését itt csak a befektetési jegyek esetében kell elszámolni, a közvetlen részvénytulajdonláshoz kapcsolódóan nem. Az adósság típusú instrumentumok értékpapír alapú hitelkapcsolatokat (kötvények) és pénzügyi eszközöket foglalnak magukban. A hitelviszonyt megtestesítő értékpapírokat eredeti lejáratuk szerint kell besorolni.

A portfólióbefektetésekre jellemző a nagyrészt anonim kapcsolat a kibocsátók és a tulajdonosok között, valamint az itt elszámolt eszközök magas fokú piaci adásvétele.

A **pénzügyi derivatívák és munkavállalói részvényopciók** keretében elszámolt tranzakciók valamely reál vagy pénzügyi eszköz piaci árváltozásához kapcsolódó, általában önálló pénzügyi terméké váló kockázat kereskedelmét vagy realizálását foglalják magukban. A derivatívák kapcsolatos forgalmak egyaránt jelentkezhetnek az ügyletek kezdetén, menet közben és a lezáráskor. E tranzakciók nem sorolhatók be sem a tulajdonosi részesedések, sem az adósság típusú instrumentumok forgalma közé.

A *pénzügyi derivatívák* két fő csoportját különböztetjük meg: a *határidős típusúakat*, amelyekbe beleértjük a swapokat is, és az *opció típusú származékos ügyleteket*. Egy határidős típusú származékos ügyletben a felek arra szerződnek, hogy egy reál vagy pénzügyi eszköz meghatározott mennyiségét egy meghatározott időpontban, a szerződésben megállapított áron kicserélik egymással. Bizonyos swap ügyletek esetében cash-flow-k cseréjében egyeznek meg, amelyek értékét az előre lefektetett szabályok alapján számított referenciaártól (kamat vagy árfolyam) való eltérés határozza meg. Kötéskor a határidős típusú ügyletek értéke általában zérus. Idetartoznak a kamatcsereügyletek, a határidőskamat-megállapodások (és a különböző határidős devizaügyletek). Az opció típusú származékos ügyletben az opció vevője opciós prémium fizetése fejében arra szerez jogot – de nem kötelezettséget – az opció kiírójától, hogy egy meghatározott reál vagy pénzügyi eszközt egy meghatározott időpontban vagy az előtt, meghatározott áron elad neki (put opció) vagy megvesz (call opció) tőle. Kötéskor az opció értéke a szerződésben meghatározott prémiummal egyenlő (ez általában, de nem feltétlenül egyenlő a ténylegesen kötéskor kifizetett prémiummal). Lényeges különbség a határidős típusú és az opciós típusú származékos ügylet között, hogy míg az előbbiben az alaptermék árának változásától függően bármely fél lehet követelés vagy tartozás pozícióban, addig az utóbbiban az opció kiírójának az opció lejártáig végig tartozása van, s az opció vásárlója vele szemben végig követel.

A *munkavállalói részvényopciók* – a fenti opcióktól eltérően – nem rendelkeznek saját piaccal, hanem sokkal inkább munkaadói juttatásnak tekinthetők. A pénzügyi derivatívákhoz hasonlóan azonban a kiértékelésük és a realizálásuk a mögöttes (általában pénzügyi) termék áralakulásától függ.

Az **egyéb befektetések** a közvetlentőke-befektetések és a portfólióbefektetések között el nem számolt befektetéseket tartalmazzák (nem számítva még a külön kezelendő tartalékeszközöket). E befektetések is magukban foglalnak tulajdonosi részesedéseket és adósság típusú instrumentumokat. Az előbbiek között kell elszámolni a 10 százalékalatti szavazati erővel bíró és nem értékpapírosított tulajdonosi kapcsolatokat. Az utóbbiak (adósság típusú instrumentumok) között kell elszámolni egyebek mellett a vállalatcsoporton kívüli kereskedelmi hiteleket, a bankközi hiteleket, a szindikált hiteleket, és azon valuta és a betét forgalmakat, amelyek nem tartoznak a tartalékeszközök közé. A hitelek esetében a lejáratot a hátralévő lejárat alapján kell megállapítani. A bankok és egyéb pénzügyi közvetítők anyavállalataikkal, illetve leányvállalataikkal szembeni követeléseit és tartozásait nem a közvetlentőke-befektetések, hanem az egyéb befektetések között kell elszámolni.

Az egyéb befektetések között jelenik meg tartozásként az IMF-fel szemben az egyes tagországokra jutó SDR-allokáció miatti kötelezettség, jelezve, hogy a tartalékeszközök között elszámolt SDR-allokációhoz kötelezettség is kapcsolódik.

A **tartalékeszközök** forgalma a fizetési mérleg egyik legfontosabb komponense, a külső pozíció elemzésének kulcsfontosságú aggregátuma. A fizetésimérleg-módszertan a tartalékeszközök közé azokat a nem rezidensekkel szembeni likvid devizaeszközöket sorolja be, *amelyek a monetáris hatóság által ellenőrzöttek és számára azonnal elérhetők*. Ezek az eszközök fizetési problémák esetén közvetlenül fizetésre fordíthatók, illetve közvetett módon – devizapiaci intervenció útján az árfolyam befolyásolásával – felhasználhatók a fizetési nehézségek csökkentésére, vagy ezektől eltérő egyéb célokra szabadon igénybe vehetők. A tartalékeszközökkel szemben azonban – amint azt az SDR példája is mutatja – a fizetési mérleg más részeiben kötelezettségek is állhatnak, és ezeket, mint a tartalékeszközökhöz kapcsolódó kötelezettségeket kiegészítő információként be kell mutatni.

1.3. KÜLFÖLDDEL SZEMBENI BEFEKTETÉSI POZÍCIÓ

3.1. Közvetlentőke-befektetések

3.1.1. Részesedések

3.1.1.1. Közvetlentőke-befektetéssel létrehozott vállalatokban

3.1.1.2. Közvetlentőke-befektetőkben (kereszttulajdonlás)

3.1.1.3. Társvállalatokban

3.1.2. Adósság típusú instrumentumok

3.1.2.1. Közvetlentőke-befektetéssel létrehozott vállalatokban

3.1.2.2. Közvetlentőke-befektetőkben (kereszttulajdonlás)

3.1.2.3. Társvállalatokban

3.2. Portfólióbefektetés

3.2.1. Részvények és befektetési jegyek

3.2.1.1. Részvények

3.2.1.2. Befektetési jegyek

3.2.2. Hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok

3.2.2.1. Egy évnél nem hosszabb lejáratú

3.2.2.2. Éven túli lejáratú

3.3. Pénzügyi derivatívák és munkavállalói részvényopciók

3.4. Egyéb befektetések

3.4.1. Egyéb részesedés

3.4.2. Készpénz és betét

3.4.3. Hitelek

3.4.4. Biztosítás, nyugdíj és standardizált garanciák

3.4.5. Kereskedelmi hitelek

3.4.6. Egyéb

3.4.7. SDR-allokáció (csak tartozás)

3.5. Tartalékeszközök

3.5.1. Monetáris arany

3.5.2. SDR

3.5.3. Tartalékpozíció a Nemzetközi Valutaalpnál (RPF)

3.5.4. Készpénz és betét

3.5.5. Értékpapírok

3.5.6. Egyéb tartalékeszközök

A *forgalmi szemléletű* fizetésimérleg-statisztikához szorosan kapcsolódik a külfölddel szembeni befektetési pozíciót bemutató *állományi szemléletű* statisztika. Ez a két statisztika alkotja egy adott gazdaság külfölddel kapcsolatos tranzakcióinak és pozícióinak koherens módon összeállított elszámolását. A külfölddel szembeni befektetési pozíció egy meghatározott *időpontban* egy adott ország nem rezidensekkel szemben fennálló pénzügyi követelés- és tartozásállományának nagyságát, összetételét, valamint az előző időszakhoz képest bekövetkezett változásának tényezőit mutatja. A külfölddel szembeni befektetési pozíció pénzügyi instrumentumok szerinti szerkezete megegyezik a fizetési mérleg pénzügyi mérlegének szerkezetével, és összhangban van a folyó fizetési mérleg befektetési jövedelem kategóriáinak csoportosításával. Ezzel biztosítható a forgalmi és állományi adatok közötti összhang, illetve az egyes befektetési kategóriákhoz kapcsolódó jövedelmek konzisztens elszámolása. A mérleg két oldalának, a követeléseknek és tartozásoknak a különbsége a külfölddel szembeni nettó pozíció (*nettó követelés vagy tartozás*), amely az

ország *nettó vagyonának* külfölddel szembeni pénzügyi befektetésekből származó részével egyenlő. Amennyiben a tartozás és követelés oldalon a tulajdonviszonyt megtestesítő értékpapírok és tulajdonosi befektetések, valamint pénzügyi derivatívák nélkül számoljuk ki ugyanezt a különbséget, akkor a külfölddel szembeni *nettó hitelezői vagy adósi* pozíciót kapjuk meg.

Közgazdaságilag a *tartozások* és az *adósság* nem szinonimák. Az általánosan elfogadott meghatározás szerint a *bruttó külső adósság* egy adott ország rezidenseinek egy másik ország rezidensei felé fennálló olyan tartozásait (kötelezettségeit) foglalja magában, amelyekhez – kamatfizetéssel vagy kamatfizetés nélkül – törlesztési kötelezettség, vagy éppen fordítva – törlesztéssel vagy törlesztés nélkül – kamatfizetési kötelezettség társul. Ezen meghatározás alapján a tulajdonosi részesedést megtestesítő befektetések – akár a közvetlentőke-befektetések, akár a portfólióbefektetések, akár az egyéb befektetések között – nem minősülnek adósságnak. A definíció alapján a pénzügyi derivatívákat sem tekintjük adósságnak, mégpedig abból a megfontolásból, hogy ezekhez az eszközkhöz nem kapcsolódik az ügylet kötések forrásátadás, amit később vissza kellene fizetni (nincs törlesztési kötelezettség), illetve kamatjövedelem sem keletkezik rajtuk. A pénzügyi derivatívák nem forrást biztosítanak a gazdasági szereplőknek, hanem a kockázatok kezelését, illetve a kockázatokkal való kereskedést teszik számukra lehetővé. A tulajdonosi részesedés különböző típusaihoz kapcsolódó pénzügyi eszközökkel történő finanszírozás és a pénzügyi derivatívákkal kapcsolatos tranzakciók nem növelik az ország külfölddel szembeni nettó adósságát, ezért ezeket a tranzakciókat *nem adóssággeneráló finanszírozásnak* tekintjük.

Két időpont között az államánnyok értékében bekövetkező változásokat meghatározzák (1) a *tranzakciók*, ezeket mutatja a fizetési mérleg pénzügyi mérlege, (2) az *átértékelődés* (devizaárfolyam-változás, árváltozás) és (3) az *egyéb állományváltozások* (pl. a követelések leírása). Az államánnyok értéke ugyanis nemcsak a tranzakciók vagy átértékelődések következtében változhat, hanem egyéb okból is, például azért, mert valamilyen kétes kintlévőséget leírnak, azaz kivezetnek a könyvekből. Az is az egyéb állományváltozásokat érinti, ha például valamilyen osztályozási szempontnak való megfelelés megváltozása miatt az egyik csoportból egy másikba kell bizonyos tételeket átsorolni. Erre példa a közvetlentőke-befektetések és a portfólió részvénybefektetések közötti 10 százalékos határ átlépése. Ha az előző időszakban még a küszöbérték alatt maradó befektető a következő időszakban végrehajtott pótlólagos befektetésével már átlépi ezt a határt, akkor a pénzügyi mérlegben a tárgyidőszaki tranzakciót a közvetlentőke-befektetések között kell elszámolni (visszamenőlegesen a pénzügyi mérlegben nem kell módosítást végrehajtani), az állományi statisztikában viszont az előző időszakban portfólióbefektetésként kimutatott értéket át kell tenni a közvetlentőke-befektetések közé. Ezt az átcsoportosítást az egyéb állományváltozások között kell elszámolni.

1.4. A FIZETÉSIMÉRLEG-STATISZTIKA HELYE A MAKROSTATISZTIKÁKBAN, KAPCSOLATA A NEMZETI SZÁMLÁK RENDSZERÉHEZ

Ez a fejezet bemutatja, hogy a fizetési mérleg és a hozzá kapcsolódó állományi statisztikák hogyan képezik szerves és koncepció-nális részét a tágabb értelemben vett nemzeti számlák rendszerének.

Az ENSZ *nemzeti számlák rendszere* (System of National Accounts, SNA), amely a XX. század egyik legjelentősebb hozzájárulása a gazdaságelemzési eszköztár bővüléséhez, egy nemzetközi szabványrendszer, ami az egyes országok nemzeti számlarendszerén keresztül összemérhetővé teszi a tagállamok gazdasági teljesítményét. A nemzeti számlák feladata egy ország gazdasági folyamatainak dokumentálása egymással összefüggő és konzisztens rendszerben. Ezek felölelik a termelés és szolgáltatások teljesítményének, a jövedelmekképződés és -elosztás, a fogyasztás, valamint a felhalmozás jellemzőit.

A nemzeti számlák zárt elszámolási rendszer: az egymásra épülő, egymásba kapcsolódó számláin és mérlegein keresztül a makrogazdaság működését mutatják. A nemzeti számlák rendszere folyó számlákra, felhalmozási számlákra és mérlegekre bontható. Ezeket a számlákat a nemzeti számlák rendszere az alábbi szektorokra állítja össze: rezidens szektorok, ezen belül nem pénzügyi vállalatok, pénzügyi vállalatok, államháztartás, háztartás, háztartásokat segítő non-profit szervezetek és a nem rezidens szektor, a külföld. Ezek összegzése adja a nemzetgazdaság egészére a termelési, jövedelem és felhalmozási folyamatokat és a nettó vagyon (net worth) alakulását.

A *fizetésimérleg-statisztika* és a hozzá kapcsolódó *külfölddel szembeni befektetési pozíció* állományi statisztika alkotja egy adott gazdaság külfölddel kapcsolatos tranzakcióinak és pozícióinak koherens módon összeállított elszámolását. Tulajdonképpen megfelel a nemzeti számlák rendszerében a külföld szektor számlájának azzal a különbséggel, hogy míg a fizetésimérleg-statisztikák a rezidens (belföldi) gazdasági szektorok külföldiekkel szembeni tranzakcióit, követeléseit és kötelezettségeit mutatja be, addig a külföld számla a nem rezidensek perspektívájából számolja el azokat. Az angol elnevezés szemléletesen International Accountsként említi a fizetésimérleg-statisztikát és a hozzá kapcsolódó állományi statisztikát.

Az 2. ábrán bemutatjuk a nemzeti számlák rendszerét. Ebben beszíneztük azokat a számlákat, amelyek megfelelője megtalálható a BOP- és IIP-statisztikában is, és az egyes számláknál vastagított betűvel jeleztük a számla egyenlegező tételét.

2. ábra

A makrogazdasági statisztikák részeként a fizetésimérleg-statisztikákat is tartalmazó nemzeti számlák rendszerének legfontosabb számlái és egyenlegező tételei

	Tranzakciók/ Fizetési mérleg				
	Termelési számla Hozzáadott érték/GDP				
	Áru és szolgáltatás számla, X-M				
	Jövedelemkezelkezési számla Működési eredmény				
	Elsődleges jövedelmek elosztása számla Nemzeti jövedelem GNI				
	Másodlagos jövedel- mek elosztása Rendelkezésre álló jövedelem, DI				
	Jövedelmek felhasználása Megtakarítás, S				
	Felhalmozási számlák				
	Nyitó mérleg	Tőkeszámla Nettó finanszírozási képesség/igény, NL	Átértékelődés számla	Egyéb volumen változás számla	Záró mérleg
	Nettó vagyon Nwo	Pénzügyi számla Nettó finanszírozási képesség/igény, NL	dNW ₁	dNW ₂	Nettó vagyon NWc
Reáleszközök					
Pénzügyi instrumentumok					
Állományok	Tranzakciók	Átértékelő- dések	Egyéb volumen- változások	Állomá- nyok	

ahol színezéssel jelöltük a fizetési mérleghez és a hozzá kapcsolódó állományi statisztikához tartozó részeket, illetve vastagítva jeleztük az egyenlegező mutató nevét.

GDP = bruttó hazai termék

S = megtakarítás

NL = nettó hitelnyújtás

NWO = nettó vagyon az időszak elején

NWC = nettó vagyon az időszak végén

dNW₁ = átértékelődésből származó nettó vagyonváltozás

dNW₂ = egyéb volumenváltozásból származó nettó vagyonváltozás

A nemzeti számla aggregátumok és a fizetési mérleg összefüggései

A nemzeti számlák termelés számláján a források és felhasználások egyensúlyban vannak. Ez a bruttó kibocsátás és az import, illetve a fogyasztás, termelő felhasználás és felhalmozás közötti egyensúlyt jelenti. A bruttó hazai termék (GDP) a gazdasági teljesítmény egyik legjellemzőbb, széles körben használt mérőszáma, amelyet egyfelől a bruttó kibocsátás és a folyó termelőfelhasználás különbözeteként határoznak meg. Ugyanakkor olyan teljesítmény mérőszám, amely egyben jövedelmi kategória is, mivel a mért produktummal azonos jövedelemtömeget fejez ki. A GDP nem tartalmazza az országok közötti jövedelemátutalásokat, egy adott ország rezidensei által előállított jövedelmet méri, és nem azt, hogy hol kapják meg a jövedelmet. Amennyiben a GDP értékét korrigáljuk az elsődleges jövedelmek egyenlegével (BPI), akkor megkapjuk a bruttó nemzeti jövedelmet (GNI).

Ha a külfölddel kapcsolatos tranzakciókat vesszük számba, azaz az áruk és szolgáltatások nettó exportjához hozzáadjuk a nem rezidensekkel szembeni elsődleges, valamint másodlagos jövedelmek egyenlegét, eljutunk a folyó fizetési mérleg egyenlegéhez (CAB).

A nemzeti számla aggregátumok és a fizetési mérleg összefüggései			
Forrás	=	Felhasználás	(1a)
GO + M	=	C + G + I + X + IC	(1b)
GDP	=	GO - IC	(2a)
	=	C + G + I + (X - M)	(2b)
GNI	=	GDP + BPI	(3)
GNDI	=	GDP + BPI + BSI	(4a)
	=	C + G + I + (X - M) + BPI + BSI	(4b)
	=	C + G + I + CAB	(4c)
CAB	=	(X - M) + BPI + BSI	(5a)
	=	GNDI - (C + G + I) = GNDI - A	(5b)
S	=	GNDI - C - G	(6a)
	=	I + CAB	(6b)
CAB	=	S - I	(7a)
	=	(SH - IH) + (SE - IE) + (SG - IG)	(7b)
KAB	=	NKT - NPNNA	(8)
CAB + KAB	=	S - I + NKT - NPNNA = NFI	(9)

GO = bruttó kibocsátás
IC = termelő felhasználás
C = magánfogyasztás (háztartások fogyasztási kiadásai)
CAB = folyó fizetési mérleg egyenlege
G = államháztartás fogyasztási kiadásai
GDP = bruttó hazai termék
GNI = bruttó nemzeti jövedelem
A = belföldi felhasználás
GNDI = bruttó nemzeti rendelkezésre álló jövedelem
I = bruttó hazai (nem pénzügyi) beruházás
M = áruk és szolgáltatások importja
BSI = másodlagos jövedelmek egyenlege
NFI = nettó külföldi (pénzügyi) befektetés (nettó hitelnyújtás külföld felé)
NKT = nettó tőkeáttörés külföldről
NPNNA = nem termelt, nem pénzügyi eszközök nettó felhalmozása
KAB = tőkemérleg egyenlege
BPI = elsődleges jövedelmek egyenlege
S = bruttó megtakarítás
X = áruk és szolgáltatások exportja
(SH-IH) = háztartások nettó pénzügyi megtakarítása
(SE-IE) = vállalatok nettó pénzügyi megtakarítása
(SG-IG) = az államháztartás nettó pénzügyi megtakarítása

A folyó fizetési mérleg egyenlege az ország külfölddel szembeni megtakarítói pozícióját tükrözi (7a), azt, hogy a bruttó megtakarítások és beruházások egymáshoz viszonyított értéke külföldi forrásbevonást (folyó fizetési mérleg deficit) vagy ellenkezőleg, forráskihelyezést (folyó fizetési mérleg többlet) eredményez-e.

A rendelkezésre álló jövedelemből belföldön fel nem használt rész automatikusan külföldi kihelyezésként, illetve a rendelkezésre álló jövedelmet meghaladó belföldi felhasználás külföldi forrásbevonásként jelenik meg a fizetési mérlegben (5b). Ahhoz, hogy összességében meg tudjuk mondani, hogy az ország az adott időszakban a külfölddel szemben nettó hitelnyújtó vagy hitelfelvető pozícióban volt-e, a folyó fizetési mérleg és a tőkemérleg együttes egyenlegére van szükség (9). A szektoronkénti nettó pénzügyi pozíciók és a folyó fizetési mérleg egyenlegének összefüggését mutatja a (7b) egyenlet.

Az egyenletek az elszámolási elvekből következő, szükségszerűen teljesülő *azonosságokat*, nem pedig magatartási szabályokat fogalmaznak meg. Ebből következik, hogy önmagukban nem alkalmasak a makrogazdasági aggregátumok közötti ok-okozati kapcsolatok leírására. Az oksági kapcsolat feltárása e változók között már a közgazdasági elmélet területe. Az azonosságok jellegükből

következően arra viszont jól használhatók, hogy a publikált statisztikai adatok közötti konzisztenciát, vagy prognóziskészítéskor az egyes részmutatók közötti összhangot vizsgáljuk a segítségével.

1.5. JELENTŐSEBB VÁLTOZÁSOK AZ ELŐZŐ KIADÁSHOZ KÉPEST

Az IMF fizetési mérleg és nemzetközi befektetési pozíció kézikönyvének 6. kiadásában **a változások nagy része fogalmi és módszertani pontosítás, tisztázás**, a 6. kiadás változása az 5. kiadáshoz képest kisebb, mint az előző változás volt. Az általános keretrendszer megváltoztatására a felülvizsgálat során nem volt szükség, ugyanakkor bizonyos területeken jelentős változásokat hozott a módszertani revízió.

A BPM5 felülvizsgálatára párhuzamosan került sor az ENSZ égisze alatt folyó nemzetiszámla-módszertan (SNA 1993 helyett SNA 2008), illetve az OECD irányítása mellett történő közvetlentőke-befektetésekre vonatkozó statisztikai módszertan (Benchmark Definition on Foreign Direct Investment) aktualizálásával. A különböző makrogazdasági statisztikák közötti összhang növelése elsődleges szempont volt.

A kézikönyv terjedelmét tekintve – a korábbi kiadáshoz képest – közel duplájára nőtt, a részletesebb magyarázatok és a speciális témákat tárgyaló, illetve tematikus összefoglaló függelékek számának növekedése miatt. A változások részletes listáját a BPM6 [8. függelékje](#) tartalmazza.

1.5.1. Az új kiadás szükségessége

A fizetési mérleg kézikönyv 5. kiadása 1993-ban jelent meg, azóta a világ gazdaságban a globalizáció nagymértékben kiterjedt: egyre nagyobb számban találhatók magánszemélyek és vállalatok, akik már nem egy, hanem több országhoz kapcsolódnak. Ezzel összefüggésben pontosítani kellett a rezidens fogalmat is. A meghatározásban a gazdasági érdek központjára való hivatkozást felváltja a gazdasági érdek elsődleges központjára (predominant center of economic interest) történő utalás. Ezzel lehetővé vált a „többlaki” háztartások és vállalatok ellentmondásmentesebb besorolása. A szektor- és instrumentumfelosztás kibővült.

A **globalizációhoz kapcsolódóan** nagyobb az érdeklődés a határon átnyúló termelési folyamatok, a nemzetközi munkaerő-áramlással összefüggő jelenségek, a speciális, több országra kiterjedő vállalati struktúrák iránt, ezért ezek statisztikai elszámolására nagyobb hangsúlyt kellett fektetni: az új módszertan szerint a **bérmunkához és a közvetítői kereskedelmi szolgáltatásokhoz kapcsolódó áruk** is elszámolásra kerülnek. A változás azzal függ össze, hogy az egyszerű tulajdonosváltás helyett következetesebbé vált annak a megközelítésnek az alkalmazása, hogy a tranzakciókat a gazdasági értelemben vett tulajdonosváltás (change in economic ownership) alapján kell elszámolni. Így a bérmunkát a hozzáadott érték (bérmunkadíj) alapján szolgáltatásként kell elszámolni, míg a közvetítő kereskedelmi szolgáltatások keretében érintett árut (goods under merchanting) nettó exportként (kiegészítő információként bruttó módon is) áruként. A javítás az új módszertan szerint szolgáltatásként, nem pedig áruként kerül elszámolásra.

A határon átnyúló átutalások tartalma újradefiniálásra került – az új kategória a **személyes transzfer** fogalma, ezen számolják el a munkavállalók hazautalásait. Elkülönítésre kerültek a személyes átutalások az intézményi átutalásoktól. A migránsokkal kapcsolatos transzferek elszámolása ugyanakkor többé nem tranzakció, hanem egyéb állományváltozás.

A **közvetlentőke-befektetési viszony keretrendszerét** (Framework for Foreign Direct Investment Relationship) a globalizációs hangsúlyok alapján kiegészítették: a tulajdonosi részesedés szerepét felváltja a szavazati erőben való meghatározó részvétel, illetve nagyobb hangsúlyt kap a közvetett szavazati erő és a társvállalatok szerepe. (Részletesebben lásd az 1.5.4 fejezetben.)

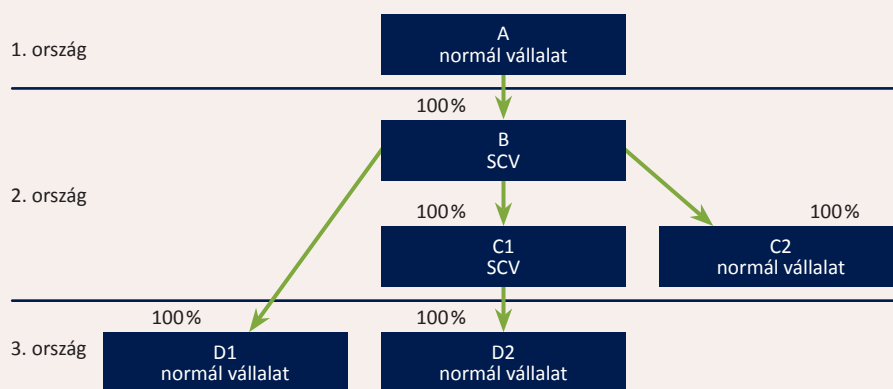
A multinacionális vállalatok tevékenységének komplexitása nő. A multinacionális vállalatokon belül speciális munkamegosztás alakulhat ki, így létrejönnek a **speciális célú vállalatok (SCV)**, a több gazdaságot érintő szervezeti struktúrák. Szükségessé vált az egyes gazdaságokban hatást nem gyakorló, de statisztikát torzító átfolyó tőkék elkülönítése.

A speciális célú vállalatokról részletesen lásd a 2.1.3.1. fejezetet. A multinacionális vállalatok gyakran létrehozhatnak speciális céllal leányvállalatokat egy országban, hogy azon keresztül bonyolítsák belső és külső közvetlen befektetéseiket – beleértve a nagy mennyiségű tőketranzitot is – a helyi hatóságok által nyújtott előnyöket (pl. adózási szempontból) kihasználva. Ezek a határokon átnyúló tőketranzakciók, amelyek a multinacionális vállalatok számára megkönnyítik a befektetéseik finanszírozását, részei

a közvetlentőke-befektetéseknek, hiszen a részt vevő vállalatok részei a módszertan által definiált közvetlentőke-befektetés keretrendszernek (FDIR). Ugyanakkor ezek a tranzakciók, amelyek gyakorlatilag átfolynak egy országon, ott nem fejtik ki a közvetlentőke-befektetések által megszokott kedvező hatásokat, hiszen a befektetés célországa egy harmadik országban van. Mivel ezek a tranzakciók torzítják az adott ország közvetlentőke-befektetések tranzakcióinak és pozícióinak elemzését (a befektetések forrása és célja eltérő a közvetlen partnertől), ezért az új nemzetközi módszertani ajánlások szerint a rezidens speciális célú vállalatok tranzakcióit és pozícióit elkülönítetten kell bemutatni, ez az új módszertannal standard elvárás lett.

Tovább bonyolítja a képet, amikor egy multinacionális vállalaton belül egy országban **vegyes csoportok alakulnak ki SCV és az adott országban tényleges gazdasági aktivitást folytató nem SCV vállalatokból** (lásd a 3. ábrát). Így a fent említett vegyes csoporton átfolyó tőkék minősítése, elkülönítése sem egyértelmű. Sőt a multinacionális vállalatok **normál vállalatokon keresztül is fektethetnek be külföldön**, ezen átfolyótőke-tranzakciók elkülönítése még nehezebben megvalósítható, a módszertan kidolgozása még a jövő feladata.

3. ábra
SCV-láncok

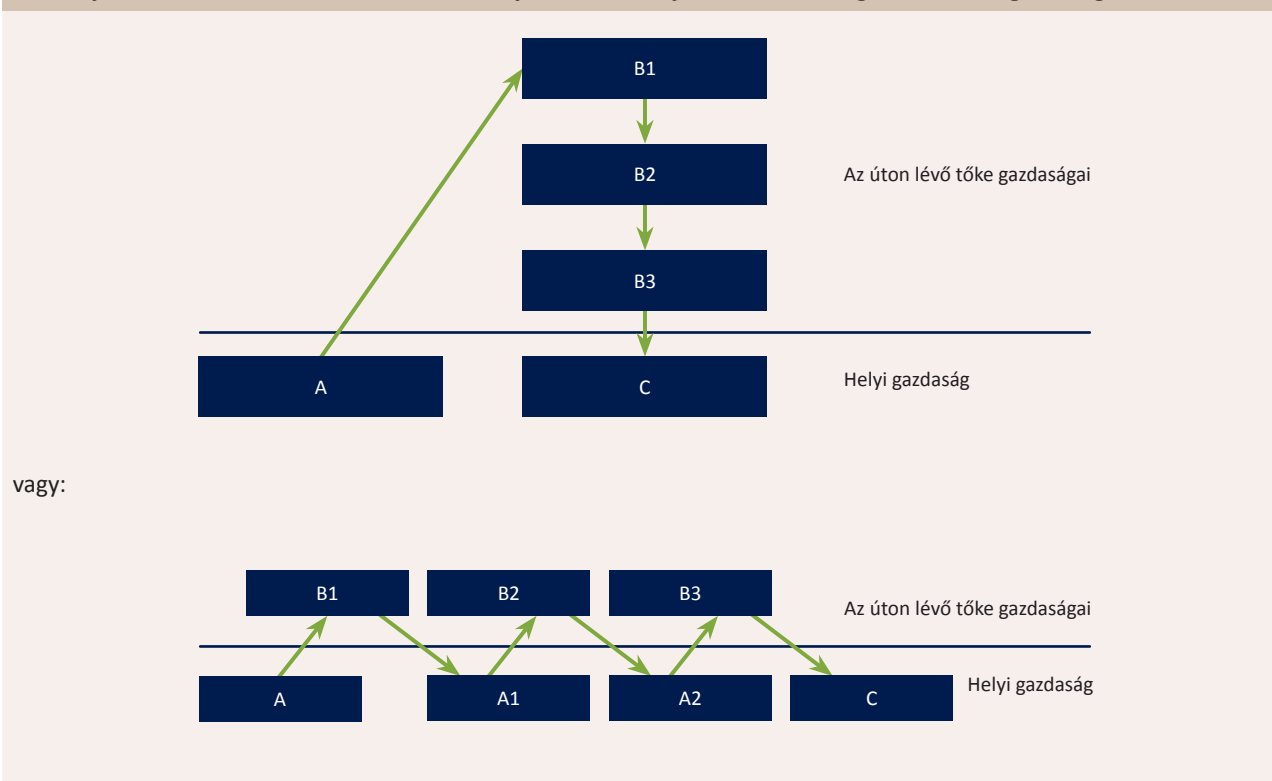
A speciális célú vállalatok gyakran több országon keresztül hosszabb láncot alkotnak. Az elemzések megkönnyítése érdekében *önkéntes adatszolgáltatásként* megadható az összes speciális célú vállalat (rezidens és nem rezidens) kiszűrésével előállított statisztika. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az ország- és ágazati bontásnál az első nem SCV-partnert kell figyelembe venni a statisztika összeállításánál. Ez az összeállítás önkéntes. Általában a jelenleg összeállított statisztikák esetében az is előrelépés, ha a rezidens vállalatok közül azonosítani lehet a speciális célú vállalatokat. Arról a statisztika összeállítójának (és a rezidens adatszolgáltató vállalatnak) ritkán van információja, hogy a másik országban lévő partner SCV-e vagy sem, és ha igen, akkor melyik országban lehet az első nem SCV-partner. A statisztika összeállítói csak a rezidens vállalatoktól kérhetnek adatszolgáltatásokat. Ugyanakkor elemzési szempontból fontos lenne olyan statisztikát elemezni, amely át tud nézni az összes (rezidens és nem rezidens) speciális célú vállalatot, és csak a „normál”, tényleges gazdasági aktivitást folytató vállalatok közötti befektetéseket vizsgálja.

A nemzetközi módszertanban arra is törekvések, hogy hogyan lehet meghatározni **a befektetés végső forrását, illetve végső célját**, a gyakorlati megvalósíthatóság azonban még e kérdésben is kutatási fázisban van. Önkéntes adatszolgáltatásként a befektetések állományaira megadható a végső befektető szerinti megbontás, ehhez olyan fejlett regiszterrel kell rendelkezni, amely tartalmazza a multinacionális vállalatok tulajdonosi láncait (de legalább a többségi tulajdonosokon végig a végső befektetőig). Ezt a bontást Magyarországon 2015 szeptemberétől tervezzük bevezetni. A végső kedvezményezett országának meghatározása még nehezebb kérdés, hiszen itt a kisebbségi tulajdoni láncokról kellene információt szerezni, és az még szerteágazóbb lehet, ezért itt még a fogalom meghatározása is kutatási fázisban van.

Részen az átfolyó tőke témakörhöz kapcsolódik a **„körbejáró befektetés” (round tripping)** kezelése is, amikor hazai befektető külföldön keresztül fektet be a saját országába, általában szintén a helyi hatóságok által nyújtott előnyöket (pl. adózási szempontból) kihasználva. A nemzetközi módszertani ajánlások szerint ezt a típust is érdemes elkülönítetten megjeleníteni. A meghatározáshoz a végső befektető ismerete szükséges: ahol a végső befektető rezidens, és a közvetlen befektető külföldi, azok a befektetések tartoznak a körbejáró befektetés kategóriájába. A körbejáró tőke azonosítását/kiszűrését a nem rezidens láncok bonyolultsága nehezíti, amint azt a 4. ábra mutatja.

4. ábra

A körbejáró tőke több érintett vállalattal, amelyeket a tőke útja során érint, míg eléri a hazai gazdaságot

Az **állományi statisztika megnövekedett fontosságát** jelzi az erre való utalás az új kézikönyv címében is: Balance of Payments and International Investment Position Manual Sixth Edition (BPM6). Az üzenet egyértelmű: a külső gazdasági és pénzügyi folyamatok és az ezekhez kapcsolódó kockázatok és a fenntarthatóság megítélése szempontjából már nem elegendő csupán a tranzakciókat figyelembe venni, szükség van a pozíciók nagyságát befolyásoló egyéb változóelemeknek (átértékelés, egyéb állományváltozás) és magának az állománynak az elemzésére is.

1.5.2. A nemzeti számlákkal való összhang

Az új fizetésimérleg-módszertan az SNA szektorbeosztását alkalmazza, és 4 fő csoportot hoz létre ezekből:

- A. Magyar Nemzeti Bank (S.121)
- B. Egyéb monetáris intézmények (S.12T)
 - B.1. Hitelintézetek (S.122)
 - B.2. Pénzpiaci alapok (S.123)
- C. Államháztartás (S.13)
- D. Egyéb szektorok (S.1P)
 - D.1. Egyéb pénzügyi intézmények (S.12M)
 - D.2. Nem pénzügyi intézmények, háztartások és háztartásokat segítő nonprofit intézmények (S.1V)

Az új fizetésimérleg-módszertan az SNA terminológiáját alkalmazza

A *fizetésimérleg-statisztika* szerkezetében úgy változott meg az új módszertan bevezetésével, hogy az alkalmazott fogalmi keret átvétele tekintetében is egyértelművé vált az **összhang a nemzeti számlák rendszerével**: a főbb részmérlegek megváltoztatott elnevezésében (pl. a nemzeti számlákban már korábban is alkalmazott elsődleges jövedelmek, másodlagos jövedelmek kategóriák kerültek alkalmazásra a korábbi jövedelmek, folyó transzferek megkülönböztetés helyett), és az egyenlegező tételként alkalmazott nettó hitelfelvétel, nettó hitelnyújtás alkalmazásával. A változással a termékekhez és termeléshez kapcsolódó adók és támogatások is az elsődleges jövedelmek között kerülnek elszámolásra, ellentétben a BPM5 folyó transzferként való elszámolásával. Így a fizetési mérleg alapján is közvetlenül levezethető a GDP–GNI átmenet, hiszen többé nem kell bizonyos folyó

transzferelemeket is figyelembe venni a számításhoz. Az új módszertan szerint az EU-val kapcsolatos tranzakciók is főként az elsődleges jövedelmek között kerülnek elszámolásra. Megvalósul a pénzügyi eszközök körének és azok besorolásának teljes harmonizációja (pl. a nyugdíjjogosultság vagy az alkalmazotti részvényopció pénzügyi eszközként való elismerése), az értékpapír-adásvétel során alkalmazott eladási és vételi ár közötti különbség, valamint a biztosítási és nyugdíj szolgáltatások kezelése.

A 2014. évi módszertani változások részeként a fizetési mérlegben is megjelenik a közvetetten mért pénzügyi szolgáltatás (FISIM) forgalom, amelyet a nemzeti számlákban a szolgáltatások részeként már eddig is elszámoltak. A fizetési mérlegben az egyéb befektetések adósság típusú időarányos jövedelmeit meg kell bontani irányadó kamatokra és közvetetten mért pénzügyi szolgáltatási elemekre. Az előbbi a szolgáltatások, utóbbi a jövedelmek között kell elszámolni. A FISIM fogalmáról és elszámolásáról lásd a **2. keretes írást**.

A **szellemi tulajdonnal kapcsolatos tranzakciók** elszámolása tisztázásra került az egyes kategóriák részletesebb bemutatásával, a termelt és nem termelt, nem pénzügyi eszközök közötti különbségtétel pontosításával. A kutatás-fejlesztéssel kapcsolatos „termékek” (szabadalom, védjegy, know-how) például immár termelt eszköznek számítanak és a szolgáltatások között elszámolandók ellentétben a BPM5-ben foglaltakkal.

A harmonizációval összefüggésben megváltozik a pénzügyi mérlegben a standard prezentáció (aggregált szint). A forgalmi száraz (bevétel/kiadás) helyett egyenlegek kerülnek a mérleg két oldalára: követelések nettó növekedése, illetve tartozások nettó növekedése. Ezzel a standard prezentáció szintjén megszűnik az (elemi szinten továbbra is érvényes) előjel-konvenció következménye, miszerint az előjelek attól függően mutatnak növekedést vagy csökkenést, hogy követelésről vagy tartozásról van-e szó. A növekedés függetlenül attól, hogy követelésről vagy tartozásról van-e szó „+”, míg a csökkenés „-” előjellel szerepel. Ebből következően a pénzügyi mérleg egyenlege egyenlő lesz a folyó és a tőkemérleg egyenlegével, ami a nettó hitelnyújtás (+)/nettó hitelfelvétel (-) egyenlegező tétel alulról és felülről számított mutatója.

1.5.3. Változások a pénzügyi instrumentumok besorolásában

A pénzügyi eszközök és kötelezettségek alapvetően 3 széles csoportba sorolhatók, ezekbe a csoportokba a pénzügyi innovációk által keletkezett új instrumentumfajták is besorolhatók.

Ezek (1) részvények és befektetési jegyek, (2) adósság típusú instrumentumok, (3) egyéb.

A részvények lehetnek tőzsdei részvények, nem tőzsdei részvények és egyéb részesedések.

A kötvények és pénzpiaci eszközök helyett a rövid lejáratú, illetve hosszú lejáratú hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok kategóriákat alkalmazza az új módszertan.

A monetáris arany fogalmát pontosították: a rúdarany, az allokált és nem allokált aranyszámlák besorolását részletesebb magyarázattal látták el.

A dolgozói részvényopciót is pénzügyi instrumentumként ismerték el.

Az allokált SDR adósság típusú pénzügyi eszközzé válik, ezért kötelezettségként is ki kell mutatni, az SDR-teremtést (allokáció) tranzakcióként kell elszámolni.

Amennyiben a rezidensi státusz megváltozása miatt következik be változás a pénzügyi instrumentumokban, akkor ezt egyéb állományváltozásként kell kimutatni.

1.5.4. Lényeges változások a funkcionális kategóriákon belüli besorolásban

Az előző kiadás óta a nemzetközi tőkemozgásokat megakadályozó korlátok megszűnésével a befektetők mind komplexebb vállalati struktúrákat hoznak létre, hatékony irányítási, finanszírozási, alapkezelési módszereket alkalmaznak. Leányvállalatokat alapítanak és erőforrásokat csoportosítanak át egyik országból a másikba, hogy optimalizálják befektetéseik jövedelmezőségét. Az új módszertannak ezt a változást is le kellett képeznie. Az OECD irányítása alatt közösen kialakított új közvetlentőke-befekte-

tés módszertan leglényegesebb eleme a **közvetlentőke-befektetési viszony keretrendszerének világosabb megfogalmazása, pontosítása**. A befektetési láncolat meghatározásában új az **irányítás (50% feletti szavazati erő) és a befolyás (10-50% közötti szavazati erő) szerepének tisztázása, a társvállalatokkal való viszony (10% alatti szavazati erő) szabályozása**. A tulajdonosi részesedés helyett a szavazati jogban való részesedés vált a kapcsolat kritériumává. A keretrendszer kiterjed a tulajdonosi láncok közötti kapcsolatokra is. Ha egy vagy több tulajdonosi lánc ered egy közös befektetőtől, akkor az összes lánc összes vállalata között közvetlentőke-befektetési viszony áll fenn. Az új módszertanban sokkal nagyobb hangsúly került a társvállalatokkal kapcsolatos tranzakciók és pozíciók elszámolására. Megnőtt a vállalati mérlegadatok elemzésének a szerepe. A változások nagy része az adatok korábbinál részletesebb, új megbontásokat tartalmazó prezentációjában mutatkozik meg (pl. a kereszttulajdonlás és a társvállalatok közötti tranzakciók/pozíciók külön soron történő bemutatásával). A fizetésimérleg-statisztika standard prezentációjába a követelés-tartozás szerinti megbontás került beillesztésre a befektetés iránya szerinti megbontás kiegészítő jellegű megjelenítése mellett.

Bevezetésre kerül a **rezidens vállalatcsoport** (local enterprise group) fogalma, amely a közvetlentőke-befektetés statisztikák összeállítása során, amennyiben az közgazdaságilag indokolt, elfogadhatóvá teszi egy multinacionális keretekben működő vállalatcsoport rezidens vállalataira kiterjedő konszolidációt.

Az **SDR allokáció kötelezettségként** (tranzakcióként) az egyéb befektetések között kerül kimutatásra.

Az egyéb részesedéseket nem a közvetlentőke-befektetések között, hanem az egyéb befektetéseken belül kell elszámolni.

A befektetési alapoknál is el kell számolni újrabefektetett jövedelmet.

Speciális szabályokat hoztak létre az államháztartás által létrehozott vagy ellenőrzött speciális, elsődlegesen fiskális célokat szolgáló nem rezidens egységekkel (unit) kapcsolatosan. A nem rezidens egység külföldi hitelfelvétele egyúttal az államháztartás teljes (imputált) kötelezettségének és részesedésének növekedésével is jár a hitelfeltevő egységgel szemben. Ha a forrást megkapja az állam, akkor mind a kötelezettség, mind pedig a részesedés csökken az átadott forrás értékének megfelelően. Ha viszont harmadik fél kap a forrásból, akkor a részesedés csökkenésével szemben folyó vagy tőketranszferet kell elszámolni (imputálni) az egységgel szemben. A speciális szabályok kizárólag az állam és az általa létrehozott vagy ellenőrzött nem rezidens egység közötti elszámolásokat érintik. Az utóbbi, s bármely harmadik szereplő közötti tranzakciót az általános szabályoknak megfelelően kell elszámolni.

1.5.5. Az új fizetési mérleg kézikönyv szerkezete

A BPM6 összesen 14 fejezetet és 9 függelék tartalmaz. Az első hat fejezet (1–6.) tárgyalja azokat az általános témákat, amelyek a rendszer egészéhez, nem pedig egy-egy specifikus rész mérleghez kapcsolódnak.

1. fejezet: Bevezetés
2. fejezet: Az általános keretek áttekintése
3. fejezet: Elszámolási elvek
4. fejezet: Az alapvető kategóriák áttekintése (gazdasági terület, gazdasági egységek, intézményi szektorok, a rezidens fogalom)
5. fejezet: A pénzügyi követelések és tartozások különböző csoportosításai
6. fejezet: A pénzügyi eszközök funkcionális kategóriái

A következő hét fejezet (7–13.) az egyes rész mérlegekkel foglalkozik, míg az utolsó fejezet (14.) bepillantást enged az adatok elemzésébe, a fizetési mérleggel kapcsolatos makrogazdasági összefüggésekbe. A fejezetek sorrendje, ha úgy tetszik, önkényes, nyugodtan lehetett volna más is, viszont az nem véletlen, hogy a külfölddel szembeni befektetési pozíció az első. A szerkesztők szándékai szerint éppen azt a megnövekedett jelentőséget emeli ki, amely a BPM5 1993-as kiadása óta eltelt időszakban az állományi adatokhoz kapcsolódott.

7. fejezet: A külfölddel szembeni befektetési pozíció (IIP)
8. fejezet: Pénzügyi mérleg
9. fejezet: A tranzakción kívüli egyéb állományváltozások
10. fejezet: Áruk és szolgáltatások

11. fejezet: Elsődleges jövedelmek
12. fejezet: Másodlagos jövedelmek
13. fejezet: Tőkemérleg
14. fejezet: Bevezetés a fizetési mérleg és a külfölddel szembeni befektetési pozíció elemzésébe

A 9 függelék többsége egy-egy olyan konkrét témát tárgyal részletesebben, amely több részmérleget is érint egyszerre (pl. valutauniók, kivételes finanszírozás, közvetlentőke-befektetések), de itt kapott helyett a standard összetevők (9.), és a BPM5-höz képest bekövetkezett változások részletes felsorolása (8.) is.

1. függelék: Kivételes finanszírozás (exceptional financing)
2. függelék: Adósságszervezés
3. függelék: Regionális megállapodások: gazdasági és valutauniók és egyéb regionális formációk
4. függelék: A multinacionális vállalatok tevékenységét leíró statisztikák
5. függelék: Átutalások (Remittances)
- 6a. függelék: Közvetlentőke-befektetések (tematikus összefoglaló)
- 6b. függelék: Pénzügyi lízing (tematikus összefoglaló)
- 6c. függelék: Biztosítás, nyugdíjrendszerek, standardizált garanciák (tematikus összefoglaló)
7. függelék: A nemzeti számlák külföld számlájával való kapcsolat
8. függelék: Változások a BPM5-höz képest
9. függelék: A standard összetevők és egyéb tételek

2. A magyar gyakorlat

2.1. A FIZETÉSIMÉRLEG- ÉS A KÜLFÖLDDEL SZEMBENI BEFEKTETÉSIPOZÍCIÓ-STATISZTIKÁK ÖSSZEÁLLÍTÁSA SORÁN ALKALMAZOTT MÓDSZERTAN

2.1.1. Általános megjegyzések

Az 1. fejezetben ismertetett új nemzetközi módszertani ajánlásokat Magyarország az alábbiak szerint hajtja végre. A fizetési mérleget, valamint a nem rezidensekkel szemben fennálló követelések és tartozások állományának nagyságát, illetve azok változását tartalmazó statisztikák összeállításáért Magyarországon a jegybank a felelős. A fizetésimérleg-statisztika összeállítása azonban már több mint egy évtizede a Központi Statisztikai Hivatallal (KSH) szoros együttműködésben történik. Több fizetésimérleg-instrumentum esetében a KSH által gyűjtött adatok átvétele történik, ezek: áruforgalom (2003-tól), üzleti szolgáltatások és utazás (2004-től), egyéb szolgáltatások (2005-től), munkavállalói jövedelem, valamint az EU- és lakossági transferek (2008-tól) (lásd a 1. táblát).

A statisztikák összeállításához szükséges adatgyűjtések általános jogszabályi hátterét a Jegybanktv. (2013. évi CXXXIX. törvény a Magyar Nemzeti Bankról), valamint a Statisztikáról szóló (1993. évi XLVI.) törvény biztosítja. Az éves adatszolgáltatási kötelezettségeket az évente frissülő MNB-rendelet, valamint az Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program (OSAP) tartalmazza. A jelentések táblázatainak tartalma, valamint a kitöltésükhöz szükséges részletes módszertani leírások elérhetők az MNB honlapján.

Az MNB-vel szemben támasztott nemzetközi adatszolgáltatási kötelezettségekből eredő adatigények bővülése, a pénzügyi kapcsolatok növekvő bonyolultsága, illetve a nemzetközi szabályozási környezet változása miatt a statisztikai adatgyűjtésben is módszertani váltást kellett véghezvinni. 2008-tól a Magyar Nemzeti Bank a Központi Statisztikai Hivatal együttműködésével új, közvetlen jelentéseken alapuló adatgyűjtési rendszert vezetett be a fizetésimérleg-statisztikák összeállítására². A fizetési mérleg összeállításában központi szerep jut az MNB által elrendelt adatszolgáltatásokat havi gyakorisággal teljesítő nagyvállalatoknak, a negyedévente vagy évente jelentő kis- és középvállalati mintának (értékhatar alapján), a mindezeket kiegészítő területspecifikus kérdőíves felméréseknek, valamint a különböző becslési eljárásoknak.

A nemzetközi módszertan 2014-es bevezetéséhez az adatgyűjtésekben kisebb változtatásokat kellett végrehajtani, a feldolgozási eljárásokat módosítani kellett és a publikációkat át kellett alakítani az új információigényeknek megfelelően.

A statisztika összeállítása során a devizanemenként jelentett havi forgalmi (flow) adatok az MNB hivatalos napi deviza középárfolyamainak munkanapokkal súlyozott havi átlagán kerülnek forintra átszámításra és nemzetgazdasági szintű összegzésre. A halmazott, illetve negyedéves forgalmi adatok az egyedi havi adatok összeadásával számíthatók. Az ugyancsak devizanemenként jelentett állományi (stock) adatokat az MNB időszak végi hivatalos napi deviza középárfolyamain számítjuk át forintra és összegezzük. Az euróban publikált adatok a forintadatok havi átlagos (forgalmi statisztikák), illetve negyedév végi (állományi adatok) HUF/EUR árfolyamon történő átszámításával adódnak (az 1999 előtti statisztikákban az ecu azonos az euróval).

² A fizetési mérleg korábbi összeállítása nagyrészt a pénzáttalások jogcímezésén alapuló hitelintézeti jelentésekre támaszkodott.

1. táblázat**Munkamegosztás a KSH és az MNB között**

Fizetési mérleg instrumentumai	Pénzügyi és nem pénzügyi vállalatok	Kormányzat és MNB	Háztartások
Áruk		KSH	
Szolgáltatások		KSH	
Munkavállalói jövedelmek		KSH	
Befektetések jövedelmei		MNB	
Egyéb elsődleges jövedelmek		KSH	
Másodlagos jövedelmek	KSH/MNB	KSH	KSH
Nem termelt, nem pénzügyi javak		MNB	
Tőketranszferek		KSH/MNB	
EU – transzferek a teljes fizetési mérlegben		KSH	
Közvetlentőke-befektetés – részvény		MNB	
Közvetlentőke-befektetés – egyéb tőke		MNB	
Portfólióbefektetések		MNB	
Pénzügyi derivatívák		MNB	
Egyéb befektetések		MNB	
Tartalékeszközök		MNB	

A közzétett fizetésimérleg-statisztika a módszertannal egyezően négy fő intézményi szektort különböztet meg:

- az MNB-t mint monetáris hatóságot,
- az egyéb monetáris intézményeket (bankok, szakosított hitelintézetek, szövetkezeti hitelintézetek, hitelintézeti fióktelepek és a pénzpiaci alapok),
- az államháztartást (központi kormányzat, a helyi önkormányzatok és a társadalombiztosítási alapok), valamint
- az egyéb szektorokat (egyéb pénzügyi intézmények: az egyéb pénzügyi közvetítők, a pénzügyi kiegészítő tevékenységet végzők, zártkörű pénzügyi közvetítők; a nem pénzügyi vállalatok, a háztartások és a háztartásokat segítő nonprofit intézmények).

A publikációkban is ez a standard szektorbontás jelenik meg:

A. Magyar Nemzeti Bank (S.121)

B. Egyéb monetáris intézmények (S.12T)

B.1. Hitelintézetek (S.122)

B.2. Pénzpiaci alapok (S.123)

C. Államháztartás (S.13)

D. Egyéb szektorok (S.1P)

D.1. Egyéb pénzügyi intézmények (S.12M)

D.2. Nem pénzügyi intézmények, háztartások és háztartásokat segítő nonprofit intézmények (S.1V)

Magyarországon az MNB 2006. január óta állítja össze külön a speciális célú vállalatokkal (SCV-k) együtt és a speciális célú vállalatok nélkül a fizetési mérleget és a hozzá kapcsolódó állományi statisztikákat az SCV-adatok torzító hatásának kiküszöbölése érdekében. (Az SCV-kről lásd részletesebben a 2.1.3.1. alfejezetet.) A nemzetközi módszertan ajánlása szerint 2014-től az egyes országoknak el kell különíteni az SCV-kre vonatkozó adatokat.

2012 szeptembere óta külön táblában kerülnek publikálásra a túlnyomórészt közvetlentőke-befektetések között megjelenő, a nemzetgazdaság külső finanszírozását közvetlenül nem érintő tőkemozgások, az úgynevezett átfolyótőke-tranzakciók is. (Az átfolyótőke-tranzakciókról részletesebb információ a 2.1.3.2. alfejezetben található.)

A Magyar Nemzeti Bank már 1996-ban csatlakozott a Nemzetközi Valutaalap különleges adat-közzétételi szabványához (SDDS)³, s ennek keretében a fizetési mérlegre (és a szabványban előírt többi makrogazdasági statisztikai kategóriára) vonatkozóan metaadatokat, átfogó metodológiát és publikációs naptárat közöl.

2.1.2. A fizetési mérleg és a külfölddel szembeni befektetési pozíció fő részei és instrumentumai

A fizetési mérleg fő részei és instrumentumai fejezetben újra az egyes instrumentumok kerülnek bemutatásra, de most a magyar alkalmazott statisztikai gyakorlatnak megfelelően. A pénzügyi mérleg tételei esetében a tranzakciós és állományi adatokat az adott instrumentumon belül tárgyaljuk. Igyekeztünk minden tétel esetében standard szempontokat követni, így minden leírás tartalmaz egy rövid ismertetést az adott instrumentumról, a felhasznált adatforrás(ok)ról, az esetlegesen alkalmazott becslés(ek)ről, az instrumentum módszertani specialitásairól, az alkalmazott revíziós politikáról, valamint arról, hogy a standard publikációkban hogyan jelenik meg az instrumentum.

2.1.2.1. Folyó fizetési mérleg

I. Folyó fizetési mérleg (1.A.+1.B.+1.C.)

- 1.A. Áruk és szolgáltatások
- 1.B. Elsődleges jövedelmek
- 1.C. Másodlagos jövedelmek

A fizetési mérleg részeként a folyó fizetési mérleg a reálgazdasági tranzakciókat (az áruforgalomhoz és a szolgáltatásokhoz kapcsolódó ügyleteket), a munkavégzésből származó jövedelmeket, a befektetésekhez kapcsolódó – részesedéshez kötődő és kamat – és egyéb elsődleges jövedelmeket, valamint a másodlagos jövedelmeket veszi számba. Minden instrumentum megjelenik bevétel, kiadás, egyenleg bontásban.

1.A. Áruk és szolgáltatások

- 1.A.a. Áruk
- 1.A.b. Szolgáltatások összesen

Áruk

Az 1.A.a. árukon belül a nemzetközi módszertannak megfelelően külön mutatjuk be az általános termékforgalmat, a közvetítő kereskedelmet és a nem monetáris aranyat. Az általános termékforgalom az áru export és import mellett magában foglalja a nem rezidens szállítóeszközök által a statisztikát összeállító országban igénybe vett üzemanyagot és egyéb ellátmányt (illetve a rezidens szállítóeszközök által külföldön igénybe vett hasonló tartalmú árukat) is. A közvetítő kereskedelem esetében a beszerzések negatív exportként jelennek meg.

A fizetési mérleg áruk sorának elsődleges forrása a KSH által összeállított külkereskedelmi statisztika.

A külkereskedelmi és a fizetésimérleg-statisztika (illetve nemzeti számlák szerinti külkereskedelem) közötti módszertani eltérések miatt azonban a fizetési mérleg (és a nemzeti számlák) részére átadott külkereskedelmi adatokon a KSH az alábbi módosításokat végzi el.

- A fizetési mérlegben az áruforgalmi adatoknak az exportáló ország határán vett értéken (f.o.b. paritáson) kell szerepelniük, ezért a fizetési mérlegben a külkereskedelmi statisztika által Magyarország határán vett értéken (c.i.f. paritású) elszámolt import adatát annak f.o.b. paritású értékével kell helyettesíteni (lásd még erről a 2.1.3.4 alfejezetet).

³ Az SDDS magyar oldala itt található: <http://dsbb.imf.org/Pages/SDDS/DQAFBase.aspx?ctycode=HUN&catcode=BOP00>

- A külkereskedelmi adatgyűjtés sajátosságai következtében a Magyarországon létrehozott áfa-regisztrációkhoz kapcsolódó áruforgalom az esetek nagy többségében olyan hozzáadott értéket tartalmaz, amely nem a rezidens gazdasághoz tartozik, ezért a fizetési mérlegből – és a nemzeti számlákból – ezt a hozzáadott értéket egy becsült korrekció keretében el kell távolítani. Ezzel párhuzamosan a külkereskedelmi adatok nem tartalmazzák a rezidens vállalatok által külföldön létrehozott áfa-regisztrációkon keresztül elszámolt hozzáadott értéket, amely a rezidens gazdasághoz tartozik, így a fizetési mérleghez – és a nemzeti számlákhoz – ezt egy becsült korrekcióval hozzá kell adni. Az áfaregisztrációkhoz kapcsolódó korrekciókról a 2.1.3.3. alfejezetben olvashat bővebben.
- A külkereskedelmi termékforgalomban bruttó módon jelenik meg a tértáruk forgalma, amely a fizetési mérleg módszertana szerint stornó tétel, ezért ezzel kapcsolatban szintén korrekcióra kerül sor a KSH-tól kapott áruforgalmi adatokon. A statisztika tértáruként kezeli azokat a termékeket, amelyek a határátlépést követően változatlan állapotban visszakerülnek az eladóhoz, a vevő nem tart rájuk igényt (nem azonos így ez a kör például a különböző termékiállításokra kiszállított, majd visszavitt árukra, amelyek esetében eleve nem történt adásvétel). A tértáruval kapcsolatos korrekció az áruforgalmi egyenleget nem érinti (exportból import stornó, importból pedig export stornó lesz).
- A KSH-tól kapott külkereskedelmi adatok tartalmazzák a bér munka forgalmát, amely a szolgáltatások között kerül elszámolásra. A külkereskedelmi forgalomnak ezt a részét ezért áthelyezzük a szolgáltatások közé.

A fizetési mérleg áruforgalom bizonyos tételei nem szerepelnek a külkereskedelmi termékforgalomban. Ezekre a forgalmakra a negyedéves szolgáltatás kérdőívek alapján szintén a KSH-tól vesszük át az adatokat, s egészítjük ki velük a jelentett áruforgalmi adatokat. Ezek közül jelentős a közvetítő kereskedelem tétele, de ide tartozik még a járművek üzemanyagtartályában lévő ún. bunker üzemanyag is.

Az áruk között elszámolt pénzügyi lízing a lízingelt áru piaci értékén az áruforgalom általános elszámolási elveinek megfelelően kerül számbavételre. A pénzügyi lízinghez kapcsolódóan finanszírozó tételként az egyéb befektetések között hitelköveteléseket vagy -tartozásokat számolunk el.

Az új módszertannak megfelelően a KSH-tól kapott külkereskedelmi adatok tartalmazzák még a drogkereskedelem és a csempe-száruk becsült forgalmát, illetve a magánforgalomban behozott nagy értékű javakat, amely az utazás helyett az áruk között kerül elszámolásra.

Az áruk esetében márciusban revideálja a KSH az előző év 1–12. hónapját, szeptemberben az előző év 1–12. hónapját és a tárgyév 1–6. hónapját. Ezeket a revíziókat az MNB saját márciusi és szeptemberi publikációjában figyelembe veszi.

Szolgáltatások

1.A.b. Szolgáltatások

- 1.A.b.1. Mások tulajdonában lévő fizikai inputokon végzett feldolgozási szolgáltatások
- 1.A.b.2. Máshová nem sorolt karbantartási és javítási szolgáltatások
- 1.A.b.3. Szállítás
- 1.A.b.4. Utazás
- 1.A.b.5. Építés-szerelési szolgáltatások
- 1.A.b.6. Biztosítási és nyugdíjszolgáltatások
- 1.A.b.7. Pénzügyi szolgáltatások
 - 1.A.b.7.1 Külön felszámított és más pénzügyi szolgáltatások
 - 1.A.b.7.2 A pénzügyi közvetítési szolgáltatások közvetetten mért díja (FISIM)
- 1.A.b.8. Szellemi termék használatának máshová nem sorolt díja
- 1.A.b.9. Távközlési, számítástechnikai és informatikai szolgáltatások
- 1.A.b.10 Egyéb üzleti szolgáltatások
- 1.A.b.11. Személyes, kulturális és szórakoztatással kapcsolatos szolgáltatások
- 1.A.b.12. Kormányzati áruk és szolgáltatások

A szolgáltatások az áruktól elsősorban termelésük (megelőzi egy megállapodás) és nemzetközi kereskedelmük (egyidejűleg történik a termeléssel) jellemzőiben térnek el.

Az adatátvétel ebben az esetben is a KSH-tól történik. Az utazás adatok fő forrása a KSH által végzett határfelmérés, melynek során a külföldről hazatérő magyarokat és a hazautazó külföldieket kérdezik meg az utazások finanszírozása során felmerült kiadásokról. Ez kiegészül egy regressziós becsléssel a schengeni határokról. A többi szolgáltatásadat fő forrása egyrészt a külkereskedelmi szolgáltatásokat nyújtó, illetve igénybe vevő vállalkozások által kitöltött kérdőívek, másrészt adminisztratív források (pl. a kormányzati és a biztosítási szolgáltatások esetében).

Az utazás a korábbi idegenforgalom elnevezés helyére lépett, mivel ez a fordítás jobban tükrözi az instrumentum angol megfelelőjét (travel), azonban tartalmi változás nem történt a kategóriában. Az utazás adatoknál egy adott időszakra vonatkozóan egyszeri kérdőíves adatfelvétel történik, míg a szolgáltatás- külkereskedelemre vonatkozóan márciusban és szeptemberben releválódhatnak visszamenőlegesen az adatok. Az MNB márciusi és szeptemberi publikációjában ezeket figyelembe veszi.

A külkereskedelmi termékforgalomban beérkező bérmunka a szolgáltatások között kerül elszámolásra (lásd Mások tulajdonában lévő fizikai inputokon végzett feldolgozási szolgáltatások). Az új módszertannak megfelelően a szolgáltatások között kerülnek elszámolásra a javítások is, amelyek ezt megelőzően is a szolgáltatás adatok között érkeztek a KSH-tól, de BPM5 keretében átsorolásra kerültek az áruk közé.

A szállítmányozási szolgáltatások gyűjtött adatain az áruforgalom f.o.b./f.o.b. paritása következtében még egy plusz korrekciós tétel is szükséges, hiszen a gyűjtött adatokban csak az explicit módon megjelenő szállítmányozási díjak találhatók, azonban az áruforgalom kötött paritása következtében még implicit módon megjelenő szállítmányozási díjakkal is számolnunk kell. A pénzügyi mérlegben elszámolandó finanszírozási tétel egyenlegét az áruforgalom és a hozzá kapcsolódó szállítmányozási szolgáltatások esetében ugyanis a ténylegesen számlázott értékek összege, azaz a szerződéses paritás határozza meg. A szerződéses paritás és a f.o.b. paritás különbözetében pedig megjelennek olyan szállítmányozási tételek, amelyek rezidensek és nem rezidensek közötti tranzakcióként számolandók el. A KSH ezen korrekciós tételekre becslést készít, és a szállítmányozási szolgáltatások között adja át a fizetési mérleg részére.

A K+F eredményeképpen előálló szabadalmak és védjegyek forgalma az új módszertannak megfelelően a szolgáltatások között kerül elszámolásra az egyéb üzleti szolgáltatásokon belül.

Hasonlóképpen új elemként kerül a pénzügyi szolgáltatások közé a fizetett és kapott kamatokban impliciten megjelenő szolgáltatáselem (FISIM), amelynek az eladója a hitelintézeti szektor, vevői a hitelintézeteken kívüli szektorok. Az adatszolgáltatók által jelentett kamatok ennek megfelelően tartalmazzák a FISIM hatását. Tekintve, hogy a nem hitelintézeti adatszolgáltatók nem ismerik a hitelintézetek közvetítési díját, ezt közvetlenül nem lehet megállapítani. A számítás nemzetgazdasági szinten történik, a jelentett adatok ország-, szektor- és devizabontását figyelembe véve.

A biztosítási szolgáltatások elszámolásakor csak a biztosítási díjba foglalt szolgáltatás, s nem a teljes biztosítási díj kerül elszámolásra a szolgáltatások között (a fennmaradó rész a másodlagos jövedelmek közé kerül).

A szolgáltatásadatok mindezekén kívül tartalmazzák a becsült prostitúciós „szolgáltatások” adatait is.

A magánforgalomban behozott nagy értékű javak az utazás helyett az új módszertan alapján az áruk között kerülnek elszámolásra.

Elsődleges jövedelmek

1.B. Elsődleges jövedelmek

- 1.B.1. Munkavállalói jövedelmek
- 1.B.2. Befektetések jövedelmei
- 1.B.3. Egyéb elsődleges jövedelmek

Az elsődleges jövedelmeken belül megkülönböztetjük a munkából származó jövedelmeket (munkavállalói jövedelmek), a befektetések jövedelmeit (közvetlentőke-befektetésekhez, portfólióbefektetésekhez, egyéb befektetésekhez, valamint a tartalékesz-

közökhöz kapcsolódó jövedelmeket), illetve az egyéb elsődleges jövedelmeket. A jövedelmeket 2004 óta eredményszámlában számoljuk el a fizetésimérleg-statisztikákban, míg korábban ez pénzforgalmi számlában történt.

Munkavállalói jövedelmek

Itt, az 1.B.1 soron kell elszámolni a rezidensek munkavállalóként kapott, illetve nem rezidens munkavállalók számára fizetett bruttó jövedelmeket.

A munkából származó jövedelmekre vonatkozóan 2008-tól a KSH adminisztratív források (személyi jövedelemadó, munkaerő-felmérés, Eurostat adatbázisában lévő európai országok kereset adatai stb.) alapján készített becslését használja fel az MNB. Ez lényegesen magasabb, mint a korábbi években a pénzforgalmi adatok alapján számított értékek (melyekben csak az adózás utáni nettó jövedelem jelenhetett meg).

Az egy évnél rövidebb ideig alkalmazottak díjazására vonatkozó adatok 3 évre visszamenőleg revideálódhatnak, azaz az adat a tárgy-évet követő 11. negyedévben lesz végleges.

Befektetések jövedelmei

1.B.2. Befektetések jövedelmei

- 1.B.2.1. Közvetlentőke-befektetések jövedelmei
- 1.B.2.2. Portfólióbefektetések jövedelmei
- 1.B.2.3. Egyéb befektetések jövedelmei
- 1.B.2.4. Tartalékeszközök jövedelmei

A befektetések jövedelmei között tartjuk számon a közvetlentőke-befektetések jövedelmeit, a portfólióbefektetések jövedelmeit, az egyéb befektetések jövedelmeit, valamint újdonságként a BPM5-ben még meg nem jelent tartalékeszközök jövedelmeit.

A közvetlentőke-befektetésekhez kapcsolódó jövedelmek

1.B.2.1. Közvetlentőke-befektetések jövedelmei

- 1.B.2.1.1. Részesedések jövedelme
 - 1.B.2.1.1.1. Osztalékok és kvázi vállalatokból történő jövedelemkivonás
 - 1.B.2.1.1.2. Újrabefektetett jövedelem
- 1.B.2.1.2. Adósság típusú instrumentumok

A közvetlentőke-befektetések jövedelmei tartalmaznak minden olyan jövedelmet, amelyek rezidensek és nem rezidensek közötti közvetlentőke-befektetési viszony eredményeként származó állományból keletkeznek. (A közvetlentőke-befektetési viszonyt az új módszertan pontosította, eszerint a befektetési láncolat meghatározásában az irányítás [50% feletti] és a befolyás [10-50%] szerepének tisztázására, valamint a társvállalatokkal való viszony [10% alatti] szabályozására sor került. A tulajdonosi részesedés helyett a szavazati jogban való részesedés vált a kapcsolat kritériumává. A keretrendszer kiterjed az egy végső befektető ellenőrzése alatt lévő, de akár más láncolatokon lévő vállalatok közötti kapcsolatokra, a vállalatcsoportra, amely összes vállalata között közvetlentőke-befektetési viszony áll fenn. Az új módszertanban sokkal nagyobb hangsúly került a társvállalatokkal kapcsolatos tranzakciók és pozíciók elszámolására.) A közvetlentőke-befektetések jövedelmein belül 2013-tól a 10% alatti társvállalatokra is elszámolunk osztalékot, míg újrabefektetett jövedelmet csak a 10%-ot elérő szavazati jog után kell elszámolni.

A közvetlentőke-befektetések jövedelmei a részesedések jövedelméből, valamint az adósság típusú instrumentumokhoz kapcsolódó kamatjövedelmekből állnak. A részesedések jövedelme tartalmazza az osztalékot és a fiókvállalatokból kivont jövedelmet, illetve az újrabefektetett jövedelmet.

Osztalékok és kvázi vállalatokból történő jövedelemkivonás

Az osztalék a befektetések tulajdonosának járó felosztott jövedelem. A fiókvállalatoktól kivont forrásról, ha feltételezhető, hogy osztalék jellegű, akkor az adatszolgáltató ekként jelenti le és így osztalékként számoljuk el.

Ugyanakkor a kivételes(en nagy) kifizetéseket, amelyeket a vállalat az eredménytartalékból fizet a részvényeseinek, vagy ha a normál üzletmenetnél számítottnál nagyobb az osztalék, nem osztalékként, hanem tőke kivonásként kell megjeleníteni (kiugró osztalék – superdividend).

Az osztalékot abban az időszakban kell elszámolni, amikor a tulajdonosok az osztalék megszavazásáról döntenek. A 2008-tól bevezetett adatgyűjtési rendszer tette lehetővé, hogy a havi és negyedéves kérdőívek alapján a megszavazás időpontjában kerüljön sor az osztalék elszámolásra.

A publikációs táblákban az *Osztalékok és kvázi vállalatokból történő jövedelemkivonás* soron a bevételen a rezidens befektetők külföldről kapott osztaléka, míg a kiadáson a külföldi befektetőknek járó osztalék látható.

Az osztalékra a havi és a negyedéves kérdőívekből, illetve a csak éves jelentők esetén az éves adatszolgáltatásokból lesz adat, amelyet a TÁSA-adatok alapján teljeskörűsítünk.

Újrabefektetett jövedelem

Az újrabefektetett jövedelem a részvény és egyéb tulajdonosi részesedés után a tulajdonosoknak járó, felosztott jövedelmen (osztalékon) felüli jövedelemrész, az adott időszakban keletkezett pozitív vagy negatív adózott eredmény és az adott időszakban megszavazott osztalék különbsége. Az éves vállalati beszámolók elkészültéig az adózott eredményre vonatkozóan becslés szerepel a fizetésimérleg-statisztikában.

Az eredményszemléletű elszámolás következtében a részesedéshez kapcsolódó jövedelem értéke kizárólag az adott évben megtermelt jövedelemtől függ – lehet negatív is, ha a vállalat veszteséges volt –, tehát független a tulajdonosok osztalékfizetés mértékére vonatkozó döntésétől. Az adott időszakban keletkezett pozitív vagy negatív korrigált adózott eredmény és az adott időszakban megszavazott osztalék különbsége az újrabefektetett jövedelem. Mivel osztalékot nem csak az adott időszaki eredmény terhére lehet megszavazni, ezért az újrabefektetett jövedelem pozitív vállalati eredmény mellett is lehet negatív, kifejezve azt a tényt, hogy a tulajdonos a vállalat saját tőkéjével szemben, azt csökkentve növelte a vállalatból kivont jövedelmét.

Az elszámolás technikájából következik, hogy a jövedelemmérleg egyenlegét nem befolyásolja a jövedelem felosztásáról hozott döntés, mivel ellenkező előjellel jelenik meg ugyanaz az összeg osztalékként és újrabefektetett jövedelemként.

A negyedéves adat megértésében sokszor problémát okoz az **újrabefektetett jövedelem** szintjének **éven belüli megoszlása**. Az újrabefektetett jövedelem havi/negyedéves értéke megegyezik az egy hónapra/negyedévre jutó részvényjövedelemnek és az abban a hónapban/negyedévben megszavazott osztaléknak a különbségével. A részvénybefektetések jövedelme (ami megegyezik a korrigált adózott eredménnyel) forrását tekintve éves adat, aminek éven belüli megoszlását azt feltételezve határozzuk meg, hogy a jövedelem nagyjából egyenletesen keletkezik. A külföldiek magyarországi befektetéseinek jövedelménél a GDP szezonális megoszlását használjuk fel az elosztáshoz, a rezidensek külföldi befektetéseinél pedig **egyenletesen osztjuk szét az éves jövedelmet negyedéves, illetve havi adattá**. Ez azt jelenti, hogy egy hónapra/negyedévre az éves adat tizenketted/negyed része jut. Ugyanakkor az osztalékot akkor kell elszámolni, amikor megszavazzák. Mivel a vállalatok többsége normál üzleti éves, a közgyűlések és az osztalék megszavazások főképp április-májusban történnek meg, ezért a **második negyedévre esik az éves osztalékmenyiség döntő része**. Emiatt negyedéves bontásban a második negyedévben mindig negatív az újrabefektetett jövedelem, ami gyakran megzavarja a felhasználókat. Itt is hangsúlyozzuk, hogy ez a negatív negyedéves újrabefektetett jövedelem kizárólag technikai okok miatt negatív, és nincsen semmi „negatív” közgazdasági tartalma. Nem jelent mást, mint hogy „természetesen” nagyobb a második negyedévre jutó osztalék, mint a negyedévre jutó részvényjövedelem.

A részvény- és egyéb részesedés jövedelmeinek meghatározásához a vállalati jövedelmek mérésében két megközelítés ismert: a jövedelem elszámolása minden eredményelemet – így például az árfolyamnyereséget, illetve -vesztést, a követelés leíráshoz kapcsolódó veszteséget is – magában foglaló (all inclusive concept), illetve csak az ezek nélküli, normál üzletmenethez kapcsolódó vállalati eredményt figyelembe vevő (current operating performance concept, COPC). Erről részletek a 2.1.3.5 fejezetben találhatók. 2008-ig a fizetésimérleg-statisztika a minden eredményelemet tartalmazó jövedelemelszámolást alkalmazta. A 2008-tól bevezetett, részletesebb információkat begyűjtő vállalati kérdőívek révén vált lehetségessé a normál üzletmenethez szorosan nem kapcsolódó jövedelemelemek kiszűrése.

A módszertan szerint újrabefektetett jövedelmet csak a közvetlen befektetőnek járó 10%-nál nagyobb szavazati erő után kell elszámolni. Sem a kereszttulajdonlás, sem a társvállalatok esetén nem kell újrabefektetett jövedelmet elszámolni.

A tulajdonosi láncon (közvetett tulajdonlás után) keletkező jövedelem elszámolása

Az újrabefektetett jövedelem elszámolásnak ugyanakkor tartalmaznia kell a tulajdonosi láncon végig haladva a közvetett tulajdon után „járó” újrabefektetett jövedelmet is. A közvetett tulajdon után „járó” újrabefektetett jövedelem elszámolásának megvalósításához első lépésként a külföldi tulajdonban lévő anyavállalatokra a külföldi leányvállalatoktól jutó jövedelmet számoljuk el.

A közvetett tulajdonlás után járó jövedelem a külföldi leányvállalat kifizetett osztalékkal (osztalékelőleggel) csökkentett megtermelt jövedelméből a külföldi anyavállalatra jutó rész. (A megtermelt jövedelmet azért a kifizetett osztalékkal – osztalékelőleggel – kell csökkenteni, mert csak a ténylegesen kifizetett osztalék – osztalékelőleg – jelenik meg az anyavállalatnál jövedelemként.) A fenti módon meghatározott jövedelmet a közvetlen tőkebefektetések jövedelme, részvény és egyéb jövedelem, újrabefektetett jövedelem soron kiadási oldalon számoljuk el.

Az újrabefektetett jövedelem adózott eredmény ún. COPC-korrekció komponensére az éves vállalati beszámolók alapján készülő éves adatszolgáltatásokból és a társaságiadó-bevallások adataiból lesz adat a tárgyévet követő szeptember végére, amelyet a társaságiadó-bevallások alapján teljeskörűsítünk. A tárgyévet követő év szeptember végéig a részesedések jövedelmének ezen komponensei együtt becsült adatok.

Az adósság típusú eszközökhöz kapcsolódó kamatjövedelmek

A közvetlentőke-befektetésen belül a tulajdonosi részesedésen kívüli egyéb követeléseken és tartozásokon keletkező kamat típusú jövedelmek az eredményszemléletű elszámolásnak megfelelően folyamatos jövedelemáramlásként jelennek meg a folyó fizetési mérlegben. Az adott időszakra elszámolt, de még ki nem fizetett kamatok a megfelelő instrumentum követelés vagy -tartozás során ezzel párhuzamosan állománynövekedésként kerülnek elszámolásra. A kamatfizetés (pénzügyi rendezés) időpontjában az adott pénzügyi eszközön pedig állománycsökkentő tranzakciót mutat ki a statisztika a pénzügyi mérlegben.

Az egyéb jövedelmek tartalmazzák a hitelekre, a hitelviszonyt megtestesítő értékpapír-követelésekre és tartozásokra elhatárolt kamatokat, továbbá az elszámolási, cash-pool számlákra kapott és fizetett kamatokat. A bevételek mindig a követelésekhez kapcsolódó, míg a kiadások a tartozáshoz kapcsolódó kamatokat mutatják.

A jövedelmeket az alapján is megbontjuk, hogy a kamat alapjául szolgáló követelés vagy tartozás az állományi statisztikákban melyik irányú befektetésen (Magyarországon vagy külföldön) került elszámolásra.

Ugyanakkor a pénzügyi közvetítők közötti adósság típusú jövedelem nem része a közvetlentőke-befektetések jövedelmének, azokat a portfólió, vagy az egyéb befektetések jövedelmei között kell elszámolni.

A kamatjövedelmeket a havi és a negyedéves adatszolgáltatások alapján számoljuk el.

A portfólióbefektetések jövedelmei

1.B.2.2. Portfólióbefektetések jövedelmei

1.B.2.2.1. Részvények és befektetési jegyek jövedelmei

1.B.2.2.1.1. Részvények

1.B.2.2.1.2. Befektetési jegyek

1.B.2.2.1.2.1. Osztalékok

1.B.2.2.1.2.2. Újrabefektetett jövedelem

1.B.2.2.2. Hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok

1.B.2.2.2.1. Egy évnél nem hosszabb lejáratú

1.B.2.2.2.2. Éven túli lejáratú

A portfólióbefektetések jövedelmei között a 10% alatti tulajdoni hányaddal rendelkező vállalatcsoporton kívüli tőzsdei és tőzsdén kívüli részvények pénzügyileg rendezett osztalékát, a befektetési jegyek osztalékát és újrabefektetett jövedelmét, továbbá az eredeti lejáratuk szerint egy évnél nem hosszabb és éven túli hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok kamatjövedelmeit mutatjuk ki rezidens szektoronkénti bontásban.

Bevételi oldalon a rezidensek tulajdonában lévő külföldi értékpapírok, kiadási oldalon pedig a külföldiek tulajdonában lévő magyar értékpapírok jövedelmeit számoljuk el.

A portfólióbefektetések jövedelmeit – a váltók kivételével – az értékpapír-statisztikából vesszük át. A váltók megfigyelése a fizetésimérleg-adatgyűjtésekből, közvetlen vállalati kérdőívek segítségével történik.

A 10% alatti tulajdonosi részesedést megtestesítő részvények jövedelmeinek elszámolására az osztalék kifizetésének időpontjában kerül sor, újrabefektetett jövedelmeket itt nem számolunk el.

A pénzügyi- és egyéb befektetési alapok befektetési jegyeinek időarányos jövedelmeit újrabefektetett jövedelemként mutatjuk ki. Az osztalék kifizetésekor az újrabefektetett jövedelmet az osztalék összegével csökkentjük.

Az egy évnél nem hosszabb eredeti lejáratú hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok kamatai között a korábban pénzügyi eszközök között kimutatott kincstárjegyek, rövid kötvények stb., míg az éven túli papírok jövedelmei között a korábbi kötvény sorokon elszámolt eredményszámlátű kamatok jelennek meg.

Az egyéb befektetések jövedelmei

1.B.2.3. Egyéb befektetések jövedelmei

1.B.2.3.1. Kvázi vállalatokból történő jövedelemkivonás

1.B.2.3.2. Kamat

1.B.2.3.3. Biztosítások, nyugdíjrendszerek és szabványosított garanciák biztosítottainak tulajdonosi jövedelmei

Az egyéb befektetések jövedelmeinek döntő részét a nem értékpapírban megtestesülő követelésekre járó kamatbevételek és a tartozásokra fizetendő kamatkiadások teszik ki. Ilyen kamatozó instrumentumok a különféle hitelek, betétek, folyószámlák.

Itt mutatjuk a 10% alatti, nem értékpapírban megtestesülő, vállalatcsoporton kívüli befektetések jövedelmeit, továbbá a biztosítottak, nyugdíj- és szabványosítottgarancia-rendszerekben résztvevők tulajdonosi jövedelmeit is.

Az eredményszámlátű kamatokat a pénzügyi közvetítési szolgáltatások közvetetten mért díja (angol rövidítéssel FISIM) nélkül mutatjuk ki, de külön táblában rezidens szektoronkénti bontásban bemutatjuk ennek összegét, valamint a teljes eredmény-számlátű kamatot is. A 2. keretes írásban található példa a FISIM elszámolására.

Az adatok forrását az érintett gazdasági szereplők havi és negyedéves jelentései szolgáltatják.

A háztartások jövedelembevételei és -kiadásai az egyes jegybankok és a BIS által rendelkezésünkre bocsátott adatok alapján, valamint a magyar magánszemélyek éves kamatjövedelmeiről információt szolgáltató országok által a NAV részére a 2003/48/EK tanácsi irányelv alapján átadott adatok felhasználásával készülnek.

A tartalékeszközök jövedelmei

1.B.2.4. A Tartalékeszközök jövedelmei valamennyi jegybanki tartalékeszköz eredményszámlátű kamatbevételét mutatja.

Egyéb elsődleges jövedelmek

1.B.3. Egyéb elsődleges jövedelmek

1.B.3.1. Támogatások, termelési és importadók

1.B.3.1.1. Államháztartás

1.B.3.1.2. Egyéb szektorok

1.B.3.2. Bérleti díjak

Ide került át a korábbi viszonzatlan folyó transzferek közül az EU-transzferek egy része, a termék- és termelési adók, illetve támogatások, valamint egyes bérleti díjak is. Ezek a bérleti díjak a természeti erőforrások (föld, halászati jogok, erdő, legelő, folyóvizek) tulajdonosának járó, a természeti erőforrás rövid időszakra történő rendelkezésre bocsátásából származó jövedelmek. Az európai uniós transzferekről a 2.1.3.6. alfejezetben olvashat bővebben.

Másodlagos jövedelmek

1.C. Másodlagos jövedelmek

1.C.1. Államháztartás (S.13)

1.C.2. Egyéb szektorok (S.1-S.13)

1.C.3. Nyugdíjjogosultságok miatti korrekció

A másodlagos jövedelmek közvetlenül a rendelkezésre álló jövedelem nagyságát érintik. Egyaránt ölthetnek pénzbeli vagy dologi formát. Általában kis összegű, rendszeres átutalásokról van szó.

Az államháztartás és a lakosság másodlagos jövedelmeire a KSH szolgáltat adatokat (segélyszállítmányok a külkereskedelmi termékforgalmi statisztikából), míg a többi szektor esetében a KSH adatszolgáltatása mellett a közvetlen vállalati jelentésekből származó adatok kerülnek be a fizetési mérlegbe.

A fizetési mérleg 2009 szeptemberéig az Európai Uniótól kapott átutalásokat pénzforgalmi szemléletben tartalmazta, azaz a Bizottságtól érkező források beérkezésük időpontjában egyéb elsődleges jövedelemként, másodlagos jövedelemként vagy tőketranszfer bevételeként kerültek elszámolásra. Ekkor azonban e területen is eredményszemléletű elszámolásra tértünk át, ami azt jelenti, hogy az EU-transzfereket a felhasználásuk időpontjában számoljuk el. Ezt az elszámolást 2004-ig visszamenőlegesen vezettük át az adatokon. Egy másik fontos változás az adatok szektorbontását érintette: az EU-transzfereket közvetlenül a végső kedvezményezett bevételeként kell elszámolni. Mindez igaz az elsődleges jövedelmek között szereplő, Európai Uniótól kapott átutalásokra is.

A KSH a munkavállalói jövedelmekhez kapcsolódó másodlagos jövedelmeket (jövedelem- és vagyoadók, TB-hozzájárulások, munkavállalói hazautalások, illetve pénzbeni társadalmi juttatások) a revíziós politikája szerint csak 3 év után tekinti véglegesnek, vagyis a tárgyévét követő 11. negyedévben, addig azok adatai módosulhatnak.

2.1.2.2. Tőkemérleg

2. Tőkemérleg (2.1+2.2)

2.1. Nem termelt, nem pénzügyi javak forgalma

2.2. Tőketranszferek

2.2.1. Államháztartás viszonzatlan tőketranszferei

2.2.2. Egyéb szektorok viszonzatlan tőketranszferei

A felhalmozási számlák részét képező tőkemérleg egyrészt a viszonzatlan tőkeátutalásokat, másrészt a nem termelt, nem pénzügyi eszközök tulajdonjogának értékesítéséhez kapcsolódó tranzakciókat tartalmazza. A folyó fizetési mérleg és a tőkemérleg együttes egyenlege az ország külfölddel szembeni finanszírozási igényét vagy finanszírozási képességét fejezi ki.

Nem termelt, nem pénzügyi eszközök forgalma

E tétel az immateriális vagyonelemek (természeti erőforrások, szerződések, lízingek, licencek, marketingeszközök és goodwill) tulajdonjogának adásvételéhez kapcsolódó tranzakciók elszámolására szolgál. A legfontosabb változás a korábbi módszertanhoz képest, hogy most már nem itt jelenik meg a szellemi tulajdonjogok (szabadalmak és szerzői jogok stb.) adásvétele, hanem átkerül a megfelelő szolgáltatáskategóriába.

Az adatok forrását a külfölddel kapcsolatban álló gazdasági szereplők által az MNB részére nyújtott közvetlen jelentések adják. Ezért ezekre az adatokra az MNB fizetésimérleg-statisztikájának normál revíziós politikája az irányadó, amelyről részletes leírás a 2.3. Revíziós politika fejezetben található.

Tőketranszferek

Tőketranszferként a beruházási támogatásokat, az ingyenesen juttatott állóeszközöket, illetve azon adósság elengedést számoljuk el, amely az adós és hitelező közötti kölcsönös megállapodás alapján történik. A tőketranszfer a tranzakcióban részt vevő felek reál vagy pénzügyi vagyonának állományát változtatja meg. S bár nem kizárólagos jellemzőjük, de a tőketranszferek általában nagy összegű, nem rendszeres átutalások.

Az államháztartás esetében a KSH jelentése biztosítja az adatforrást, míg az egyéb szektoroknál a gazdasági szereplők közvetlen adatszolgáltatásai. Az itt elszámolt EU-transzferekkel kapcsolatos információkat lásd a Másodlagos jövedelmek alfejezet alatt.

A tőketranszferadatok jelentős részét a KSH adja át az MNB-nek, így a revíziós politikája némileg eltér az MNB általános revíziós politikájától. Az éves adatok márciusban és szeptemberben revideálódnak az EDP jelentés összeállítása miatt, általános revízióra 3 évig van mód. A negyedéves adatok a tárgyév negyedéveire vonatkozóan visszamenőleg minden negyedévben revideálhatók, ezek új, pontosabb információk vagy hibajavítás miatt következhetnek be.

Ezen túlmenően alkalmi vagy nagy revíziókra is sor kerülhet, új módszertani előírások, fogalmak, új osztályozások stb. bevezetésekor, ezekre nincs sem gyakoriság, sem időszaki korlát meghatározva.

2.1.2.3. A pénzügyi mérleg és a külfölddel szembeni befektetési pozíció

3. A Pénzügyi mérleg (nettó követelés) (3.1+3.2+3.3+3.4+3.5)

- 3.1. Közvetlentőke-befektetések (nettó követelés)
- 3.2. Portfólióbefektetések (nettó követelés)
- 3.3. Pénzügyi derivatívák és munkavállalói részvényopciók (nettó követelés)
- 3.4. Egyéb befektetések (nettó követelés)
- 3.5. Tartalékeszközök

A **pénzügyi mérleg** egyfelől azt mutatja, hogy a folyó fizetési mérleg és a tőkemérleg együttes aktívuma (nettó finanszírozási képesség) milyen pénzügyi eszközök változásában testesül meg, illetve hiányát (nettó finanszírozási igény) mely pénzügyi eszközök finanszírozzák. Funkcionális bontásban tartalmazza a tőkeműveleteket, azaz megkülönbözteti a közvetlentőke-befektetésekhez, a portfólióbefektetésekhez, a pénzügyi derivatívákhoz és munkavállalói részvényopciókhoz, az egyéb befektetésekhez és a tartalékeszközökhöz kapcsolódó tranzakciókat. A folyó fizetési mérleg és a tőkemérleg együttes aktívuma/passzívuma elméletben megegyezik a pénzügyi mérleg egyenlegével, a gyakorlatban a NEO közöttük az eltérés.

A pénzügyi mérlegből másfelől az is látható, hogy milyen módon történik a folyó és tőkemérlegben szereplő tranzakciók finanszírozása. Ha például a folyó fizetési mérleg és a tőkemérleg egyenlege deficites (azaz a finanszírozási képesség negatív, finanszírozási igény lép fel), akkor a pénzügyi mérleg alapján a rezidens gazdaság hitelt vesz fel nem rezidensektől (valamely – esetleg több – pénzügyi instrumentum nettó követelését kell csökkenteni, vagy a tartalékeszközöket kell igénybe venni). Ellenkező

esetben, amennyiben a folyó fizetési és tőkemérleg egyenlege alapján a nem rezidensekkel szembeni nettó finanszírozási képesség pozitív, akkor a pénzügyi mérleg alapján a rezidens gazdaság ugyanakkora mértékű nettó hitelt nyújtott a nem rezidensek számára.

A fizetésimérleg-módszertan a tartalékeszközök közé azon likvid eszközöket sorolja be, amelyek a monetáris hatóság által ellenőrzöttek és számára azonnal elérhetők: fizetési problémák esetén közvetlenül fizetésre fordíthatók, illetve közvetett módon – devizapiaci intervenció útján a nemzeti valuta árfolyamának befolyásolásával – felhasználhatók ezen fizetési nehézségek intenzitásának csökkentésére, vagy ezektől eltérő egyéb célokra szabadon igénybe vehetők. A fizetési mérleg tartalékeszközök nélküli egyenlege mutatja meg, hogy többlet vagy hiány keletkezett a finanszírozásban, és az egyenlegnek megfelelően a tartalékok szintjének változásával áll vissza az egyensúly. (A folyamat jól nyomon követhető a függelékben található példában, amelyben az olvasó végigkövetheti egy időszak fizetési mérlegének összeállítását.)

A **külfölddel szembeni befektetési pozíció** pénzügyi instrumentumok szerinti szerkezete megegyezik a pénzügyi mérleg szerkezetével, és összhangban van a folyó fizetési mérleg befektetések jövedelme kategóriájának csoportosításával. Ezzel biztosítható a forgalmi és állományi adatok közötti összhang, illetve az egyes befektetési kategóriákhoz kapcsolódó jövedelmek konzisztens elszámolása.

A publikált állományi táblázat a pénzügyi mérleg struktúrájának megfelelő pénzügyi instrumentumokat tartalmazza:

1. a közvetlentőke-befektetéseket (részesedések; egyéb tőke),
2. a portfólióbefektetéseket (részvény és egyéb részesedés, kötvények, pénzpiaci eszközök),
3. a pénzügyi derivatívákat és munkavállalói részvényopciókat,
4. az eredeti lejárat szerint bontott egyéb befektetéseket,
5. a tartalékeszközöket (ebből: monetáris arany).

A pénzügyi mérleg instrumentumainak adatforrása a MNB által előírt adatszolgáltatói kérdőívek, ezért ezek esetében az MNB fizetésimérleg-statisztikájának normál revíziós politikája az irányadó, melyről részletes leírás a 2.3. Revíziós politika fejezetben található.

Közvetlentőke-befektetések

A módszertani változások egyik lényeges eleme a **közvetlentőke-befektetési viszony keretrendszerének világosabb, pontosított meghatározása** különös tekintettel az irányítás (50% feletti szavazati erő) és a befolyás (10–50% szavazati erő) szerepének tisztázására a befektetési lánc meghatározásában és a társvállalatokkal való viszony (10% alatti szavazati erő) szabályozása. A tulajdonosi részesedés helyett a szavazati erőben való részesedés vált a közvetlentőke-befektetés-kapcsolat kritériumává. A keretrendszer kiterjed az egy végső befektető ellenőrzése alatt lévő, de akár más láncolatokon lévő vállalatok közötti kapcsolatokra, a vállalatcsoportra, amely összes vállalata között közvetlentőke-befektetési viszony áll fenn. Az új módszertanban sokkal nagyobb hangsúly került a társvállalatokkal kapcsolatos tranzakciók és pozíciók elszámolására, illetve elkülönítésére a publikációkban. Megnőtt a vállalati mérlegadatok felhasználásának szerepe. Légyeges különbség, hogy a vállalatcsoportba tartozó 10% alatti szavazati jogok is a közvetlen tőkebefektetéseken belül kerülnek elszámolásra (részesedés társvállalatokban).

A változások nagy része az adatok korábbinál részletesebb, új megbontásokat tartalmazó prezentációjában mutatkozik meg (pl. részesedések leányvállalatban, a kereszttulajdonlás [részesedés az anyavállalatban] és a társvállalatok közötti tranzakciók/ pozíciók külön soron történő bemutatásával). A fizetésimérleg-statisztika standard prezentációjába a követelés-tartozás szerinti megbontás került beillesztésre a befektetés iránya szerinti megbontás kiegészítő jellegű megjelenítése mellett.

A **közvetlentőke-befektetéseknél az új módszertan adatait visszavezetni nem lehet, hiszen sem a szavazati jog adott százalékának meglétét időben visszavezetni, sem a vállalatcsoport tagjait nem lehet időben visszafelé másképp besorolni. Ezért ezekben az idősorokban sortörés következhet be.**

Közvetlentőke-befektetések követelés-tartozás szerinti megbontása:**3.1. Közvetlentőke-befektetések, nettó követelés**

- 3.1.k. Közvetlentőke-befektetések, követelések összesen
 - 3.1.1.k. Részesedések
 - 3.1.1.1.k. Részvény és egyéb részesedés
 - 3.1.1.1.1.k. Közvetlentőke-befektetéssel létrehozott vállalatokban
 - 3.1.1.1.2.k. Közvetlentőke-befektetőkben (kereszttulajdonlás)
 - 3.1.1.1.3.k. Társvállalatokban
 - 3.1.1.2.k. Jövedelmek újrabefektetése
 - 3.1.2.k. Adósság típusú instrumentumok
 - 3.1.2.1.k. Közvetlentőke-befektetéssel létrehozott vállalatokkal
 - 3.1.2.2.k. Közvetlentőke-befektetőkkel (kereszttulajdonlás)
 - 3.1.2.3.k. Társvállalatokkal
- 3.1.t. Közvetlentőke-befektetések, tartozások összesen
 - 3.1.1.t. Részesedések
 - 3.1.1.1.t. Részvény és egyéb részesedés
 - 3.1.1.1.1.t. Közvetlentőke-befektetéssel létrehozott vállalatokban
 - 3.1.1.1.2.t. Közvetlentőke-befektetőkben (kereszttulajdonlás)
 - 3.1.1.1.3.t. Társvállalatokban
 - 3.1.1.2.t. Jövedelmek újrabefektetése
 - 3.1.2.t. Adósság típusú instrumentumok
 - 3.1.2.1.t. Közvetlentőke-befektetéssel létrehozott vállalatokkal
 - 3.1.2.2.t. Közvetlentőke-befektetőkkel (kereszttulajdonlás)
 - 3.1.2.3.t. Társvállalatokkal

Így a fizetési mérlegben a közvetlentőke-befektetéseknél is, az alapvető megbontás a követelés-tartozás szerinti. A követelés-tartozás szerinti megbontásban aggregálásra kerül minden tartozás és minden követelés. Emellett a publikációkban megmarad továbbra is a befektetés iránya szerinti besorolás is. A korábbiakhoz képest a különbség az, hogy a társvállalatok közötti tranzakciók és pozíciók közül a nem rezidens végső befektetővel rendelkezők kerülnek a külföldiek Magyarországi befektetése közé, míg a rezidens végső befektetővel rendelkezők a rezidensek külföldi befektetése közé. Azon társvállalatoknak, akinek nem ismert vagy nincs végső befektetőjük, a tartozásai a külföldiek magyarországi befektetése közé kerülnek, míg a követelése a rezidensek külföldi befektetése közé. A befektetés iránya szerinti megbontásban a kereszttulajdonlás, és a befektetési irányokkal ellentétes irányú társvállalati tőkemozgások csökkentik a nettó befektetés nagyságát.

Közvetlentőke-befektetések befektetések iránya szerinti megbontás:**3.1.ki Közvetlentőke-befektetések külföldön**

- 3.1.1.ki Részesedések
 - 3.1.1.1.ki Részvény és egyéb részesedés, egyenleg – csak tranzakciók
 - 3.1.1.1.1.ki Részvény és egyéb részesedések – közvetlentőke-befektetéssel létrehozott vállalatokban
 - 3.1.1.1.2.ki Részvény és egyéb részesedések – társvállalatokban (a végső befektető rezidens)
 - 3.1.1.2.ki Jövedelmek újrabefektetése – csak tranzakciók
- 3.1.2.ki Adósság típusú instrumentumok
 - 3.1.2.1.ki Adósság típusú instrumentumok, követelés
 - 3.1.2.1.1.ki Adósság típusú instrumentumok – közvetlentőke-befektetéssel létrehozott vállalatokkal
 - 3.1.2.1.2.ki Adósság típusú instrumentumok – társvállalatokkal (a végső befektető rezidens)
 - 3.1.2.2.ki Adósság típusú instrumentumok, tartozás
 - 3.1.2.2.1.ki Adósság típusú instrumentumok – közvetlentőke-befektetéssel létrehozott vállalatokkal
 - 3.1.2.2.2.ki Adósság típusú instrumentumok – társvállalatokkal (a végső befektető rezidens)

3.1.be Közvetlentőke-befektetések Magyarországon

3.1.1.be Részeseések

3.1.1.1.be Részvény és egyéb részeseés, egyenleg – csak tranzakciók

3.1.1.1.1.be Részvény és egyéb részeseések – közvetlentőke-befektetéssel létrehozott vállalatokban

3.1.1.1.2.be Részvény és egyéb részeseések – társvállalatokban (a végső befektető nem rezidens)

3.1.1.2.be Jövedelmek újrabefektetése – csak tranzakciók

3.1.2.be Adósság típusú instrumentumok

3.1.2.1.be Adósság típusú instrumentumok, követelés

3.1.2.1.1.be Adósság típusú instrumentumok – közvetlentőke-befektetéssel létrehozott vállalatokkal

3.1.2.1.2.be Adósság típusú instrumentumok – társvállalatokkal (a végső befektető nem rezidens)

3.1.2.2.be Adósság típusú instrumentumok, tartozás

3.1.2.2.1.be Adósság típusú instrumentumok – közvetlentőke-befektetéssel létrehozott vállalatokkal

3.1.2.2.2.be Adósság típusú instrumentumok – társvállalatokkal (a végső befektető nem rezidens)

A közvetlentőke-befektetéseket érintik leginkább a globalizáció okozta statisztikát torzító hatások, amelyeket az új módszertani ajánlások szerint célszerű elkülöníteni. A közvetlentőke-befektetések adatainak elemzőit az érdekli legfőképpen, hogy a statisztikában megjelenő befektetések közül mekkora a friss tőkebeáramlás, amely aztán kifejti munkahelyteremtő, új tudást (know-how) adó, gazdaságbővítő hatását. A globalizáció következményeként azonban egyre több az olyan tranzakció, ami ugyanannak a tőkének egyik országból a másikba áthelyezése valamilyen multinacionális vállalati szintű optimalizáció vagy szakosodás, valamely egyéb megfontolás következtében. Jellemző az is, hogy ezekben a tőkeáthelyezésekben elmosódik a határ a részvénybefektetések és az adósság típusú instrumentumok között. Sok esetben részvénybefektetés érkezik az országba és hitelként megy tovább a tőke egy másik külföldi leányvállalatba. Ezért bizonyos szempontból érdemesebb lehet az aggregált adatot elemezni és nem az instrumentumbontást, mert az aggregátumban kinettőződnek az instrumentumok közötti tőkeátrendezések.

Statisztikai szempontból éppen a friss, gazdaságbővítő hatását kifejítő tőkebefektetés az, amit nehéz definiálni, elkülöníteni, amiről így nem lehet adatot gyűjteni. Ezért a nemzetközi módszertani megközelítés az ellenkező irányba indult: a befektetések adataiból megpróbálunk minden olyat elkülöníteni, amiről tudjuk, hogy a magyar gazdaságot nem érintő tőke, és a maradékról mondjuk azt, hogy ez áll legközelebb ahhoz, ami az „igazi” közvetlentőke-befektetés.

Az elkülönítendő részek között elsődleges a szerepe a **speciális célú vállalatok (SCV) tevékenységének az elkülönítése** (lásd a 2.1.3.1. fejezetet). Magyarországon már 2006-tól úgy közöljük a fizetési mérleg – és benne a közvetlentőke-befektetés adatokat, hogy elérhető az SCV-k nélküli adat, illetve az SCV-ket is tartalmazó adat. Az új módszertan bevezetésével már minden országnak el kell különíteni a speciális célú vállalatok tranzakcióit és pozícióit, így az egyes országok adatai jobban összehasonlíthatók lesznek.

Az **átfolyó tőke és az eszközportfólió átrendezés** (a részletes leírást lásd a 2.1.3.2. fejezetben) két olyan jelenség, amely az SCV nélküli, normál vállalati körön belül okoz torzítást az adatokban. Olyan nagymértékű tőkemozgások tartoznak ide, amelyek a multinacionális vállalatban belül áramlanak egyik országból a másikba, anélkül, hogy annak közgazdasági hatása keletkezne az országban. Magyarországon a magyar gazdaság kis méretéből és egy-egy multinacionális vállalat nagyságából következően ezen vállalatok tőkeáthelyezési tranzakcióinak nagysága oly mértékben torzíja az adatokat, hogy ha nem különítenénk el őket, nem lennének értelmezhetők a publikált tranzakciók. 2008-ig visszamenően publikáljuk az átfolyó tőke és eszközportfólió átrendezés tranzakciókat, illetve az ezektől megtisztított közvetlentőke-befektetés adatokat.

A nemzetközi módszertani ajánlások szerint elkülöníthetők a **határon átnyúló egyesülések és felvásárlások** (mergers and acquisitions, M&A) is, mert ezekkel sem keletkezik új tőke, hanem az eddigi tőkebefektetéseknek lesz új tulajdonosa. Az új módszertan bevezetésével a nemzetközi intézmények egyelőre **önkéntes alapon kérnek adatokat a részvénybefektetéseken belüli határon átnyúló egyesületekről és felvásárlásokról**. 2008-tól a külföldi befektetők közötti tulajdonos cserék tranzakcióként kerülnek elszámolásra (egyik befektető esetén állománynövekedésként, a másik befektető esetén pedig állománycsökkenésként), illetve tranzakcióként számoljuk el a határon átnyúló egyesületeket is, azonban ezeket az aggregált számban nem különítettük el.

Részesedések (korábban részvény és egyéb részesedés)

- *Közvetlentőke-befektetések külföldön – részesedés soron* számoljuk el a rezidens befektető külföldi vállalatban történő jegyzett tőke és tőketartalék emelését, illetve csökkentését, továbbá ha a rezidens befektető nem rezidens társaságban részesedést szerez vagy értékesít. Itt kerül publikálásra a nem rezidens érdekeltség rezidens befektetőben történő 10% alatti részesedés szerzése, és értékesítése is (kereszttulajdonlás). A kapott kiugró osztalék miatti tőke kivonásokat is ezen a fizetési mérleg soron rögzítjük.
- *Közvetlentőke-befektetések Magyarországon – részesedés soron* számoljuk el a külföldi befektető Magyarországon létrehozott vállalatban történő jegyzett tőke és tőketartalék emelését, illetve csökkentését, továbbá ha a külföldi befektető rezidens társaságban részesedést szerez vagy értékesít. Itt kerül publikálásra a magyarországi vállalat külföldi befektetőben történő 10% alatti részesedés szerzése, és értékesítése is (kereszttulajdonlás). A fizetett kiugró osztalék miatti tőke kivonásokat is ezen a fizetési mérleg soron rögzítjük.

A részesedés soron számoljuk el az ingatlanbefektetéseket is, becslés alapján. A vállalatcsoporton belüli adósság elengedéseket is a közvetlentőke-befektetések részesedések soron kell elszámolni, míg a vállalatcsoporton kívülieket tőke transzferként.

A részesedés követelés és tartozás állományok értékelése a tőzsdei vállalatok esetében piaci értéken történik, a nem tőzsdei vállalatok esetén az értékelés alapja a rezidensek külföldi befektetésénél a külföldi vállalkozás, a nem rezidensek magyarországi befektetésénél pedig a magyar vállalkozás mérlegében szereplő saját tőke.

A közvetlentőke-befektetések *részesedések* tranzakciós adatai havi és negyedéves adatszolgáltatói kérdőíveken, míg az állományi adatok éves kérdőíven alapulnak. Az éves kérdőívek alapján becslünk tranzakciós adatokat is.

A *Közvetlentőke-befektetések Magyarországon* részesedések formájában megvalósult befektetések állományánál a kérdőívek adatait teljeskörűsítjük azon cégek adataival, amelyek esetén a társasági adóbevallás (TÁSA) adatbázisában a nem rezidens tulajdoni hányad eléri a 10%-ot, de a cég nem küldött éves kérdőívet. A magyarok külföldi befektetéseinek a kérdőív értékhatárának⁴ ugyanakkor olyan alacsony határértéket alkalmazunk, ami azt jelenti, hogy gyakorlatilag teljes körű a megfigyelés, nem jelent torzítást, hogy itt nincs olyan külső adatforrás, ami alapján teljeskörűsíteni lehetne a kérdőívek adatait. A *Közvetlentőke-befektetések Magyarországon – részesedés* állományoknál kerül kimutatásra a közvetett tulajdonlás miatt keletkezett jövedelmekből kumulált állomány.

Jövedelmek újrabefektetése

A *Közvetlentőke-befektetések külföldön* jövedelmek újrabefektetése egyenlegként kimutatott értéke megegyezik a folyó fizetési mérlegben bevételként elszámolt újrabefektetett jövedelemmel, míg a *Közvetlentőke-befektetések Magyarországon jövedelmek újrabefektetése* egyenlegének értéke a folyó fizetési mérlegben kiadásként elszámolt újrabefektetett jövedelemmel egyezik meg.

Jövedelmek újrabefektetését csak a 10%-ot elérő szavazati jog után kell elszámolni, sem a társvállalatok közötti kapcsolatokban, sem a kereszttulajdonlás esetén nem kell újrabefektetett jövedelmet elszámolni.

A jövedelmek újrabefektetésében szereplő az adózott eredmény nagyságát korrigáló COPC-korrekcióval (erről részletesen lásd a 2.1.3.5. fejezetet) azonos összegben, de ellentétes előjellel a részesedéseken árváltozást, deviza árfolyamváltozást vagy egyéb állományváltozást számolunk el a korrekció típusától függően.

Az adósság típusú instrumentumok

A kategória tartalma ugyanaz maradt, mint a régi módszertan szerinti elnevezésnél: *egyéb tőke* (még régebbi közkedvelt elnevezése volt a kategóriának a *tulajdonosi hitelek*). Az elnevezés jelöli, hogy itt az ügyletek jellege adósság típusú: azaz tartalmazza a hiteleket, hitelviszonyt megtestesítő értékpapírokat (de már nemcsak a tulajdonosi hiteleket, hanem a közvetlentőke-befek-

⁴ 10 millió forint

tetési viszonyon (vállalatcsoporton) belüli csoporttagok közötti hiteket is. Idesoroljuk továbbá az osztalék miatti követeléseket, tartozásokat, a vállalatcsoporton belüli napi pénzügyi elszámolások keretében mozgó rövid lejáratú pénzeket (cash-pooling, zero balancing), a kereskedelmi hiteket és ideértve a befizetett, de be nem jegyzett tőke miatti tartozásokat és követeléseket is⁵.

Az adósság típusú instrumentumoknál a forgalmi és állományi adatok a havi és a negyedéves kérdőívek alapján állnak elő. A negyedéves kérdőívet kitöltők mintájába az MNB-rendeletben szabályozott értékhatár alapján kerülnek be a vállalatok.

A társvállalatokkal kapcsolatos követeléseket és tartozásokat az új módszertan szerint az alapján soroljuk be az egyes befektetési irányokhoz, hogy az adatszolgáltatónak rezidens, vagy nem rezidens a végső befektetője.

Ha az adatszolgáltatónak

- nem rezidens a végső befektetője, akkor a követeléseket és a tartozásokat is a közvetlentőke-befektetés Magyarországon,
- ha rezidens a végső befektetője, akkor a követeléseket és a tartozásokat is a közvetlentőke-befektetés külföldön,
- ha a végső befektetője nem ismert, akkor a követeléseket a közvetlentőke-befektetés külföldön, a tartozásokat pedig a közvetlentőke-befektetés Magyarországon

instrumentumcsoporton számoljuk el.

Ezt megelőzően 2013-ig nem a végső befektető, hanem a közvetlentőke-befektető/befektetés rezidensi státusza alapján különítettük el a szereplőket: az egyéb cégcsoporttagokkal (testvérvállalatokkal) kapcsolatos követeléseket és tartozásokat az alapján soroltuk be az egyes befektetési irányokhoz, hogy van-e külföldi közvetlentőke-befektetője (anyavállalata), külföldi közvetlentőke-befektetése (leányvállalata) az adatszolgáltatónak.

Ha az adatszolgáltatónak

- van külföldi anyavállalata, de nincs külföldi leányvállalata, illetve ha külföldi anya- és leányvállalata is van, akkor a követeléseket és a tartozásokat is a közvetlentőke-befektetés Magyarországon,
- csak külföldi leányvállalata van, akkor a követeléseket és a tartozásokat is a közvetlentőke-befektetés külföldön,
- nincs sem külföldi anyavállalata, sem külföldi leányvállalata – például a vállalat külföldi tulajdonú rezidens cég tulajdonában van –, akkor a követeléseket a közvetlentőke-befektetés külföldön, a tartozásokat pedig a közvetlentőke-befektetés Magyarországon instrumentumon számoltuk el.

Az adósság típusú instrumentumokat 2008 előtt csak a pénzforgalom alapján lehetett elszámolni, az állományok a forgalom és átértékelődések kumulálásával, összegzésével keletkeztek. Ezért az állományokra 2008 előtt nem állt rendelkezésre ország- és ágazati bontású adat. 2008-tól, a közvetlen adatszolgáltatói jelentéseken alapuló adatgyűjtési rendszer bevezetésétől az adósság típusú instrumentum állományok adata is az adatszolgáltatók által jelentett adat, így az ország- és ágazati bontás előállítható.

A nemzetközi módszertani elvárásoknak megfelelően, a publikált közvetlentőke-befektetés adatok ágazati bontása az új módszertan szerint egységesen – a tranzakcióknál és az állományoknál is – a befektetések ágazati bontását jelenti (azaz a külföldiek magyarországi befektetéseinél a magyar fél tevékenysége alapján történik a besorolás, míg a magyarok külföldi befektetéseinél a külföldi leányvállalatok tevékenysége szerinti az ágazati bontás).

⁵ Az adósság típusú instrumentumok tartalmának bővülése: 1995-től az anya- és leányvállalatok közötti – alaptőkéktől független – egyéb hitelkapcsolatokat tartalmazták. 2002-től a vállalatcsoporton belüli elszámolóközponttal szembeni pénzmozgások is e soron kerülnek kimutatásra. 2008-tól pedig a vállalatcsoporton belüli, egyéb cégcsoporttagokkal kapcsolatos követelések és tartozások teljes egészében itt kerülnek számbavételre.

A bankok és egyéb pénzügyi közvetítők anyavállalataikkal, illetve leányvállalataikkal szembeni követeléseik és tartozásaik már 2008-tól nem a közvetlentőke-befektetések, hanem az egyéb befektetések között kerülnek elszámolásra megegyezően az új módszertani ajánlásokkal.

Portfólióbefektetések

3.2. Portfólióbefektetések

3.2.1. Részvény és befektetési jegyek

3.2.1.1. Részvények

3.2.1.2. Befektetési jegyek

3.2.2. Hitelviszonyt megtestesítő értékpapír

3.2.2.1. Egy évnél nem hosszabb

3.2.2.2. Egy éven túli

A **portfólióbefektetések** kategóriája a tőzsdéken és egyéb pénzügyi piacokon forgalmazott értékpapírokat tartalmazza (a közvetlentőke-befektetésen belül elszámolt és a tartalékeszközök részét képező forgatható pénzügyi eszközök kivételével).

A követelések között a nem rezidensek által kibocsátott, a tartozások között pedig a rezidensek által kibocsátott értékpapírokat szerepeltetjük, függetlenül attól, hogy a kibocsátás hazai vagy külföldi piacon történt-e. A publikációban a rezidens szektor szerinti bontás az értékpapír követelés tulajdonosát, illetve az értékpapír tartozás kibocsátóját mutatja.

A repó típusú ügyletek keretében átmeneti időre tulajdonost váltó értékpapírok letéti tulajdonosuk helyett közgazdasági tulajdonosuknál kerülnek elszámolásra, azaz az ilyen esetben a portfólióbefektetés helyett az egyéb befektetések között mutatunk ki hitel követelés/tartozás állományt és tranzakciót.

A részvény és befektetési jegy soron a 10% alatti, nem vállalatcsoporttal szemben fennálló tőzsdei és nem tőzsdei részvényeket, valamint – százalékos határtól függetlenül – a pénzpiaci és nem pénzpiaci alapok befektetési jegyeit mutatjuk ki.

A hitelviszonyt megtestesítő értékpapírokat eredeti lejáratuk szerint egy évnél nem hosszabb lejáratú (pl. kincstárjegyek, rövid kötvények) és éven túli lejáratú (pl. kötvények, jelzálogkötvények) papírokra bontjuk.

Az adatok elsődleges forrása az értékpapír-statisztika, amely a magyar letétkezelők és közvetlen vállalati kérdőívek jelentései alapján értékpapíronként figyeli meg a külföldi tulajdonban levő magyar, illetve a magyar tulajdonban levő külföldi értékpapír állományokat. A letéti adatok kiegészülnek a rezidens tulajdonosok külföldön letétkezelt értékpapírjainak állományáról szóló jelentéssel. A tranzakciók az állományváltozásból számolódnak, az ár- és árfolyamváltozások hatásának kiszűrésével.

A váltók megfigyelése a fizetésimérleg-adatgyűjtésekből, közvetlen vállalati kérdőívek segítségével történik.

A háztartások külföldi értékpapír-tulajdona esetében – a háztartások közvetlen háztartási megkérdezésének hiányában – csak a belföldi letétkezelőknél megjelenő értékpapír-követelésekről van jelentett információ, ezért a külföldön letétkezelt vagy egyéb módon őrzött értékpapírok állományát és forgalmát becsléssel egészítjük ki.

Pénzügyi derivatívák és munkavállalói részvényopciók

3.3. Pénzügyi derivatívák és munkavállalói részvényopciók

3.3.k Követelések

3.3.t Tartozások

A nemzeti számlákban a pénzügyi derivatívák instrumentum tartalma és elnevezése is bővült a munkavállalói részvényopciókkal. Ezt a változást tükrözi a fizetési mérleg pénzügyi derivatívák funkcionális kategóriája esetében is az elnevezés kiegészülése a munkavállalói részvényopciókkal. A fizetési mérleg szempontjából azonban ennek a változásnak a gyakorlati jelentősége elhanyagolható.

A derivatívák esetében a pozitív és negatív értékű pozíciókhoz (követelés és tartozás) kapcsolódó tranzakciók egyenlegét külön, szektoros bontásban jelenítjük meg a publikációkban.

Az adatok forrását a gazdasági szereplők saját állományaira és tranzakcióira vonatkozó jelentések képezik. 2008-tól az egyéb szektorok nem rezidensekkel szemben fennálló derivatíva követelései és tartozásai tartalmazzák a pénzpiaci alapok nélküli befektetési alapok összesített mérlegadataiból (F04 jelentés) becsült tranzakciókat is. Az államháztartás, a hitelintézetek és az MNB a pénzügyi derivatíva állományokat már korábban is az ügyletek piaci áron történő kiértékelése alapján jelentették. Az egyéb szektorok pénzügyi derivatíva pozícióinak értékéről 2008-tól rendelkezünk hasonló információval.

Pénzügyi derivatíva tartozásként mutatjuk ki a kiírt opcióért kapott prémiumot, a pozíció kiértékeléskor negatív értéket mutató derivatívák kapcsolatos tranzakciókat, a negatív értékű derivatív pozíció végleges lezárása miatti tranzakciókat és a kiírt opció érvényesítése folytán fizetett összegeket.

Pénzügyi derivatíva követelésként számoljuk el a vásárolt opcióért fizetett prémiumot, a pozíció kiértékeléskor pozitív értéket mutató derivatívák kapcsolatos tranzakciókat, a pozitív értékű derivatív pozíció végleges lezárása miatti tranzakciókat és a vásárolt opció érvényesítése folytán kapott összeget.

Nyitott határidős ügylet esetén követelést kell kimutatni, ha az időszak végén érvényes piaci áron történő lezárásakor a derivatív pozíció értéke pozitív lenne, s tartozást, ha negatív. Az opció lejártáig az opció jogosultja mindig követelést mutat ki, míg az opció kiírója tartozást.

Egyéb befektetések

3.4. Egyéb befektetések

- 3.4.1. Egyéb részesedés
- 3.4.2. Készpénz és betét
- 3.4.3. Hitelek
- 3.4.4. Biztosítás, nyugdíj és standardizált garanciák
- 3.4.5. Kereskedelmi hitelek
- 3.4.6. Egyéb
- 3.4.7. Különleges lehívási jogok (SDR-allokáció miatti tartozás)

Az egyéb befektetések a közvetlentőke-befektetések, a portfólióbefektetések, illetve a tartalékeszközök közé be nem sorolt pénzügyi instrumentumokat tartalmazzák rezidens szektorok szerinti bontásban.

Az egyéb részesedések közül a 10% alatti vállalatcsoporton belüli részesedéseket a közvetlentőke-befektetések között, míg a vállalatcsoporton kívüli, nem értékpapírban megtestesülő részesedéseket és a nemzetközi szervezetekben lévő tulajdoni hányadot az egyéb befektetések között mutatjuk ki.

A betéteket, hiteleket, kereskedelmi hiteleket és egyéb követeléseket/tartozásokat eredeti és hátralévő lejáratuk szerint is megbontjuk egy évnél nem hosszabb és éven túli kategóriákra.

A betétek között szerepelnek a folyószámlák, lekötött és egyéb betétek, a hitelek között mutatjuk ki a pénzkölcsönök mellett a pénzügyi lízing és repó ügyleteket is.

Az új módszertannal bevezetett biztosítás, nyugdíj és standardizált garanciák sorokon a különböző biztosítástechnikai tartalékok, a nyugdíjalapokkal szemben fennálló követelések és kötelezettségek, valamint a standardizált garanciák tartaléka jelenik meg.

A kereskedelmi követelések és tartozások az áruk és szolgáltatások halasztott fizetéseit, illetve az előre- és előlegfizetéseket tartalmazzák. Követelések az exporthoz kapcsolódó halasztott fizetések, valamint a szállítóknak történt előre- és előlegfizetések, tartozások a szállítókkal szembeni halasztott fizetések és a vevők előre- és előlegfizetései.

Az egyéb követelések/tartozások között az árukon és szolgáltatásokon kívül keletkezett úton lévő tételeket mutatjuk ki. Itt szerepelnek az EU-transzferek eredményszámlázatú elszámolása miatt keletkezett követelések és tartozások is.

A 3.4.2. soron szereplő készpénz (valutakészlet) csak a követelések, a 3.4.7. Különleges lehívási jogok (SDR allokáció miatti tartozás) csak a tartozások között szerepelhet.

Az adatok forrását a külfölddel kapcsolatban álló gazdasági szereplők közvetlen jelentései biztosítják, melyet különböző becslések egészítenek ki. Az egy évnél nem hosszabb lejáratú betéti követelések adatait kiegészítjük a pénzügyi alapok nélküli befektetési alapok összesített mérlegadatai alapján.

A háztartások esetében a külföldi jegybankok monetáris statisztikájában szereplő, magyar háztartások hitel- és betétállományára vonatkozó adatok felhasználásával becsült adatok állnak rendelkezésre.

Tartalékeszközök

3.5 Tartalékeszközök

- 3.5.1.k. Monetáris arany
- 3.5.2.k. SDR
- 3.5.3.k. Tartalékpozíció a Nemzetközi Valutaalpnál (RPF)
- 3.5.4.k. Készpénz és betét
- 3.5.5.k. Értékpapírok
- 3.5.6.k. Egyéb tartalékeszközök

A tartalékeszközök a jegybank azon nem rezidensekkel szembeni likvid devizaeszközeit tartalmazzák, amelyeket fizetési problémák esetén közvetlenül felhasználhat, illetve közvetett módon a devizapiaci intervenció keretében a nemzeti valuta árfolyamának befolyásolására fordíthat, vagy ezekről eltérő egyéb célokra szabadon igénybe vehet.

A tartalékeszközök a nemzetközi módszertannak megfelelően tartalmazzák

- a monetáris aranyat, ezen belül a tömbaranyat és a nem allokált aranyszámlákat,
- az SDR-t,
- az IMF-fel szembeni tartalékpozíciót,
- a különböző likvid devizaköveteléseket (valuta, folyószámla, likvid betétek, értékpapírok és egyéb tartalékba sorolható eszközök).

Az adatok forrása az MNB mérlege.

A tartalékváltozás az értékpapírok esetében az ártértékelődéstől és egyéb állományváltozástól megtisztított állományváltozás alapján számítható, míg a folyószámla, monetáris arany, SDR, betét, egyéb követelések esetében a tranzakciók egyenlege az MNB által közvetlenül jelentett adat. Az aranyat és az értékpapírokat is piaci értéken publikáljuk.

A megfigyelt adatok esetében az adott instrumentumhoz rendelt értékhatar feletti ügyletek kerülnek elszámolásra.

2.1.2.4. A statisztikai hiba

4. Tévedések és kihagyások egyenlege (NEO)

A gyakorlatban a statisztika összeállítása eltérő adatforrásokra (banki, vállalati jelentések stb.) épül. Az egyes adatforrások közötti értékelésbeli, időbeli és egyéb eltérések, valamint az esetleges számbavételi hibák következtében a valóságban a kettős könyvelés elvéből következő egyezőség az összes követel és tartozik tétel között csak véletlenszerű lehet, ezért az összhang megteremtésére utólagosan, formai módon kerülhet sor. Ez a tény azt fejezi ki, hogy a valódi gazdasági folyamatok és azok megfigyelése sokkal bo-

2. táblázat

Adatforrások

Fizetési mérleg instrumentumai	Pénzügyi és nem pénzügyi vállalatok	Kormányzat	Háztartások
Áruk	megfigyelt/teljeskörűsített	megfigyelt/teljeskörűsített	n.a.
Szolgáltatások	megfigyelt/teljeskörűsített	megfigyelt/teljeskörűsített	n.a.
Munkavállalói jövedelmek	becsült	becsült	becsült
Közvetlentőke-befektetések jövedelmei	megfigyelt/becsült/ teljeskörűsített	n.a.	n.a.
Portfólióbefektetések jövedelmei	megfigyelt	megfigyelt	megfigyelt/becsült
Egyéb befektetések jövedelmei	megfigyelt/becsült	megfigyelt/becsült	becsült
Tartalésközvetítők jövedelmei	n.a.	megfigyelt (MNB)	n.a.
Egyéb elsődleges jövedelmek	megfigyelt/becsült	megfigyelt/becsült	n.a.
Másodlagos jövedelmek	megfigyelt/becsült	megfigyelt/becsült	megfigyelt/becsült
Nem termelt, nem pénzügyi javak	megfigyelt	n.a.	n.a.
Tőketranszferek	megfigyelt	megfigyelt	n.a.
EU-transzferek a teljes fizetési mérlegben	megfigyelt/becsült	megfigyelt/becsült	megfigyelt/becsült
Közvetlentőke-befektetés részvény	megfigyelt/becsült/ teljeskörűsített	n.a.	becsült/n.a.
Közvetlentőke-befektetés egyéb tőke	megfigyelt	n.a.	n.a.
Portfólióbefektetések	megfigyelt	megfigyelt	megfigyelt/becsült
Pénzügyi derivatívák	megfigyelt	megfigyelt	n.a.
Egyéb befektetések	megfigyelt/becsült	megfigyelt/becsült	megfigyelt/becsült
Tartalésközvetítők	n.a.	megfigyelt (MNB)	n.a.

nyolultabb annál, semmint hogy minden egyes mozzanatról tökéletes és teljes körű információval rendelkezhetnénk. Ezért tartalmaz minden egyes ország fizetésimérleg-statisztikája olyan sort, amely utólagosan és formailag teremti meg a tartozik és követel oldal egyezőségét a fizetési mérleg egészének szintjén. Ezt a sort nevezik „**tévedések és kihagyások**”-nak (**Net Errors and Omissions, NEO**). Ez az *egyenlegető tétel* előjelét tekintve lehet negatív vagy pozitív, attól függően, hogy a statisztikai hiba korrigálása éppen mit követel meg. Ha tartósan egyirányú vagy növekvő nagyságú a hiba, az jelezheti az adatgyűjtési rendszer tökéletlenségét, hibáját.

2.1.3. A módszertan és a hazai gyakorlat specialitásai

2.1.3.1. A speciális célú vállalatok (SCV) adatainak elszámolása a fizetésimérleg-statisztikákban

A speciális célú vállalatok (SCV) olyan rezidens vállalatok, amelyek tevékenységüket alapvetően külföldön folytatják, a hazai gazdasághoz való kapcsolódásuk minimális. Elsősorban pénzügyi források vállalatcsoporton belüli közvetítésében érintettek, a rajtuk keresztül folyó pénzek irányát és nagyságát azonban anyavállalataik szabályozzák. Nem tényleges célpontjai a közvetlen tőkebefektetéseknek: a különböző pénzügyi instrumentumokon megjelenő nettó befektetésük hosszabb periódust tekintve közel nulla. Ugyanakkor nagy összegeket mozgatnak rajtuk keresztül, így a tranzakcióik elszámolása különösen a pénzügyi mérleg bruttó szárait növeli meg, ezzel torzítják a nemzetgazdaság reálgazdasági és pénzügyi folyamatait leíró statisztikákat.

A nemzetközi előírásoknak megfelelően 2006. januártól az MNB az SCV-ket bruttó módon tartalmazó fizetési mérleget és az állományi statisztikákat is előállítja, hogy a nemzetközi adatok tükörstatisztikai elemzését lehetővé tegye. Ugyanakkor Magyarország fizetési mérlege és nemzetközi befektetési pozíciója közgazdasági szempontból az SCV-ket nem tartalmazó adatok alapján

is elemezhető. Az idősoros táblázatokban ezek az adatok szerepelnek. Az MNB statisztikai közleményeiben és elemzéseiben is az SCV-k nélküli adatokat elemzi. Magyarországon az MNB 2006. január óta állítja össze külön a speciális célú vállalatokkal együtt és a speciális célú vállalatok nélkül a fizetési mérleget és a hozzá kapcsolódó állományi statisztikákat.

A társaságiadó-törvény 2002. novemberi módosítása következtében Magyarországon 2003. január 1-je után már nem lehetett off-shore státuszú vállalatot alapítani, illetve a már meglévő off-shore társaságoknak legkésőbb 2006. január 1-jével normál státuszúvá kellett átalakulniuk. A volt off-shore cégeknek a jogi státusz megszűnésekor jellemzően két típusa volt jelen Magyarországon. Az egyik, ahol a magyar leányvállalatok jobbra passzív közvetítői szerepet játszottak a tranzakciókban, így rezidensekkel folytatott tranzakciókból származó jövedelmük elhanyagolható volt. Ezeket, amennyiben tevékenységüket nem változtatták meg, a speciális célú vállalatok közé soroltuk. A másik típus pedig azon off-shore vállalatokat tartalmazza, amelyeknek volt valamilyen reálgazdasági tevékenysége is, vagy amelyek normál tevékenységre váltottak. Ezeket a normál cégek közé soroltuk át.

A speciális célú vállalatok körének meghatározását az MNB a KSH-val közösen végzi. Az SCV-regiszter összeállításához a rendelkezésre álló mutatók közül azokat használjuk fel, amelyek jól megragadják ezen vállalatok legfőbb jellemzőjét, vagyis azt, hogy tevékenységüket alapvetően külföldön folytatják és hazai gazdasághoz való kapcsolódásuk minimális.

Az adatgyűjtés jelenleg a rezidens vállalatokra terjedhet ki. Azonban természetesen a magyar vállalatok is alapíthatnak külföldön SCV-ket, ezek jövőbeli azonosításában, elkülönítésében majd a közös európai vállalatcsoport regiszter (EGR) segíthet.

A rezidens SCV-k azonosításához a gyakorlatban használt kritériumok:

- Mérlegükben a reáleszközök súlya elhanyagolható a pénzügyi eszközökhöz képest, s ez utóbbiakat alapvetően részesedések, tartósan adott kölcsönök és értékpapírok testesítik meg.
- Árbevételük döntően exportból származik, és éves szinten nem haladja meg az 500 millió Ft-ot.
- Jellemzően alacsony a foglalkoztatott létszám (1-3 fő).
- Jellemzően nagy jegyzett tőkével (tőketartalékkal bírnak), amelyet azonnal kihiteleznek, vagy részesedést vásárolnak külföldön, vagy külföldi fiók vállalatot hoznak létre.
- Nincs magyar leányvállalatuk. Amennyiben azonban egy rezidens vállalatra és rezidens leányvállalatára együtt igazak az SCV-kritériumok, azaz hogy tevékenységük döntően a külföldhöz kapcsolódik, abban az esetben a két vállalatot együtt tekintjük SCV-nek.
- Anyagköltségük elhanyagolható.
- A vállalkozás neve utal az „off-shore jellegű” tevékenységre.

A speciális célú vállalatok elszámolásával kapcsolatos problémák

Definíció szerint a speciális célú vállalatok a fő tevékenységüket külföldön végzik, a vállalatok kapcsolódása a hazai gazdasági folyamatokhoz minimális. Elszámolásuk több szempontból is problémás.

- Az SCV-k esetében gyakran a beáramlás és a kiáramlás a fizetési mérlegben különböző instrumentumon jelenik meg. A beáramló tőke gyakran hitelként megy ki az országból, vagy a hitel tőkebefektetés és jövedelem formájában távozik, ezzel nehezítve a gazdasági folyamatok értelmezését, elemzését.

A külföldön tevékenységet végző vállalatok egyik fontos jellemzője, hogy viszonylag nagy tőkét mozgatnak, így a tranzakcióik elszámolása különösen a pénzügyi mérleg bruttó szárait növeli meg. A folyó fizetési mérleg finanszírozásával kapcsolatban kitüntetett jelentősége van annak, hogy abban mekkora szerepet játszanak az adóssággeneráló és a nem adóssággeneráló instrumentumok. Ezt az információt a döntéshozók, befektetők és a hitelminősítők a forint sebezhetősége és a külső egyensúly fenntarthatósága szempontjából kiemelten fontosnak tekintik. Ezért probléma akkor jelentkezik, ha a külföldön tevékenységet

végző vállalat követelése és tartozása nem ugyanabba az instrumentum kategóriába esik: torzítást okozhatnak az adósságeneráló és a nem adósságeneráló finanszírozás arányában.

- Az SCV-k jellemző tevékenysége Magyarországon időben is változik.

2006-ban még az volt általánosan jellemző, hogy a forrásként kapott tőkét a vállalatcsoport valamely nem rezidens tagjának tovább hitelezték. Később jellemzővé vált, hogy a kapott tőkét részesedésvásárlásra fordították, majd fiókvállalatokat alapítottak külföldön, és a tevékenységüket átadták a fióktelepnek. A legfrissebb jellemző, hogy a külföldi fiókból visszavonva a tőkét egy másik országban leányvállalatot hoznak létre.

- Az SCV-k definíciója időben is változhat.

Az eddigi gyakorlatunk szerint az SCV-k definíció szerint nem végezhetek reálgazdasági tevékenységet. Ez azt jelentette, hogy nagyrészt a közvetlen tőkebefektetés instrumentumain szerepelt érték az SCV-kre összeállított fizetési mérlegben. Az utóbbi időben azonban felbukkantak olyan vállalatok, amelyek mérlegében és eredménykimutatásában olyan tételek (bizonyos típusú szolgáltatások) és nagyságrendek jelentek meg, amelyek miatt az eddig követett gyakorlat újragondolása elkerülhetetlen. Problémát jelent továbbá azoknak a vállalatoknak a besorolása, amelyek ugyan főként SCV-jellemzőkkel bírnak, de mivel végeznek némi rezidens gazdasághoz kapcsolódó tevékenységet is, ezért például nagyobb a létszámuk. Ugyanakkor olyan hatalmas, az országon „átfolyó” tranzakcióik vannak, amelyek pedig a „normál” vállalati létüket kérdőjelezzik meg és csökkentik a statisztika értelmezhetőségét. Ezek a problémák számos más országban is jelentkeznek, ahol a SCV-k tevékenykednek.

2.1.3.2. Átfolyó tőke és eszközportfólió átrendezés

A külföldi tőkemozgások által jelentősen érintett országokban, így Magyarországon is gondot okoz a nemzetgazdaság külső finanszírozását nem érintő – átfolyó – tőke hatásának meghatározása.

2.1.3.2.1. A nemzetközi módszertan meghatározása, megközelítése az átfolyó tőke fogalmához

Egy multinacionális vállalatban belül egy országban **vegyes csoportok alakulnak ki SCV- és nem SCV-vállalatokból** (lásd az 3. ábrát az 1.5.1 fejezetben). Vannak olyan vállalatok, amelyek végeznek reálgazdasági tevékenységet, ezért SCV-vé nem nyilváníthatók, ugyanakkor részt vesznek a közvetítői tevékenységben is, rajtuk keresztül nagy összegeket mozgatnak a külföldi anyavállalatok egyik leányvállalatától a másikba. Magyarországon ezeket a tranzakciókat nevezzük átfolyó tőkének, amelyek a reálgazdasági tevékenységet is végző rezidens leányvállalatokon keresztül folynak át.

2.1.3.2.2. A magyar gyakorlat az átfolyó tőke kiszűrésére

Magyarországon az átfolyó tőke azon szegmensét, amikor a tőke tranzit **speciális célú vállalatokon keresztül zajlik, 2006 óta elkülönítjük**: külön fizetési mérleget állítunk össze a normál vállalatokra és az SCV-kre. A honlapon külön publikáljuk az adatokat a speciális célú vállalatok adataival és azok nélkül. Azonban 2011 végétől a normál vállalati körön belül jelentek és jelennek meg olyan kiugró nagyságú tőketranzakciók, amelyeknél a be- és kiáramlás egy negyedéven belül zajlik le. Ezek kezelésére a fent említetteknek megfelelően nemzetközileg nincs általános módszertani útmutató, azonban kezelésüket „azonnali hatállyal” meg kellett oldani, olyan mértékben torzították ezek a tranzakciók a normál vállalatokra összeállított statisztikákat. Az átfolyó tőke jelenség kutatására az MNB projektet indított 2011 második felében, amelynek célja volt, hogy a tapasztalatok alapján azonosítsa és elkülönítetten jelenítse meg az átfolyó tőke tranzakciókat a fizetési mérleg-statisztikában. Az átfolyó tőke tranzakciók azonosítása a tranzakció tartalma alapján egyedileg cégenként és tranzakciópáronként történik a havi fizetési mérleg összeállításakor, ezeket aggregáljuk a negyedéves publikációhoz instrumentumként elkülönítve. A nagy átfolyó tőke tranzakciók jellemzően egy hónapon belül megtörténnek, de ez lehet több időszakot érintő is, amennyiben a hónap, illetve a negyedév vége a tőke beáramlás és kiáramlás közé esik.

(Ez a vállalatonkénti mikroszintű megközelítés Magyarországon azért lehetséges, mert az érintett vállalati kör 10-20 vállalat, és negyedévente kevesebb, mint 10 ilyen tranzakció történik. Ugyanakkor a tranzakciók nagysága esetenként egy nagyságrenddel nagyobb, mint a normál tranzakciók értéke, ami a felhasználóknak magyarázatot igényel.) A munka eredményeképpen **2012 szeptembere óta az MNB honlapján külön táblában kerülnek bemutatásra 2008-ig visszamenőlegesen az átfolyótőke-**

tranzakciók. Továbbá a közvetlentőke-befektetési adatok értelmezhetőségének javítása érdekében publikáljuk az átfolyó tőkétől megtisztítottan is a külföldiek magyarországi közvetlentőke-befektetésének és a rezidensek külföldi befektetésének tranzakcióit.

Az **átfolyó tőkét az alábbi módon definiáltuk:** átfolyó tőkének nevezzük, ha egy multinacionális vállalatcsoportba tartozó rezidens, nem SCV-vállalat normál (termelő, szolgáltató) tevékenysége mellett a kapott tőke cégcsoporton belüli továbbadását is végzi. Ez növeli a statisztikában a tőkebeáramlás és -kiáramlás összértékét, de ez a tőkeáramlás éppúgy nincs hatással az adott ország gazdaságára, mint az SCV-k tevékenysége.

Átfolyótőke-tranzakciónak tekintjük az alábbi tranzakciópárokat:

- külföldiek részvénybefektetése (lehet közvetlentőke-befektetés, portfólióbefektetés) → magyarok külföldi részvénybefektetése
- külföldiek részvénybefektetése → magyarok hitelkihelyezése külföldi cégcsoporttagoknak
- anyától/más külföldi vállalatcsoporttagtól kapott hitel → külföldi részvénybefektetés
- anyától/más külföldi vállalatcsoporttagtól kapott hitel → külföldi leánynak/vállalatcsoporttagnak hitelezés

De **nem tekintjük átfolyó tőkének** a portfólióátcsoportosítás és követelés/tartozás összevezetés miatti tranzakciópárokat, mivel ezek a rezidens vállalat eszköz vagy forrás oldali portfóliójának átcsoportosításai:

- hiteltartozás/követelés átváltása tőkeemelésre vagy tőkeemelésből hiteltartozás/követelés visszafizetése
- vevőkövetelés/szállítói tartozás rendezése
- eszközportfólió átrendezése – hitelkövetelés helyett részvénykövetelés
- az osztalék áramlását a külföldi leányvállalattól az anya felé nem tekintjük átfolyó tőkének

2.1.3.2.3. Az eszközportfólió átrendezése

Amennyiben egy **multinacionális vállalat határokon átnyúlóan átszervezi az eszközportfólióját:** egyik leányvállalatát megszüntetve, új leányvállalatot létrehozva, az egyik eszközeit beaportálva egy másik leányvállalatba stb., akkor a fizetési mérlegben ugyanúgy **kiugróan nagy tőke kivonás és -befektetés tranzakciókat kell elszámolni anélkül, hogy valójában tőke kivonás, illetve befektetés történne az országba.** Ezért ezeket a tranzakciókat is az átfolyó tőkével együtt a kiszűrendő tranzakciók közé soroljuk. Idesoroljuk azokat a tranzakciókat is, amikor a befektető által befizetett, de még be nem jegyzett – átfolyó tőkeként elszámolt és kiszűrt – tőke cégbírószági bejegyzésre kerül. A közvetlentőke-befektetés tranzakciók értelmezhetőségének javítása érdekében publikáljuk az átfolyó tőkétől és az eszközportfólió átalakítástól megtisztítottan is a külföldiek magyarországi és a rezidensek külföldi befektetésének tranzakcióit.

2.1.3.2.4 A megtisztított közvetlentőke-befektetés adatok

Magyarországon különösen 2012-ben volt nagyarányú a normál vállalatokat érintő átfolyó tőke és az eszközportfólió átalakítás hatása, különösen az évente eltérő nagyság miatt is fontos az adatok elemezhetősége érdekében az adatok átfolyó tőkétől és eszközportfólió átrendezéstől való megtisztítása.

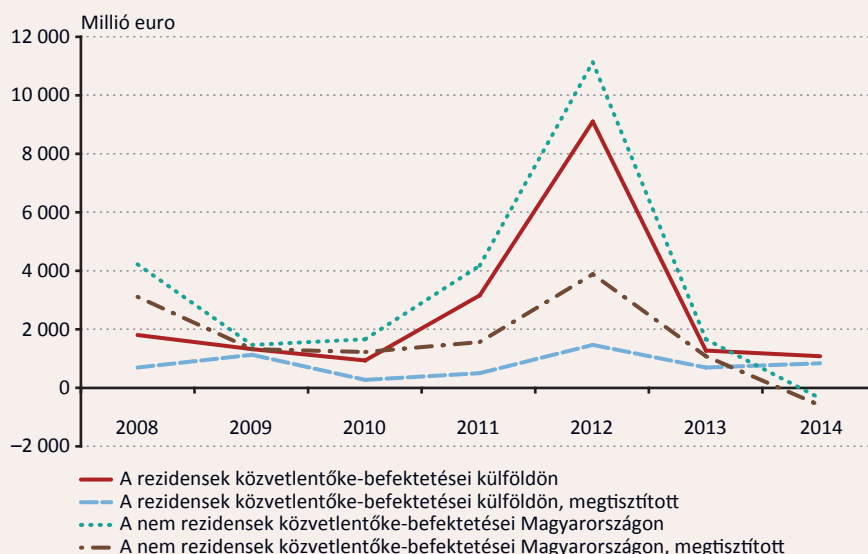
2.1.3.3. Az áfa-regisztrációkkal kapcsolatos tranzakciók elszámolása

Az Európai Unióhoz történő csatlakozással Magyarországon is lehetővé vált, hogy nem rezidens vállalatok beszerzéseiket és értékesítéseiket Magyarországon a csak áfa-bevallásra kötelezett, fizikai jelenlét nélküli egységeiken keresztül bonyolítsák. Ezek az ún. **áfa-regisztrációk** Magyarországon adószámot kapnak, és a létrehozóik ezeken keresztül bonyolíthatják a kereskedelmükkel kapcsolatos áfa-fizetéseiket. A fizetési mérleg – és a nemzeti számlák – szempontjából ezek az áfa-regisztrációk nem részei a magyar gazdaságnak. Mivel azonban az Európai Unió belüli külkereskedelmi statisztika (Intrastat) regisztere az áfa-fizetésekre támaszkodik, az áfa-regisztrációk az Intrastat szempontjából rezidens adatszolgáltatóknak minősülnek. Ennek következtében az általuk nem rezidensekkel lebonyolított külkereskedelmi tranzakciókról jelentéseket kell benyújtaniuk a rezidens statisztikai hivataloknak, Magyarország esetében a KSH-nak. A KSH által összeállított áruforgalmi adatokban, így ezen áfa-rezidensek forgalma is szerepel.

5. ábra

A rezidensek külföldi befektetései és a nem rezidensek befektetései Magyarországon (szaggatott) és az átfolyó tőkéből és eszközportfólió-átrendezéstől megtisztított adatok

(folyamatos vonal)

Statistikai probléma ott keletkezik, hogy ezen áfa-regisztrációkon keresztül a nem rezidens vállalatok olyan hozzáadott értéket realizálnak, amely megjelenik a KSH külkereskedelmi termékforgalmában, azonban nem jelenik meg a finanszírozási oldalon, a fizetési mérleg pénzügyi mérlegében. A KSH adatait korrekció nélkül átvéve, ez a hozzáadott érték (a rezidens partnerrel, illetve a nem rezidens féllel elszámolt ár különbözete) a fizetési mérlegben egyrészt statisztikai hibát okoz – hiszen a pénzügyi mérlegben a rezidens partnerek könyveiben szereplő értékek jelennek meg –, másrészt pedig ténylegesen sem a rezidens gazdasághoz tartozik. A fizetési mérleg – és a nemzeti számlák – összeállítói, miután érzékelték a problémát, becslést készítettek a szóban forgó hozzáadott érték mértékére, és 2008 szeptemberében 2004-ig visszamenőlegesen revíziót hajtottak végre az érintett statisztikákban, csökkentve az export- és növelve az importforgalmat. 2008 szeptembere óta az áruforgalom adatainak az áfa-regisztrációk miatti korrekciója folyamatosan zajlik.

A 2008. évi revízió célja az volt, hogy a nem rezidens vállalatok magyarországi áfa-regisztrációihoz kapcsolódó, Magyarország külkereskedelmi statisztikájában megjelenő, de nem a hazai gazdaságot illető hozzáadott értéket az MNB és a KSH ne számolja el a fizetési mérlegben, illetve a nemzeti számlákban, és ehhez egy makrobebecsléseken alapuló eljárást alkalmazott. A további munka során azonban világossá vált, hogy az áfa-regisztrációkon keresztüli hozzáadott értékek jelentősen különbözhetnek egymástól, és indokolt egyes regisztrációk egyedi módon történő kezelése. Ezenkívül megjelentek magyarországi vállalatok külföldi áfa-regisztrációi is, valamint olyan áfa-regisztrációk, amelyeknek rezidens kapcsolatuk gyakorlatilag nincs, csak „átfolyik” rajtuk az áru, így esetükben a megoldás az, ha a teljes forgalmukat eltávolítjuk az áruforgalomból. Az áfa-regisztrációkkal kapcsolatos korrekciók területén az MNB az új eredményeket először a 2011. szeptemberi publikációjában tette közzé, majd ezt követte ezek szélesebb körre való kiterjesztése a 2012. és a 2013. szeptemberi publikációban.

2.1.3.4. Az alkalmazott c.i.f./f.o.b. korrekció módszertana

Az áruforgalom fizetési mérleg – és a nemzeti számlák – módszertana szerinti elszámolásához a külkereskedelmi termékforgalom határparitáson gyűjtött adatait az export esetében a megfelelő – f.o.b. – paritás érdekében nem szükséges módosítani, az import esetében viszont igen. A KSH által összeállított külkereskedelmi termékforgalom ugyanis a Magyarország határáig felhalmozódott költségekkel együtt tartalmazza az importált termékeket, míg a fizetési mérleg – és a nemzeti számlák – módszertana ezt az exportáló ország határáig kéri. Mindazon országok ezért – azaz például az Európai Unió csaknem összes tagországa –, amelyek a statisztikai hivatalok által gyűjtött külkereskedelmi adatokat használják fel a fizetési mérleg összeállításánál, egy ún. c.i.f./f.o.b. paritáskorrekciót hajtanak végre, amelynek keretében az áruimport mértékét az exportáló ország határán vett értékére csökkentik.

A c.i.f./f.o.b. korrekció kiszámítása különböző differenciáltsági fokokon történhet. Magyarország gyakorlata e tekintetben sokáig a lehető legegyszerűbb elvet követte: a f.o.b. paritású áruimport előállítását egyetlen nemzetgazdasági ráta segítségével történt, amelynek mértékét a KSH az akkor még teljes körűen rendelkezésre álló vámstatisztikai adatok alapján kalkulálta (2,66%). A c.i.f./f.o.b. korrekció módszertanának továbbfejlesztése során megfogalmazódott az az igény, hogy a nemzetgazdasági rátát tovább kell differenciálni partnerországok, termékek és szállítmányozási módozatok szerint. Az elmúlt évek folyamán továbbá az Európai Unión belül is mindinkább többségbe kerültek azon tagországok, amelyek módszertani fejlesztést hajtottak végre ezen a területen. A további számításokhoz szükséges információk megszerzésének alapvetően két útja lehetséges: pótlólagos adatgyűjtések segítségével felmérni a paritáskorrekció említett ismérvek szerinti differenciálódását, illetve a meglévő adatforrások segítségével becsléseket készíteni a szállítási költségekre és az ezeken belüli nem rezidens részarányokra partner országok, termékek és szállítmányozási módozatok szerint. A magyar gyakorlat az utóbbi utat követi.

A KSH és az MNB együttműködésének keretében az c.i.f./f.o.b. korrekciós ráták új becslései 2010-re készültek el, és a két intézmény 2010 szeptemberében publikálta őket a fizetési mérlegben és a nemzeti számlákban, 2004-ig visszamenőlegesen. Ezt követően immár az új módszertan szerint készülnek a publikációk. Az új számok nemcsak sokkal differenciáltabb korrekciós rátákat tartalmaznak, hanem módosították a korábbi nemzetgazdasági rátát is (2,66%-ról 2% körüli értékre). Ennek következtében nemcsak az áruimport országbontása, hanem maga a nemzetgazdasági áruimport értéke is módosult.

2.1.3.5. Az alkalmazott COPC-korrekció módszertana

A nemzetközi statisztikai standardok alapján a közvetlentőke-befektetések jövedelmeként csak a vállalat *normál működéséből* származó eredményt szabad jövedelemként elszámolni. Ki kell szűrni mindazokat az elemeket, amely a normál működésen kívüli „rendkívüli” tényezők eredményeképpen keletkezett. A rendkívüli elemek kiszűrése elengedhetetlen ahhoz, hogy a vállalat nettó vagyonának változását statisztikailag helyesen oszthassuk fel a jövedelem, ártértékelődés és egyéb állományváltozás tényezői között. Ezt az eljárást nevezzük a nemzetközi módszertan elnevezése (current operating performance concept) alapján COPC-korrekciónak. A hazai gyakorlatban a közvetlen adatszolgáltatói jelentéseken alapuló adatgyűjtési rendszer 2008-as bevezetésével vált lehetővé a rendkívüli elemek kiszűrése, a COPC szerinti jövedelemelszámolás.

Az adózott eredményt módosító COPC-korrekció előjele pozitív, ha összességében nyereség, illetve negatív, ha veszteség keletkezett a rendkívüli tételek összegeként. A fizetési mérlegben a jelentett adózott eredmény értékéből levonásra kerül a nem normál üzletmenethez kapcsolódó korrekció értéke. Ez azt jelenti, hogy az ebből származó veszteség esetében a korrekció eredményeképpen nagyobb lesz a fizetési mérlegben elszámolt jövedelem, s ezen keresztül a saját tőke tranzakció miatti növekedése (v.ö. újrabefektetett jövedelem elszámolása), amit az ártértékelődés és/vagy az egyéb állományváltozás negatív értéke ellensúlyoz a külfölddel szembeni befektetési pozícióban. Fordított az eset, ha összességében nyereség keletkezik a jövedelemből kiszűrt eredménytételre: a korrekció eredményeképpen kisebb lesz az elszámolt jövedelem, s ezen keresztül a saját tőke tranzakció miatti növekedése, amit viszont „ellentételez” az ártértékelődés és/vagy az egyéb állományváltozás pozitív értéke a külfölddel szembeni befektetési pozícióban. A saját tőke értéke értelemszerűen nem lesz más a nem normál üzletmenethez kapcsolódó korrekcióval vagy anélkül, viszont a saját tőke változásának összetevői (tranzakció, ártértékelődés, egyéb állományváltozás) eltérőek attól függően, hogy van-e nem normál üzletmenethez kapcsolódó korrekció vagy nincs.

Az újrabefektetett jövedelemben az adózott eredmény nagyságát korrigáló COPC-korrekcióval azonos összegben, de ellentétes előjellel a részvény és egyéb részesedésen átváltozást, devizaárfolyam-változást vagy egyéb állományváltozást számolunk el a korrekció típusától függően.

A pénzügyi válságban felértékelődött a rendkívüli elemek (pl. árfolyamvesztés, átértékelésből keletkezett veszteség) kiszűrésének jelentősége. 2009 óta a nem normál üzletmenethez kapcsolódó korrekció azt mutatja, hogy a magyarok külföldi befektetésein és a külföldiek magyarországi befektetésein is a normál üzletmenethez kapcsolható tevékenységen kívüli eredménytételre veszteség keletkezett. Az ennek következtében magasabb, közvetlentőke-befektetésekhez kapcsolódó jövedelem nem jelent ténylegesen felosztható eredményt. 2011-ben pedig a nem normál üzletmenethez kapcsolódó korrekcióra jelentős hatást gyakorolt az eszközök leértékelődése, a devizaárfolyam-változás, a hitelek értékvesztése és a végtörlesztés miatti veszteség.

3. táblázat

A jövedelemként elszámolt eredmény és a COPC-korrekció nagysága

(millió euro)

Rezidensek befektetése külföldön	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1.1 Adózott eredmény	891	463	592	612	1057	337
1.1.1. Ebből nem normál üzletmenethez kapcsolódó eredmény (COPC-korrekció)	426	-113	-43	-252	-241	-649
1.1.2. Normál üzletmenethez kapcsolódó eredmény, publikált adat (1.1-1.1.1.)	465	576	635	864	1298	986
Nem rezidensek befektetése Magyarországon	2008	2009	2010	2011	2012	2013
2.1 Adózott eredmény	3702	1467	1545	-342	2705	2803
2.1.1. Ebből nem normál üzletmenethez kapcsolódó eredmény (COPC-korrekció)	-1257	-1863	-2330	-4966	-1998	-1541
2.1.2. Normál üzletmenethez kapcsolódó eredmény, publikált adat (2.1-2.1.1.)	4960	3330	3875	4624	4703	4344

A kiszűrendő tételeknek a válság idején megnövekedett jelentősége miatt a nemzetközi módszertanban már kifejezetten nem javasolt a minden elemet magában foglaló jövedelem elszámolása (all inclusive concept). Azon országoknak, ahol a jövedelemelszámolás még a minden elemet magában foglaló elven alapul, azt javasolja az OECD, hogy a rendkívüli elemekre összesen adjanak meg kiegészítő adatot, ezzel segítve az értelmezést.

Az MNB a közvetlentőke-befektetésekhez kapcsolódó éves kérdőívben kéri be az adatszolgáltató eredménykimutatásából a normál üzletmenethez szorosan nem kapcsolódó tételeket.

4. táblázat

A COPC-korrekció során figyelembe vett eredménytételek

	Külföldi közvetlentőke-befektetés, közvetett befektetés vagy külföldi fióktelep adózott eredményéből a normál üzletmenethez szorosan nem kapcsolódó tételek (Adatok a 02. sorban közölt devizanemben, ezerben) (10% alatti szavazati jog esetén nem kell kitölteni!)
1	Végkielégítésre kifizetett összeg (-)
2	Készletek, követelések elszámolt értékvesztése, követelés leírás összege (-)
3	Készletek, követelések elszámolt értékvesztésének visszairása (+)
4	Tárgyi eszközök, immateriális javak terven felüli értékcsökkenése (-)
5	Tárgyi eszközök, immateriális javak terven felüli értékcsökkenésének visszairása (+)
6	Befektetett pénzügyi eszközök visszairással csökkentett értékvesztése (-)
7	Káreseményekkel kapcsolatban fizetett/elszámolt/fizetendő összegek (-)
8	Káreseményekkel kapcsolatban kapott összegek (+)
9	Tárgyi eszközök, immateriális javak, illetve követelések értékesítése esetén a kivezetett könyv szerinti érték (-)
10	Tárgyi eszközök, immateriális javak, illetve követelések értékesítése esetén a kapott ellenérték (+)
11	Tárgyi eszközök, immateriális javak, illetve követelések megsemmisülése/selejtezése esetén a kivezetett könyv szerinti érték (-)
12	Befektetett pénzügyi eszközök értékesítésének eredménye (amennyiben veszteség: (-), amennyiben nyereség: (+) az előjel)
13	Realizált és nem realizált árfolyamvesztés/nyereség (árfolyamvesztés esetén (-), árfolyamnyereség esetén (+) az előjel)
14	Kamatfedezeti ügyletek vesztesége/nyeresége (veszteség esetén (-), nyereség esetén (+) az előjel)
15	Egyéb derivatív ügyletek vesztesége/nyeresége (veszteség esetén (-), nyereség esetén (+) az előjel)
16	Elengedett kötelezettség (+)
17	Elengedett követelés (-)
18	A rendkívüli eredményból a fentiekben nem szereplő tételek nettó összege (veszteség esetén (-), nyereség esetén (+) az előjel)
19	Külföldi befektetés vagy fióktelep által befektetése korábbi éveinek eredményéből kapott osztalék
20	ÖSSZESEN (1–19. sorok)

2.1.3.6. Az EU-val kapcsolatos elszámolások

A fizetési mérlegben az európai uniós transferek elszámolását 2009 szeptemberében hangoltuk össze a nemzeti számlákban alkalmazott módszertannal.⁶

Az Európai Unió költségvetésébe fizetett hozzájárulások elszámolásának módszertanát az európai nemzeti számlarendszer, az ESA2010 részletesen szabályozza. E módszertan szerint a termelőegységek általi közvetlen befizetéseket, illetve a központi kormányzat által az Európai Unió intézményei nevében beszedett adókat termékadóként kell elszámolni. Így termékadóként számoljuk el a vámot és a cukorágazati hozzájárulást. A nemzeti kormányok jövedelem átutalásait – az áfa és a GNI alapú hozzájárulást és a „brit korrekciót” – egyéb folyó transzferkiadásaként számoljuk el.

Az ESA 2010 az Európai Uniótól kapott transferek elszámolására nem tartalmaz a fentiekhez hasonló elszámolási szabályokat. Ezeket a maastrichti jelentés céljaira készült módszertani útmutató, a *Kézikönyv az államháztartási hiányról és az adósságról* című kiadvány írja le.⁷ A kézikönyvben felállított alapelvek szerint a transfereket egyrészt eredményszemléletben kell számba venni, másrészt pedig ezeket a végső kedvezményezett szektorában kell elszámolni.

A nemzeti számlák által követett módszertan átvétele és 2004. januárig való visszavezetése az idősorokon két szempontból is jelentős változást jelentett a fizetési mérleg adataiban.

(1) Az első változás az eredményszemléletű számbavételre történő áttérés volt. Az eredményszemléletű elszámolás az európai uniós elszámolások esetében azt jelenti, hogy a transfereket a felhasználásuk időpontjában számoljuk el az elsődleges jövedelmek között termék-, termelési adóként, illetve támogatásként, másodlagos jövedelemként, vagy tőketranszferként. A beérkezés és a felhasználás közötti időszakban az átutalások az egyéb befektetések között előlegként, Magyarország (a központi költségvetés) egy évnél nem hosszabb lejáratú, külfölddel szembeni tartozásaként vannak feltüntetve az állományi statisztikákban.

Ezzel azonos módon járunk el az olyan programok esetén, amelyek megvalósítása már megkezdődött, de az Európai Unió hozzájárulását ténylegesen csak egy későbbi időpontban kapjuk meg. Az uniós támogatást ilyen esetekben is a program megvalósításának időpontjában számoljuk el az elsődleges jövedelmek között termék-, termelési adóként, illetve támogatásként, illetve másodlagos jövedelemként vagy tőketranszferként, és az összeget az átutalás beérkezéséig Magyarország (a központi költségvetés) egy évnél nem hosszabb lejáratú, EU-val szembeni követeléseként tartjuk nyilván.

Ennél is összetettebb eljárást követ a módszertan az Európai Mezőgazdasági Garancia Alapból (2006-ig az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garanciaalap garancia szekciójából) nyújtott közvetlen termelői támogatások elszámolásában. A magyar költségvetés rendszeresen megelőlegezi ezeket az uniós támogatásokat. Az összeget elszámoljuk a gazdálkodó szektorok (nem pénzügyi vállalatok és háztartások) által kapott transzferként a folyó fizetési mérlegben, s egyúttal ezt a költségvetés által megelőlegezett összeget kimutatjuk Magyarország (a központi költségvetés) egy évnél nem hosszabb lejáratú, EU-val szembeni követeléseként is. Némileg tovább bonyolítja a helyzetet, ha a költségvetés által kifizetett támogatási összeg elmarad a gazdálkodóknak az adott időszakban járó támogatástól. Az eredményszemléletű elszámolás követelményeinek megfelelően ebben az esetben is az időszakra járó teljes összeget számoljuk el a gazdálkodó szektorok (nem pénzügyi vállalatok és háztartások) által kapott transzferként a folyó fizetési mérlegben. Az állományi statisztikákban viszont a költségvetés által a gazdálkodóknak kifizetett összeg, mint a központi költségvetés EU-val szembeni követelése mellett, a gazdálkodók által még meg nem kapott összeget is Magyarország (egyéb szektorok) EU-val szembeni rövid lejáratú követeléseként mutatjuk ki.

⁶ Ezt megelőzően az Európai Bizottságtól érkező források és az EU-költségvetésbe történő befizetések pénzforgalmi szemléletben, a beérkezésük, illetve kifizetésük időpontjában kerültek viszonzatlan folyó vagy tőketranszfer-bevételként, illetve – kiadásként elszámolásra a fizetési mérlegben. Az átutalásokat a központi költségvetés bevételeiként tartottuk nyilván, az Európai Mezőgazdasági Garancia Alapból nyújtott közvetlen termelői támogatások kivételével. Ez utóbbiakat a nem pénzügyi vállalatok és a háztartások bevételeként számoltuk el.

⁷ Manual on Government Deficit and Debt:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/publication?p_product_code=KS-RA-13-001

(2) A másik fontos változás az EU-transzferek szektorok közötti megosztása volt. A nemzeti számlákkal összehangolt módszertan értelmében az európai uniós transfereket közvetlenül a végső kedvezményezett bevételeként kell elszámolni. Bár a támogatók – az előzőekben említett Mezőgazdasági Garancia Alapból származó támogatások kivételével – a központi költségvetésen keresztül jutnak el a végső kedvezményezethez, ezek közül a központi költségvetés elsődleges jövedelem, másodlagos jövedelem vagy tőketranszfer bevételeként már csak azokat az összegeket számoljuk el, amelyeket ténylegesen a központi költségvetési intézmények használnak fel. A többi bevétel megoszlik a helyi önkormányzatok, a nem pénzügyi vállalatok, a háztartások és a (háztartásokat segítő) nonprofit intézmények között.

Amennyiben az Európai Bizottság ellenőrzései során szabálytalanságot tapasztal a transferek felhasználásában, a korábbi időszakban kifizetett transferek visszavonásra kerülnek. Az országot megillető transferek ezzel nem vesznek el, mivel más projektekre később felhasználásra kerülhetnek. Ez az úgynevezett pénzügyi korrekció. A fizetési mérlegben pénzügyi korrekció esetén az Európai Uniónak nyújtott folyó transfert számolunk el, amit egy Európai Unióval szembeni tartozásnövekedés ellensúlyoz ki. Az elszámolás időpontja a pénzügyi korrekcióról szóló döntés megszületésének időpontjával esik egybe.

2.2 AZ ADATGYŰJTÉSI ÉS FELDOLGOZÁSI RENDSZER

Magyarországon az MNB felelősségi körébe tartozó adatgyűjtések vonatkozásában 2008-ban történt meg az átállás a kiegészítő kérdőívekkel kiegészített pénzforgalmi rendszerről a közvetlen adatszolgáltatási jelentéseken alapuló adatgyűjtési rendszerre.

Az új információs rendszer alapszerkezetét egy olyan struktúra határozza meg, amelyben központi szerep jut a teljes fizetési mérleget és állományi adatokat havi gyakorisággal rendszeresen jelentő nagyvállalatoknak, s az ezt kiegészítő negyedéves és éves kérdőíveknek, valamint a különböző becslési eljárásoknak.

2.2.1 A jelenlegi adatgyűjtési rendszer

A magyar gyakorlatban az intézmények közötti felelősség megosztása az általános kontinentális európai gyakorlathoz hasonlóan oly módon alakult, hogy a reálgazdasági információk a KSH, a pénzügyi mérlegre, a kapcsolódó állományokra és a befektetések jövedelmeire vonatkozó adatok pedig az MNB adatgyűjtéseire támaszkodnak. A transferek esetében az államháztartási és adminisztratív adatforrásokból származó adatok előállítását a KSH felelősségi körébe tartozik, míg a gazdasági szereplők egyéb transferei az MNB adatforrásaiból állnak elő.

Az adatgyűjtési rendszer havi, negyedéves és éves gyakoriságú kérdőíveket tartalmaz. A fizetési mérleg szempontjából meghatározó gazdasági szereplők havi gyakoriságú jelentései biztosítják a nemzetközi elvárásoknak megfelelő adatok összeállítását havi szinten. A havi kérdőív esetén egyedi felkéréssel, a negyedéves és az éves közvetlentőke-befektetésekre vonatkozó kérdőívek esetében pedig értékhatar alapján történik az adatszolgáltatás.

Az adatszolgáltatásokra vonatkozó legfontosabb tudnivalók elérhetők a fizetésimérleg-statisztikai adatgyűjtések önálló internetes oldalán ([minisite](#)).

Az MNB honlapján működtetett minisite az adatszolgáltatók tájékoztatása céljából rövid áttekintést tartalmaz a fizetési mérlegről, közli az adatszolgáltatást elrendelő jogszabályokat, az adatvédelmi és szankcionálási politikát, valamint részletesen tartalmazza az adatszolgáltatások táblaképeit, ellenőrzési szempontjait, kitöltési előírásait, a kitöltéshez szükséges kódtáblákat, módszertani segédleteket és megismertet az elektronikus adatbefogadó rendszerrel, az EBEAD-dal.

A fizetésimérleg-adatszolgáltatói kör meghatározásának jelenlegi gyakorlata az alábbi két módszer együttes alkalmazásával történik.

(1) Az MNB a legjelentősebb gazdasági szereplőket a következő évre írásban kijelöli a *havi adatszolgáltatások* teljesítésére kötelezett vállalatok körét. Az adatszolgáltató ez esetben az adatszolgáltatói csoporttól az MNB által gyűjtött összes havi fizetésimérleg-adatszolgáltatás – értékhatarától független – beküldésére (vizonzatlan átutalások, nem termelt, nem pénzügyi

javak, közvetlentőke-, portfólió-, egyéb befektetések, pénzügyi derivatívák) kötelezett. A módszer előnye, hogy megfelelő színvonalú statisztika állítható elő, nem terheli feleslegesen az adatszolgáltatókat és a jegybank adatbefogadó és -feldolgozó kapacitását. Hátránya, hogy a külfölddel kapcsolatban jelentős pénzügyimérleg-tranzakciót végrehajtó évközi kijelölés esetén az egyedi elrendelés időpontját megelőző jelentési időszak adatainak bekérésére nincs mód, mivel adatszolgáltatás visszamenőleges hatállyal nem rendelhető el, ugyanakkor mód van a következő pontban részletezett negyedéves gyakoriságú adatszolgáltatás akár visszamenőleges bekérésére is.

(2) Az előre láthatóan nem meghatározó súlyú vagy új gazdasági szereplők esetében ún. küszöbértékkel történő meghatározás módszerével történik a negyedéves adatszolgáltatási kötelezettség elrendelése. Ebben az esetben a gazdasági szereplőnek önmagának kell megállapítania, hogy mely jelentési témákban vonatkozik rá az adatszolgáltatási kötelezettség, és annak megfelelően kell teljesítenie az(oka)t. Az értékhathoz kapcsolódó adatszolgáltató kör meghatározás egyértelmű, előre kiszámítható jogi helyzetet teremt a havi adatszolgáltatásra fel nem kért adatszolgáltatók számára, az MNB számára pedig időbeli korlátozás nélkül biztosítja az MNB-rendeletben meghatározott adatok bekérhetőségét. Adatszolgáltatási kötelezettség elmulasztása esetén – az MNB-tv. 62. §-a szerinti jegybanki ellenőrzés keretében – az MNB a rendeletben előírt adatokat a rendelet hatálybalépéséig visszamenőleg bekérheti. E megoldás nem zárja ki, hogy a potenciális adatszolgáltatók figyelmét adatszolgáltatási kötelezettségükre külön levélben is felhívjuk.

Az adatszolgáltatói kör megfelelő nyilvántartásához az MNB fizetésimérleg-adatszolgáltatói regisztert működtet, melynek frítéséhez és karbantartásához a jelentett adatok mellett egyéb nyilvánosan hozzáférhető adatok, információk is hozzájárulnak.

A tárgyidőszak havi adatszolgáltatásokról a naptári hónap, negyedéves adatszolgáltatásokról a naptári negyedév, éves adatszolgáltatásokról a naptári év. Az eltérő üzleti év szerint működő vállalatok a tárgyévben lezárt üzleti évről jelentenek a működőtőke éves adatszolgáltatásban. Az előírt jelentési gyakoriságot és határidőt ebben az esetben is be kell tartani.

Az adatszolgáltatások beküldési határideje általában a tárgyidőszakot követő 10. munkanap.

A pénzügyi mérleg forgalmi adatai és a külfölddel szembeni befektetési pozíció közötti teljes összhang biztosítása érdekében az adatgyűjtések esetében az egyes szektorok jelentési sajátosságait figyelembe vevő zárt modell alapú megfigyelést választottunk. A modell egy adatgyűjtésen belül biztosítja a nyitó és záró állományok közötti összhangot oly módon, hogy a nyitó állomány s az állományváltozások (tranzakció, ár- és egyéb volumenváltozás) összegének az előírt jelentési kulcsokon (pl. instrumentumonként, devizanemenként és külföldi partnereknél) meg kell egyeznie a záró állománnyal.

Az árfolyamváltozás pontos meghatározását biztosítandó, az egyes adatokat eredeti devizanemben kell szolgáltatni az MNB részére, kivéve a derivatívákról szóló jelentést, amit forintban kérünk be, illetve a közvetlentőke-jelentések egy részét a könyvvezetés devizanemében kell jelenteni.

Az adatgyűjtések felépítése, általános jellemzői

Az adatszolgáltatásra kijelölt, illetve a jelentési értékhathatárt elérő adatszolgáltatóknak saját könyveikben, illetve egyéb nyilvántartásaikban szereplő, nem rezidens partnereikkel kapcsolatos ügyleteikről kell jelentést küldeniük. Az általános elv alól csak néhány kivétel van: a hitelintézetek rezidens partnereinek konzorciális hiteleiről szóló R10, ezek lejárat bontását, illetve előtörlesztéseit is tartalmazó R21, illetve R39, valamint a rezidens, nem bank ügyfelek külföldi (forint és deviza) fizetési forgalom miatti jóváírásairól és terheléseiről szóló R38 jelentések.

A pénzügyi instrumentumok jelentésekor a követelések és tartozások, valamint az ezekhez kapcsolódó elhatárolt jövedelmek összevonása, nettózása nem megengedett. Ennek érdekében a követelések és tartozások jelentésére más-más kóddal és elnevezéssel rendelkező táblák szolgálnak.

Az egyes témakörökbe tartozó adatszolgáltatások a jelentési sajátosságok figyelembevételével készültek, ennek megfelelően általában több táblából állnak. Az érdemi adatokat tartalmazó táblákhoz tartozik egy előlap is, amely az adatszolgáltatást kitöltő és az adatszolgáltatásért felelős személy nevét és elérhetőségeit tartalmazza.

A táblák néhány kivételtől eltekintve „nyílt táblák”, ami azt jelenti, hogy az adatszolgáltatónak előre meghatározott, a jelentendő adatok dimenzióitól függő számú oszlopokból, de nem rögzített számú sorokból álló adatsort kell a megfelelő formátumban beküldenie. A jelentendő sorok száma attól függ, hogy az adatszolgáltató az oszlopokban meghatározott dimenziócsoporthoz (pl. instrumentum, eredeti lejárát, ország, devizanem) szerint hányféle variációval rendelkezik.

Az oszlopok az adatok dimenzióit jelölik, ezek egy részét kódokkal kell kitölteni, míg más dimenziók kötetlen, illetve dátum- vagy számformátumúak. Külön-külön kódlista szolgál az instrumentum, devizanem, ország, eredeti lejárát, bizonyos időszaki változások, egyéb azonosító adatok kódjaira és ezek elnevezésére. Részletes magyarázatuk a honlapon lévő kódtáblákban és a módszertani segédletekben található.

Az adatokat zárt táblázatszerkezetben kell jelenteni (kivéve a részvény és egyéb részesedést), azaz a záró állománynak a táblában található összes dimenzió mentén (pl. instrumentum, ország, devizanem) meg kell egyeznie a nyitó állomány és az adott pénzügyi eszköz nettó időszaki változásának összegével.

A nyitó állománynak meg kell egyeznie az előző jelentett időszak záró állományával.

Az időszaki változásokat – az instrumentum függvényében – bruttó (növekedés és csökkenés) vagy nettó (növekedés és csökkenés különbsége) tranzakciók és egyéb változások szerint is meg kell bontani. Az utóbbi részletezésére esetenként külön táblák szolgálnak.

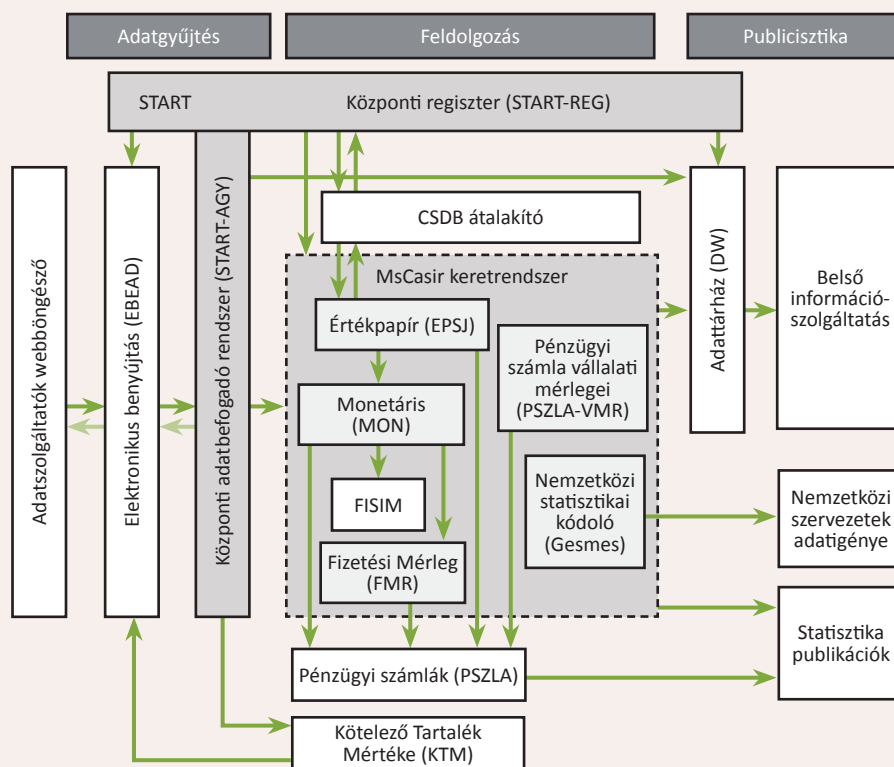
Az adatszolgáltatásokat általában eredeti devizanemben, egész számban kell jelenteni, ez alól az alábbiak kivételt képeznek:

- a közvetlentőke-befektetésekről szóló éves adatszolgáltatás (R29), amit a könyvvizetés devizanemében ezer egységben,
- a közvetlentőke-befektetésekről szóló havi (R02, R03) és negyedéves (R12, R13) jelentések, melyeket a könyvvizetés devizanemében (osztalék+részesedés),
- a nem pénzügyi vállalatok tájékoztató mérlegadatait, valamint külföldön és Magyarországon működő áfa-regisztrációkkal kapcsolatos exportot és importot tartalmazó (R19) és
- a rezidens, nem bank ügyfelek külföldi (forint és deviza) fizetési forgalom miatti jóváírásairól és terheléseiről szóló (R38) negyedéves adatszolgáltatások, melyeket millió forintban, illetve
- a pénzügyi derivatívákat bemutató adatszolgáltatások (R05, R14), melyeket egész forintban

kell jelenteni.

2.2.2 Az adatszolgáltatási folyamat

Az MNB integrált statisztikai adatfeldolgozó rendszere

Az integrált statisztikai rendszeren belül az elektronikus adatbefogadást, online minőség-ellenőrzést és adattárolást az EBEAD és START rendszerek biztosítják.

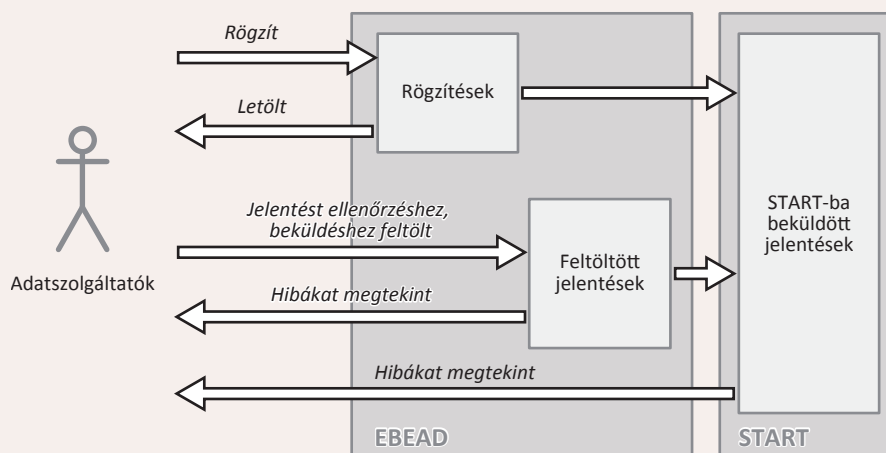
Az adatszolgáltató adatküldéskor az EBEAD alkalmazással találkozik.

Az EBEAD rendszer szolgáltatásai egy web alapú felhasználói portálon keresztül érhetők el. Az EBEAD rendszer védett, biztonságos csatornát biztosít az egyedi adatok MNB-be juttatására. A rendszer szolgáltatásainak két fő funkciója van:

- rugalmas megoldást ad az MNB számára beküldendő *adatszolgáltatások* (jelentések) rögzítésére, feltöltésére, ellenőrzésére és beküldésére,
- lehetőséget biztosít az MNB által közzétett *hirdetmények* megtekintésére, adatszolgáltatók felé adatokat tartalmazó kérdések biztonságos kiközvetítésére, valamint határidőnapló szolgáltatása nyilvántartja az MNB felé teljesítendő adatszolgáltatói feladatokat.

Az adatszolgáltatási funkciók célja támogatást nyújtani az adatszolgáltatók számára a kézi adatfelvitelhez, elvégezni a jelentések ellenőrzését, valamint visszajelzést adni a felvitt adatok helyességéről.

Az adatszolgáltatási folyamat áttekintése

A rendszer *Rögzítés* funkciója lehetőséget biztosít a jelentés adatainak kézzel, egy dinamikusan felépített beviteli felületen történő rögzítésére. Ez elsősorban olyan adatszolgáltatók számára hasznos, akik nem rendelkeznek saját jelentés előállító alkalmazással. Az adatfelvitelt követően a jelentéseket le lehet tölteni, de lehetőség van azok automatikus, EBEAD-ba történő továbbítására is.

Az EBEAD rendszerbe feltöltött hibátlan jelentéseket az MNB nem tekinti automatikusan beküldöttnek. Az MNB számára hivatalos formában történő érvényesítéséhez a jelentést az EBEAD rendszerből *be kell küldeni*, erre az EBEAD rendszer felülete lehetőséget biztosít.

A beküldött jelentések az MNB **START** rendszerébe továbbítódnak és ott tárolódnak.

A START rendszer főbb funkciói:

- (1) a jelentések és a hozzájuk kapcsolódó táblák definiálása,
- (2) a szükséges formai, adatszolgáltatásokon belüli konzisztencia és az adatszolgáltatások közötti tartalmi ellenőrzések meghatározása,
- (3) a jelentett adatok tárolása és ezek különböző lekérdezési lehetőségei,
- (4) az egységes statisztikai regiszter (szervezet, értékpapír és külföldi partner), számtalan kódtár, valamint a tartalomazonosítók felvétele és karbantartása, melyeket az adatbefogadás mellett, a statisztikai feldolgozási alkalmazások és az adattárház is használnak.

Az EBEAD rendszerből egy jelentést csak akkor lehet továbbítani a START rendszer felé, ha hibátlan, vagy csak olyan hibákat tartalmaz, amelyeket az MNB elfogadhatónak jelöl meg. Az elfogadható hibákhoz minden esetben kötelező magyarázó megjegyzést (indoklást) fűzni. A START rendszer a beküldött jelentéseken az itt tárolt adatok felhasználásával további ellenőrzéseket végez, mint pl. a tárgyidőszaki jelentett nyitó és a tárgyidőszakot megelőző záró állomány között; egyes jelentések közötti kötelező egyezőségek (a tárgyidőszaki záró állomány és a lejáratú bontásban közölt állományok között) stb. A START rendszer által feltárt hibák az EBEAD rendszer felületén az adatszolgáltató számára megtekinthetők. Amennyiben igény van rá, a START-ba beküldött jelentések különböző fájlformátumokban le is tölthetők.

Az EBEAD *kommunikációs funkcióinak* célja az MNB és az adatszolgáltatók közötti információáramlás hatékony támogatása. Az MNB *hirdetményeket* tehet közzé minden adatszolgáltatónak, azok egyes csoportjainak vagy egyes adatszolgáltatóknak. Az EBEAD rendszer felületén a hirdetmények megtekinthetők. Bizonyos hirdetmények megtekintését az MNB jóváhagyáshoz kötheti, és jóváhagyást követően tudomásul vettnek tekinti.

Az EBEAD rendszer *határidőnapló* szolgáltatásával minden adatszolgáltató számára egyedi feladatlistát tart nyilván, melyen keresztül az MNB egyértelműen értesítheti az adatszolgáltatókat a rájuk vonatkozó feladatokról. Ezek lehetnek adatszolgáltatási kötelezettségre vonatkozó feladatok, illetve az MNB munkatársai által definiált eseti feladatok. Az egyes feladatokhoz figyelmeztetési idő rendelhető. A figyelmeztetési idő, illetve a határidő lejártakor a rendszer e-mailben figyelmeztetést küld a beállított kapcsolattartó személyeknek.

A rendszer rugalmas módon támogatja a *jogosultsági környezet* kialakítását. A szigorú biztonsági követelményeknek megfelelően a rendszer csak sikeres hitelesítést követően válik hozzáférhetővé. A hitelesítés digitális tanúsítvány vagy felhasználónév és jelszó megadása alapján történik. A felhasználók felvétele az MNB-ben történik, ehhez el kell jutatni az MNB számára a megfelelő regisztrációs űrlapot.

2.2.3. Az adatfeldolgozó rendszer

A Fizetési Mérleg Rendszer (FMR) a különböző forrásból származó adatok egységes szerkezetű rekordokká történő feldolgozását végzi, lehetővé teszi az így előállított rekordok dimenziókénti lekérdezését és az FMR külön moduljaként létező jelentéskészítő alrendszer felhasználóbarát felületet nyújt a hazai és a nemzetközi adatszolgáltatási igények rugalmas kielégítésére.

Az FMR a feldolgozáshoz szükséges inputadatokat az alábbi forrásrendszerekből veszi át:

- (1) a **START** rendszerből az 1. sz. Mellékletben felsorolt egyedi adatszolgáltatói jelentéseket és a KSH reálgazdasági (áru, utazás, egyéb szolgáltatás) és egyéb (munkavállalói jövedelem, viszonzatlan átutalás és kiegészítő közvetlen-tőkebefektetés) adatszolgáltatásait, továbbá a regisztereket, kódtárakat, tartalomazonosítókat;
- (2) az **EPSJ** Értékpapír-feldolgozó rendszerből az EPSJ által előállított, a fizetésimérleg-publikációkhoz szükséges bontású portfólióbefektetés adatokat;
- (3) az **ASS** árfolyam-nyilvántartó rendszerből a napi árfolyamadatokat, melyek alapján megképzí az eredeti devizanemben jelentett adatok átszámításához szükséges hó végi és havi átlag árfolyamokat.

A jelentett és átvett adatokat becslésekkel egészítjük ki:

A háztartások fizetésimérleg-adatszolgáltatást nem teljesítenek, ezért hiányzó hitel és betét adataikat a partner jegybankok és a BIS, valutakészletük változását a hitelintézetek pénzváltási jelentése alapján becsüljük. Ugyancsak becsültek az eredmény-szemléletű havi EU-transzferek és a hozzájuk kapcsolódó EU-val szemben keletkezett követelések és kötelezettségek adatai. A tárgyhavi feldolgozás időpontjában rendelkezésre nem álló (pl. negyedéves gyakoriságú szolgáltatás adatok, éves adózott eredmény) vagy nem az elvárt bontású adatok esetén a fizetési mérlegben becsléseket alkalmazunk.

Az FMR a beérkezett eltérő szerkezetű, ún. tartalomazonosítóval ellátott alapadatokat a havi, illetve a revíziós feldolgozási eljárások sorozatán keresztül egységes szerkezetű rekordokat tartalmazó, úgynevezett „FMR” rekordhalmazba alakítja át.

A havi fizetésimérleg-adatokat előállító feldolgozóskor a havi adatszolgáltatásra kijelölt gazdasági szereplők tárgyhavi jelentéseit és becsléseket használunk. A közel 750 gazdálkodó szervezet havi jelentése átfogó képet ad nem rezidens partnereikkel kapcsolatos pénzügyi eszközeik havi tranzakcióiról és állományáról, valamint transzferekkel kapcsolatos forgalmukról. A KSH által jelentendő adatszolgáltatások közül az áruforgalom adatai havi gyakoriságúak, a többi adatszolgáltatás negyedéves, így havi adataik előállítására becsléssel kerül sor.

Revíziós feldolgozáskor a havi adatszolgáltatások mellett a negyedéves, illetve az éves jelentésekből állítjuk elő a tárgynegyedév és a publikációs naptárban meghatározott negyedévek revideált havi bontású adatait. Negyedéves gyakorisággal állítjuk elő és publikáljuk a negyedév végén fennálló éven túli adósság lejáratí bontását is.

A feldolgozás végén az adatok átkerülnek az elemző alrendszerbe, és beépülnek az ún. szupermátrixba. A szupermátrix egy olyan adatbázis, amely lehetővé teszi a korábban publikált és az új feldolgozások adatainak idősoros, az FMR-rekordok dimenziói (pl. ország, devizanem, instrumentum, adatszolgáltató) szerinti lekérdezését, többek között OLAP kocka segítségével. Az adatok kétféle aggregációs devizában (HUF és EUR) kérdezhetők le.

Az adatszolgáltatások és az abban közölt adatok mikro-, makro- és mezoellenőrzése az FMR-adatok alapján tovább folytatódik.

A fizetési mérleg egyes területeinek szakértői további idősoros és hitelességi vizsgálatokat végeznek, felmerülő kérdéseik esetén az adatszolgáltató írásbeli magyarázat adására kötelezett, bonyolultabb gazdasági események esetén pedig konzultációra kerül sor.

Az adatszolgáltatások teljes körűségének ellenőrzéséhez nagymértékben hozzájárulnak a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium ún. elektronikus beszámoló oldalán elérhető éves vállalati beszámolók. A kiegészítő mellékletek alapján évente ellenőrizzük a kiemelkedő nagyságrendet képviselő vállalatok jelentett adatait, emellett az ellenőrzéshez felhasználjuk az elektronikus és nyomtatott sajtót, illetve egyéb forrásokat is.

Az adattárházban rendelkezésre álló egyedi vállalati adatok összekapcsolása lehetővé tette az ellenőrzési célú cégenkénti fizetési mérlegek összeállítását.

Hibás adatszolgáltatás esetén az MNB szankcionálási jogköre alapján helyszíni vagy helyszínen kívüli ellenőrzés tartható, ezenkívül az MNB visszamenőleges adatjavítást is kérhet. Súlyos esetben, a figyelmeztető és felszólító levélen túl bírság is kiszabható.

A feldolgozás jóváhagyását követően kerül sor a hazai és a nemzetközi adatszolgáltatási igények rugalmas kielégítésére, amelyhez a jelentéskészítő alrendszer felhasználóbarát felületet biztosít.

2.3. A FIZETÉSIMÉRLEG-STATISZTIKÁK KÖZLÉSI ÉS REVÍZIÓS GYAKORLATA

2.3.1. Publikációs rend

A [fizetési mérleg publikációs és revíziós naptára](#) minden év június és december végén 12 hónapra előre frissül, így legalább fél évre előre mindig elérhető az MNB honlapján.

Az MNB a fizetésimérleg-statisztikával kapcsolatos publikációit forintban és euróban állítja össze, és magyar és angol nyelven elérhető az MNB honlapján.

Havi publikáció

Az új módszertanra átállással egy időben⁸ az MNB a honlapján közzéteszi a havi fizetésimérleg-adatokat is a negyedéves fő publikáció mellett. A pénzügyi válság kapcsán felértékelődött a fizetési mérlegben (főként a pénzügyi mérlegben) szereplő információk szerepe. A havi adatokkal az elemzők és döntéshozók hamarabb jutnak hozzá a szükséges információkhoz, ugyanakkor a havi adatok több becslést tartalmaznak (utazás, egyéb szolgáltatások, bizonyos másodlagos jövedelmek adatai). A negyedéves adatközlésben ezek a becslések lecserélésre kerülnek a negyedéves KSH-adatgyűjtésekből származó tényadatokkal. Havi adatokat csak a nyitott negyedévre vonatkozóan közöl az MNB. Idősoros elemzésre továbbra is a negyedéves adatok alkalmasak, önálló sajtóközlemény továbbra is a negyedéves adatközléshez kapcsolódik.

A havi adatok a tárgyhót követő 44. napon kerülnek közzétételre az MNB honlapján.

⁸ Először 2014 júliusában közzéltük a 2014. április és május havi adatokat.

Továbbá havi gyakorisággal publikálja az MNB a nemzetközi tartalékállományra vonatkozó statisztikákat az alábbiak szerint:

- a tárgyhót követő 7. napon a nemzetközi tartalék főbb összetevői jelennek meg előzetes adatként, míg
- a tárgyhót követő 18. napon – az IMF SDDS követelményeihez igazodva – a tartalékeszközök és devizalikviditás alakulását részletesen bemutató végleges adatok.

A negyedéves publikáció

Az MNB a tárgynegyedévet követő 85. napon teszi közzé a negyedéves fizetésimérleg- és állományi adatokat. A honlapon megjelenő sajtóközleményben és részletes standard táblázatokban mutatjuk be a fizetésimérleg-statisztika tranzakciós és állományi adatait. A honlapon elkülönítetten megtalálhatók a speciális célú vállalatok nélküli és speciális célú vállalatokkal együtt összeállított adatok forintban és euróban is.

A sajtóközleményhez kapcsolódó, a külfölddel szemben fennálló felülről számított finanszírozási képesség főbb aggregátumaira vonatkozó idősorokat szezonálisan kiigazítva, grafikonok formájában is közzéteszük a honlapon.

3. keretes írás

Szezonálisan kiigazított idősorok

A külfölddel kapcsolatos gazdasági folyamatok időbeli alakulását írják le a publikált idősorok. Az idősorok viselkedését nagymértékben befolyásolhatják olyan tényezők, amelyek különböző évek azonos időszakában (például hónap vagy negyedév) azonos irányban és közel azonos mértékben hatnak az idősorok alakulására. Ilyen tényezők lehetnek az időjárás, különféle adminisztratív hatások vagy akár kulturális hagyományok. Ezeket a tényezőket együttesen szezonális hatásnak nevezik. Az elemzők gyakran a folyamatok olyan jellemzőire kíváncsiak, amelyeket a nagymértékű szezonális hatás elfed, ezért szükség van ennek eltávolítására. A szezonális kiszűrését nevezzük szezonális kiigazításnak. A folyó fizetési mérleg összetevőire jellemző a szezonális hatások léte az idősorokban. Ezért a negyedéves publikációhoz kapcsolódva a folyó fizetési mérleg főbb összetevőire szezonálisan kiigazított idősorokat is közzéteszünk.

A szezonális kiigazítás az alábbi módszerrel történik.

- 1) A szezonális kiigazítás az Eurostat ajánlásaival összhangban a Demetra interface-n belül a SEATS TRAMO szoftverrel történik.
- 2) Az ünnepnapok hatását a magyarországi ünnepnapokra elkészített beépített változó segítségével, a munkanaphatást pedig a program által kiválasztott számú regressziós változók felhasználásával szűrjük ki.
- 3) A revízió csökkentése érdekében általában egy éven keresztül lehetőség szerint ugyanazt a modellbeállítást alkalmazzuk.
- 4) A kiugró értékek közül az egy időszakot érintő (additív outlier) és a több időszakot érintő csillapodó törés (transitory changes), valamint a szintváltás (level shift) azonosítását végzi el a program.
- 5) Az aggregátumokra és egyenlegekre nézve közvetlen kiigazítást alkalmazunk, ami annyit jelent, hogy az aggregátumokat és egyenlegeket közvetlenül tisztítjuk meg a szezonális hatásoktól és nem a szezonálisan kiigazított összetevőkből képezzük az egyenlegeket és az aggregátumokat. Ebből következően az összetevők szezonálisan kiigazított adatainak összegzésével nem állítható elő az aggregátum szezonálisan kiigazított adat, sem a szezonálisan igazított bevételekből és kiadásokból az egyenleg szezonálisan igazított adata.

A közvetlentőke-befektetések különböző részletező statisztikái (ország- és ágazati bontásos adatok) iránt folyamatosan élénk felhasználói érdeklődés mutatkozik, ezért az MNB honlapján egy külön oldalon összegyűjtve található meg a közvetlentőke-befektetés adatok. Negyedévente a forgalmak ország- és ágazati bontását tesszük közé, az átfolyó tőkétől és eszközportfólió átrendezéstől megtisztítottan is.

Az éves publikáció

Az éves adatok első közzétételére a közvetlentőke-befektetésekre vonatkozó éves adatgyűjtés feldolgozásához igazodva a tárgyévet követő 9. hónapban kerül sor. Ekkorra tudjuk összeállítani az éves kérdőívek adatait tartalmazó fizetési mérleget és a kapcsolódó állományi statisztikákat. Ugyan a negyedik negyedév és a revideált első három negyedév adatai elkészülnek már a tárgyévet

követő negyedév végére (március 31.), de ezt nem tekintjük éves adatnak, mert az éves vállalati mérleg- és eredménybeszámolók erre az időpontra még nem állnak rendelkezésre.

A közvetlentőke-befektetésekre vonatkozó statisztikák szempontjából az éves adatok közlése (szeptemberi publikáció) kiemelkedő fontosságú, mert a becsléseket ilyenkor váltják fel a jelentett éves tulajdonosi jövedelem- és állományi adatok. Az éves jövedelmek, forgalmak és állományok ország- és ágazati bontást is ekkor közöljük.

2.3.2. Adatrevíziós politika

Az új módszertan bevezetésével az MNB revíziós politikája nem változott, az adatforrások rendszeres revízióihoz igazodva alakította ki az MNB a revíziós politikáját.

5. táblázat

A negyedéves fizetési mérleg és a külföldi befektetési pozíció közzétételének és rendszeres revízióinak időpontjai

A publikáció időpontja			A közzétett időszak		A felülvizsgált időszak	
Év	Negyedév	Hónap	Negyedéves	Éves	Negyedéves	Éves
Tárgyév	I. negyedév	Március	(T-1)Q4	(T-2)*	(T-1)Q1-Q3	(T-3)(4), (T-2)(2)
	II. negyedév	Június	TQ1		(T-1)Q1-Q4	
	III. negyedév	Szeptember	TQ2	(T-1)	(T-1)Q1-TQ1	(T-3)(5), (T-2)(3)
	IV. negyedév	December	TQ3		TQ1-Q2	
T+1	I. negyedév	Március	TQ4	(T-1)*	TQ1-Q3	(T-2)(4), (T-1)(2)
	II. negyedév	Június	(T+1)Q1		TQ1-Q4	
	III. negyedév	Szeptember	(T+1)Q2	T	TQ1-(T+1)Q1	(T-2)(5), (T-1)(3)
	IV. negyedév	December	(T+1)Q3		(T+1)Q1-Q2	
T+2	I. negyedév	Március	(T+1)Q4	T*	(T+1)Q1-Q3	(T-1)(4), T(2)
	II. negyedév	Június	(T+2)Q1		(T+1)Q1-Q4	
	III. negyedév	Szeptember	(T+2)Q2	(T+1)	(T+1)Q1-(T+2)Q1	(T-1)(5), T(3)
	IV. negyedév	December	(T+2)Q3		(T+2)Q1-Q2	
T+3	I. negyedév	Március	(T+2)Q4	(T+1)*	(T+2)Q1-Q3	T(4), (T+1)(2)
	II. negyedév	Június	(T+3)Q1		(T+2)Q1-Q4	
	III. negyedév	Szeptember	(T+3)Q2	(T+2)	(T+2)Q1-(T+3)Q1	T(5), (T+1)(3)
	IV. negyedév	December	(T+3)Q3		(T+3)Q1-Q2	

Megjegyzések:

(1) T = tárgyév; T-1 = a tárgyévet megelőző év; TQ1 = a tárgyév 1. negyedéve; TQ1-Q4 = a tárgyév négy negyedéve

(2) Az éves oszlopban: (2) = második közlés (első revízió); (5) = ötödik, végleges közlés

(3) * = a közvetlentőke-befektetés állományok ország- és ágazati bontásának első közlése

(4) kiemelt terület: az első közléstől a végleges közlésig

A fizetési mérleg adatforrásainak revíziós politikája

A fizetésimérleg-statisztikához az MNB a KSH adatgyűjtéseiből átvesz adatokat. Ezek revíziós politikája az alábbiak szerint alakul.

- Az áruforgalomra vonatkozóan: márciusban revideálja a KSH az előző év 1–12. hónapját, szeptemberben az előző év 1–12. hónapját és a tárgyév 1–6. hónapját. Ezeket a revíziókat az MNB saját márciusi és szeptemberi publikációjában figyelembe veszi.
- Az utazási adatok nem változnak. Egy adott időszakra vonatkozóan egyszeri kérdőíves adatfelvétel történik.
- A szolgáltatás-külkereskedelemre vonatkozóan márciusban és szeptemberben revideálódhatnak visszamenőlegesen az adatok. Az adatok a tárgynegyedét követő 8. negyedévet követően tekinthetők véglegesnek. Az MNB márciusi és szeptemberi publikációjában ezeket figyelembe veszi.

- A munkavállalói jövedelmekre és a hozzájuk kapcsolódó transzferekre vonatkozó adatok 3 évre visszamenőleg revideálódnak, azaz az adat a tárgyévet követő 11. negyedévben lesz végleges.
- Az MNB az éves kérdőívek feldolgozásával előállított adatait a tárgyévet követő 3. negyedév elteltével publikálja először. Ebben a külföldiek magyarországi közvetlen-tőkebefektetései a TÁSA-adatbázisból származó adatokkal teljeskörűsítésre kerülnek. Az éves adatok első revíziójára a tárgyévet követő 5. negyedév végén, második revíziójára a következő éves jelentések beérkezését követően kerül sor (tárgyévet követő 7. negyedév), amennyiben az adatszolgáltatók a tárgyévre vonatkozó adataikat a vállalati mérleggel összhangban visszamenőleg módosítják. Az év folyamán a TÁSA-adatbázisnak is megjelennek a revideált változatai, így a teljeskörűsített rész is változik. Az eltérő üzleti éves jelentők adatainak javítására még ezt követően is sor kerülhet.

A fizetésimérleg-statisztika revíziós politikájára nézve mindez azt jelenti, hogy egy normál revíziós ciklust tekintve a fizetési mérleg adatai gyakorlatilag a tárgyévet követő 11 negyedév elteltével tekinthetők véglegesnek. Márciusban és szeptemberben hosszabb a revíziós időszak, júniusban és decemberben azonban csak a „nyitott év” adataira vonatkozik.

Az új módszertan szerint először 2014. júniusban publikálunk az első negyedévről, és 2014. szeptemberben az éves adatszolgáltatást a 2013-as referenciaévről. A publikációk kiegészülnek a havi adatközléssel. Csak a nyitott negyedév hónapjaira közlünk havi adatokat, azokat nem revideáljuk: a havi adatok revíziója a negyedéves adat.

3. Az új módszertan bevezetésének hatása a fizetésimérleg- és a hozzá kapcsolódó állományi adatokra

A fizetésimérleg-statisztikák elmúlt években megújított nemzetközi módszertani szabványainak (BPM6) bevezetésére az Európai Unió országaiban – így Magyarországon is – egységesen 2014-ben került sor.

Az egyes országokban más és más az új módszertanra történő áttérés hatása az adatokra attól eltérően, hogy az adott ország alkalmazott módszertana mennyiben tért el a korábbiakban a most bevezetett módszertantól. Magyarországon 2008-ban új adatgyűjtési rendszert vezettünk be, ehhez kapcsolódva bevezettünk több olyan változtatást, ami már akkor előre látható volt az új módszertani ajánlásokból, de akkor még nem volt végleges az új nemzetközi módszertan. A közvetlentőke-befektetések elszámolása nálunk már a 2000-es években néhány kérdésben inkább hasonlított az új módszertani elvárásokra, mint az akkoriakra (ezekről részletesen a fejezet végén írunk). Ezért Magyarországon a BPM6 módszertan bevezetése nem jelentett az adatokban olyan mértékű változást, amely lényegesen megváltoztatta volna az alapvető gazdasági folyamatokról eddig alkotott képet.

6. táblázat

A módszertani változás hatása a GDP százalékában

Százalék	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Felülről számított finanszírozási képesség	0,21	0,19	0,19	0,21	0,21	0,18
Folyó fizetési mérleg egyenleg	0,20	-0,45	0,13	0,14	0,17	0,07
Áruegyenleg	0,19	-0,44	0,13	0,16	0,22	0,12
Szolgáltatás egyenleg	0,61	0,81	0,62	0,22	-0,08	-0,25
Nettó IIP (nettó követelés)	0,00	-1,18	-1,17	-1,17	-1,17	-1,10
Nettó adósság	0,29	1,54	1,51	1,51	1,52	1,48
Bruttó adósság	0,00	1,18	1,17	1,17	1,17	1,10
Közvetlentőke-befektetések állománya Magyarországon (nettó tartozás)						-1,56
Közvetlentőke-befektetések állománya külföldön (nettó követelés)						-1,56

Ebben a fejezetben áttekintjük azokat a főbb aggregátumokat, amelyek megváltoztak a módszertani váltás hatására, és bemutatjuk a főbb módosító tényezőket.

Ahol lehetőség volt rá, az idősorokat visszavezettük az új módszertannak megfelelő tartalommal. A 7. táblázatban összefoglaltuk, hogy mely tényezőket meddig tudtunk visszavezetni a korábbi adatokon.

A leghosszabb időszakra, 1995-ig az áru- és szolgáltatásadatok átsorolását lehetett visszavezetni.

Az EU-csatlakozáshoz kötődő EU-transzferek elszámolása 2004-ben kezdődött, így ezek új módszertan szerinti átsorolása, valamint a nemzetközi szervezetek részesedéseinek az egyéb hosszú követelésből az egyéb részesedés közé történő átsorolása ettől az évtől kezdődően valósult meg.

2008-tól az új adatgyűjtési rendszerünk teszi lehetővé, hogy odáig részletesebb módosításokat tudjunk visszavezetni. A 7. táblázatban megjelenített tényezők hatását részletezzük a fejezet további részében.

7. táblázat

Az egyes módszertani változások visszavezetése az idősorokban

Módszertani tényezők	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Bérmunka anyag kivezetése az áruk közül, a díj szolgáltatásként történő elszámolása																			
Javításhoz kapcsolódó áru kivezetése az áruk közül, a díj szolgáltatásként történő elszámolása																			
Közvetítő kereskedelem (reexport) áru export soron történő kimutatása a szolgáltatások helyett																			
EU-transzferek átsorolása a viszonzatlan átutalásból az elsődleges és másodlagos jövedelmek közé																			
Nemzetközi szervezetek részesedéseinek az egyéb hosszú követelésből az egyéb részesedés közé történő átsorolása																			
Szellemi tulajdonjogok adásvételének átsorolása a nem termelt nem pénzügyi javakból a szolgáltatások közé																			
Illegális termékforgalom (árak) és tevékenység (utazás) pótlólagos elszámolása																			
FISIM-kiemelés az egyéb befektetés kamatai közül és elszámolása a pénzügyi szolgáltatások között																			
Tartalékjövedelem külön soron jelenik meg, kikerül a portfólió- és egyéb befektetések jövedelmeinek bevételeiből																			
10% alatti nem értékpapír-részesedések átsorolása a portfólióból az egyéb befektetés részesedések közé																			
SDR-allokáció (SDR-tartalék és SDR-kötelezettség tranzakcióként történő elszámolása, az SDR-kötelezettség kimutatása)																			
Nagy értékű áruk átsorolása az utazásból az áruk közé																			
Közvetlentőke-befektetések irány szerinti megbontásánál társállalatokkal kapcsolatos ügyletek elszámolásának változása																			

A változások idősorokon való visszavezetését felhasználtuk arra is, hogy az 1990–1994 között az MNB honlapján eltérő szerkezetben (még BPM4 tartalommal) évente más fájlban megtalálható fizetésimérleg-statisztikai adatokkal kiegészítsük az idősorokat legalább a főbb aggregátumok szintjén. Az idősoros táblában szereplő, BPM4 alapján összeállított 1990–1994-es, csak konvertibilis devizákat tartalmazó fizetésimérleg- és állományi adatok egyszerű átforgatással kerültek be a táblába, nem feleltethetők meg tökéletesen a BPM6 szerinti kategóriáknak⁹. Az átforgatás során alkalmazott feltételezéseket a 2. mellékletben foglaltuk össze.

A nagy, nemzetközi statisztikákat együtt érintő módszertani váltások bevezetésekor az egyes intézmények felhasználják az alkalmat arra, hogy a visszamenőleges idősorait pontosítsák és a szokásos revíziós időszakokat meghaladó adatjavításokat, becslési, elszámolásbeli módszerváltozásokat is átvezessenek az adatokon. Így a fizetésimérleg-statisztika adatai sem kizárólag a BPM6 módszertan bevezetése miatt módosultak, hanem a KSH és az MNB (a pénzügyi számla-statisztikákat is beleértve) egymással összhangban egyéb adatjavításokat is végrehajtott.

Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a Kiadvány jellegének megfelelően ebben a fejezetben kizárólag a módszertani átállás hatásait kívánjuk bemutatni, a (megváltozott) makrogazdasági idősorok elemzése nem tartozik a Kiadvány tárgykörébe.

⁹ Az emiatti idősortörést vizuálisan is jelezzük az idősoros táblákban. Az adatok a régi formájukban változatlanul elérhetők az MNB-honlap archív adatokat tartalmazó oldalán.

3.1. A BPM6 MÓDSZERTAN FELÜLRŐL SZÁMÍTOTT FINANSZÍROZÁSI KÉPESSÉGRE GYAKOROLT HATÁSAI

Az új módszertan bevezetése az adatok változását tekintve elsősorban a folyó fizetési mérleg, illetve a felülről számított finanszírozási képesség összetevőire volt hatással oly módon, hogy a nemzeti számlákkal való összhang megteremtése érdekében átsorolások történtek a fizetési mérleg egyes részmérlegei, az áruk, a szolgáltatások, az elsődleges és másodlagos jövedelmek, valamint a tőkemérleg között.

Egyenlegét tekintve a külső finanszírozási képesség szintjén nem jelentős az eltérés, a bevétel-kiadás szárazon azonban jelentős elmozdulás történt.

Az alábbiakban az adatokon módszertani okok miatt bekövetkezett elmozdulást okozó tényezőket vesszük sorra.

3.1.1. Áruk és szolgáltatások

Az áruk és szolgáltatások változása elsősorban az e kategóriák közötti átsorolásokkal áll kapcsolatban (lásd a 8. táblázatot). Ezek az átsorolások alapvetően az áruk közötti elszámolás elsődleges kritériumának tekintett (gazdasági) tulajdonosváltás következtesebb alkalmazásával függenek össze. Így a javítást és a bér munkát a hozzáadott érték (javítási díj, illetve bér munkadíj) alapján szolgáltatásként, míg a közvetítő kereskedelmi szolgáltatások keretében érintett árukat (goods under merchanting) nettó exportként az áruk között számoljuk el (az előbbi tételek esetében ugyanis nincs tulajdonosváltás, míg az utóbbiak esetében van).

Nagyságrendjét tekintve az export- és importszárazon a legjelentősebb elmozdulást a módszertani változások között a bér munka elszámolásának megváltozása okozza. A bér munkaanyag és díjforgalom együttes értéke (bruttó módon való elszámolás) eddig az áruforgalom részét képezte, az új módszertannal viszont csak a bér munkadíjat kell elszámolni (nettó – azaz bér munkaanyag nélkül számított – értéken) a szolgáltatások között. A bér munkaanyag így teljes mértékben kikerül az adatokból, amelynek következtében az áruforgalom bruttó szárai évente több milliárd euróval alacsonyabbak lettek.

A közvetítő kereskedelem (reexport) elszámolásának a változása ezzel ellentétes irányú. Ez a tétel eddig szolgáltatásként, az új módszertan szerint áruként kerül elszámolásra. A nettó értéket az export oldalon kell elszámolni (a reexporthoz kapcsolódó import is az export oldalra kerül negatív előjellel), ezért az új elszámolás miatt az áru- és szolgáltatás export összértéke nem változik.

Az egyéb módszertani átsorolások keretében a javítás ugyancsak az árukból a szolgáltatások közé kerül, míg a saját használatra magánforgalomban behozott nagy értékű javak az utazás helyett az áruk között kerülnek elszámolásra. Eddig el nem számolt új tételként tartalmazza ugyanakkor – a KSH-tól kapott adatok alapján – az áruforgalom az illegális kereskedelem (drogkereskedelem és csempészáruk), a szolgáltatások utazás tétele pedig az illegális tevékenység (prostitúció) becsült forgalmát. A nemzeti számlákban az illegális tevékenységgel kapcsolatos tranzakciókat már eddig is elszámolta a KSH. A fizetési mérlegbe ezek elszámolása az új módszertannal kerül be, értékük növeli a felülről számított finanszírozási képességet.

A szolgáltatások közé még bekerült két új tétel, amelyek nem változtatják meg a felülről számított finanszírozási képesség értékét. Az egyik tétel a FISIM (leírását lásd a 2. keretes írásban), azaz a kamatokban közvetett módon megjelenő szolgáltatáselem, amely a pénzügyi szolgáltatások között kerül elszámolásra. A szolgáltatást a hitelintézeti szektor nyújtja a hitelintézeten kívüli szektoroknak. Az adatszolgáltatók által jelentett kamatok ennek megfelelően tartalmazzák a FISIM hatását. Tekintve, hogy a nem hitelintézeti adatszolgáltatók nem ismerik a hitelintézetek közvetítési díját, ezt közvetlenül nem lehet megállapítani. A számítás nemzetgazdasági szinten történik, a jelentett adatok ország-, szektor- és devizabontását figyelembe véve. A másik tétel a szellemi jogok adásvétele: a számítástechnikai szoftver, audiovizuális termék, illetve a kutatás-fejlesztés eredményéhez kapcsolódó tulajdonjogokkal történő kereskedelem, amely a tőkemérlegből (nem termelt, nem pénzügyi eszközök) kerül a szolgáltatások közé.

A fenti átsorolások bevételi, kiadási és egyenleg hatását tartalmazza a 8. táblázat.

8. táblázat**Az áru- és szolgáltatásadatokkal összefüggő tételek változása a módszertani váltásból eredően***(millió euro)*

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Áruk átsorolás miatt																			
Bevétel	-2545	-3210	-3725	-4660	-4907	-5446	-5704	-4951	-4673	-3539	-2437	-2606	-2529	-257	-521	-801	-2744	-5467	-5076
Kiadás	-1852	-2389	-2785	-3458	-3635	-3954	-4190	-3707	-3706	-3155	-2784	-2941	-3002	-958	-1285	-1421	-2978	-5409	-4880
Egyenleg	-693	-821	-941	-1201	-1272	-1492	-1514	-1243	-968	-384	346	335	473	701	764	619	234	-58	-196
Szolgáltatások átsorolás miatt																			
Bevétel	750	856	979	1241	1315	1556	1596	1355	1110	563	-176	-96	-152	-256	-352	-309	112	415	526
Kiadás	57	36	38	39	43	63	82	112	142	179	170	239	321	475	989	367	406	351	391
Egyenleg	693	821	941	1201	1272	1492	1514	1243	968	384	-346	-335	-473	-731	-1342	-676	-294	64	135
Illegális tevékenységek																			
Bevétel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	293	216	209	242	236	253
Kiadás	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	67	38	23	24	28	73
Egyenleg	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	226	178	185	217	208	180
Áruk és szolgáltatások összesen																			
Bevétel	-1795	-2353	-2746	-3419	-3592	-3891	-4108	-3595	-3563	-2976	-2613	-2702	-2681	-220	-658	-901	-2390	-4816	-4296
Kiadás	-1795	-2353	-2746	-3419	-3592	-3891	-4108	-3595	-3563	-2976	-2613	-2702	-2681	-416	-258	-1030	-2547	-5030	-4415
Egyenleg	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	197	-400	129	157	214	119
Egyéb befektetések jövedelmei FISIM miatt																			
Bevétel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-74	-65	-88	-83	-61
Kiadás	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-86	-59	-84	-72	-19
Egyenleg	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12	-7	-5	-11	-42
Tőkemérleg nem termelt, nem pénzügyi javak átsorolása miatt																			
Bevétel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-54	0
Kiadás	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-18	-584	-61	-71	-90
Egyenleg	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	18	584	61	71	35
Felülről számított finanszírozási képesség árukkal és szolgáltatásokkal összefüggő tételek miatt																			
Bevétel	-1795	-2353	-2746	-3419	-3592	-3891	-4108	-3595	-3563	-2976	-2613	-2702	-2681	-294	-723	-990	-2473	-4931	-4353
Kiadás	-1795	-2353	-2746	-3419	-3592	-3891	-4108	-3595	-3563	-2976	-2613	-2702	-2681	-520	-901	-1175	-2691	-5139	-4533
Egyenleg	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	226	178	185	217	207	180

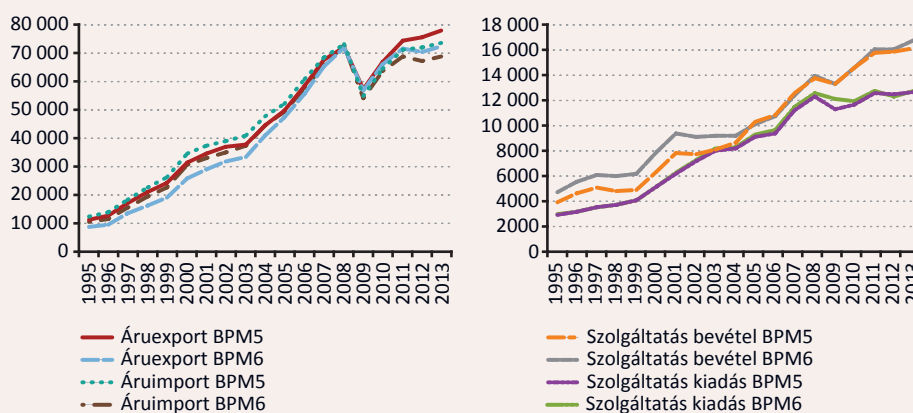
A változás értéke önmagában jelentős a kiadási és bevételi szárazon, a forgalmak nagyságához viszonyítva azonban látszik, hogy a módszertani váltás finomított ugyan a kategóriákon, de alapvetően nem változtatja meg a folyamatokról alkotott következtetéseket. Ezt szemlélteti a 6. ábra.

3.1.2. Az elsődleges és a másodlagos jövedelmek változása

Az elsődleges jövedelmek elnevezésében és bővülő tartalmában is új kategória. A munkavállalói jövedelmek és a befektetések jövedelmei kiegészültek egy új jövedelemelemmel, amelybe a korábban viszonzatlan folyó transzferként elszámolt termék- és termelési adók, valamint támogatások tartoznak (az EU-val kapcsolatos transzferek egy része). Ezek éves nagyságrendje 2013-ban a bevételeket növeli 1,5 milliárd euróval, a kiadásokat pedig 120 millió euróval.

Prezentációs szempontból újdonság, hogy a tartalékeszközök jövedelmei külön soron kerülnek feltüntetésre (nagyságrendje 2013-ban 650 millió euro), így ennek megfelelően csökkennek a portfólióbefektetések, illetve az egyéb befektetések jövedelmei is (ahol eddig ezek el voltak számolva). Összességében az elsődleges jövedelmek adatát azonban ez nem változtatja.

6. ábra
A BPM5 és BPM6 szerinti áru- és szolgáltatásexport és -import
 (millió euro)

Ugyancsak változás, hogy a közvetlentőke-befektetések esetében a nem szokványos mértékű – korábbi évek eredményéből fizetett – kiugró osztalékot (superdividend) nem jövedelemként, hanem tőkekivonásként kell elszámolni a fizetési mérlegben. A közvetlentőke-befektetéseket érintő változásokat visszamenőlegesen nem tudjuk érvényesíteni az adatokban, így kiugró osztalék-elszámolásra is csak 2013-tól kerül sor rendszerszerűen. A kiugróosztalék-elszámolás miatti változás csak az osztalék és újrabefektetett jövedelmek soron jelenik meg ellenkező előjellel (2013-ban a rezidensek külföldi befektetései után megszavazott osztalékból 130 millió euro, a külföldiek befektetései után megszavazott osztalékból pedig 710 millió euro volt a kiugró osztalék)¹⁰, tehát a közvetlentőke-befektetések összjövedelme nem változik emiatt.

Amint már a szolgáltatásoknál említettük, az egyéb befektetések kamatjövedelmeiből a pénzügyi közvetítési szolgáltatások közvetett módon mért díja (FISIM) átkerült a szolgáltatások közé.

A másodlagos jövedelmek a korábbi viszonzatlan folyó transferek új elnevezése. Az elnevezés változásán túl tartalmi különbség, hogy ebből a kategóriából átkerülnek az elsődleges jövedelmek közé a termék- és termelési adók, támogatások.

Az elsődleges és a másodlagos jövedelemkategóriákat együtt nézve tehát annyi a változás, hogy a FISIM átkerül a szolgáltatások közé.

A folyó fizetési mérleg egyenlege szintjén összevonva az átsorolásokat csak az áruba, illetve szolgáltatások közé bejött új tételek egyenlege (a csempészárak, a külső gyártás változása, a magánforgalomban behozott nagy értékű javak, és az illegális kereskedelem adatai és a szellemi jogok adásvétele) változtatják az adatokat.

3.1.3 A tőkemérleg változásai

A tőkemérlegben a nem termelt, nem pénzügyi javak közül átkerült a megfelelő szolgáltatáskategóriába a számítástechnikai szoftver, audiovizuális termék, illetve a kutatás-fejlesztés eredményéhez kapcsolódó tulajdonjogokkal történő kereskedelem.

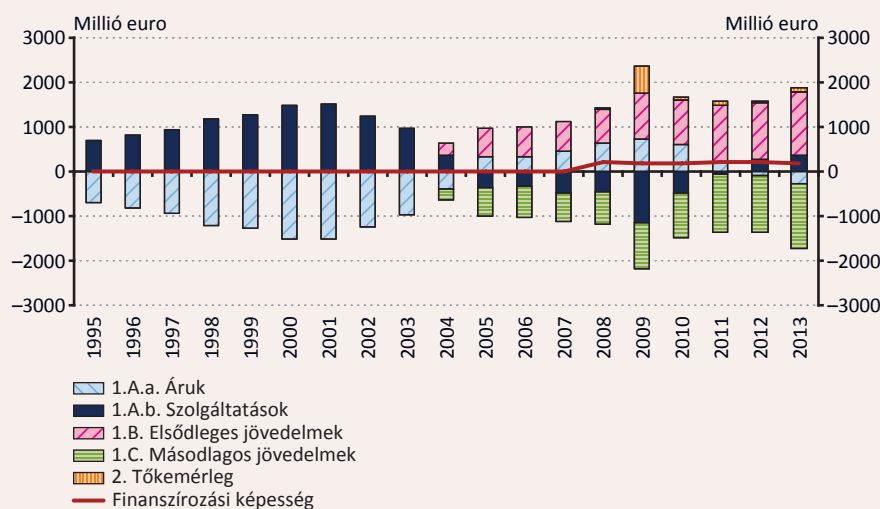
Összességében megállapítható, hogy a módszertani változás ugyan a fizetési mérlegen belül jelentős tételek kategóriák közötti átsorolásával járt, de ez nem okozott lényegi változást az éves adatok lefutásában. A külfölddel szembeni finanszírozási képesség szintjén csak az áruba és szolgáltatásokba újonnan bekerülő tételek módosították az egyenleget, az egyéb módszertani változások csak a folyó fizetési mérleg és a tőkemérleg egyes részmérlegeinek alakulását változtatták meg. A forgalmi szintben bekövetkezett változás meghatározó részét a bér munkaanyag kivétele okozza.

¹⁰ Az összes megszavazott osztalék nagyságrendje a rezidensek befektetései után 500 millió, a külföldiek befektetései után 3 milliárd euro.

7. ábra

A módszertani váltás hatása a felülről számított finanszírozási képességre és a főbb összetevőire

(millió euro)

3.2 A MÓDSZERTANI VÁLTOZÁSOK HATÁSA A PÉNZÜGYI MÉRLEGBEN ÉS AZ ÁLLOMÁNYI ADATOKBAN

A pénzügyi mérlegben bekövetkezett módszertani változásoknak az adatokra még kisebb volt a hatásuk. A pénzügyi mérlegben a közvetlentőke-befektetéseket is követelés-tartozás szerinti megbontásban kell összeállítani. A közvetlentőke-befektetéseken belül a követelések és tartozások elkülönítése bővített instrumentumbontásban is megjelenik, a fő instrumentumok nem változtak, csak az elnevezések és a részletezettség nőtt. A tulajdonosi részesedés szerepét felváltja a szavazati erőben való meghatározó részvétel, valamint nagyobb hangsúlyt kap a közvetett szavazati erő és a társvállalatok szerepe. A részvénybefektetés és az újrabefektetett jövedelmek sorok között ellentétes előjellel megjelenik a kiugró osztalék¹¹ tőke kivonásként való elszámolása, de ennek a változásnak az aggregált közvetlentőke-befektetés adatokra nincs hatása. Az új módszertan szerint külön soron megjeleníthető a részesedések és az adósság típusú instrumentumok bontásánál, hogy azokból mennyi a befektetőtől a befektetése irányában történt befektetés, mennyi a kereszttulajdonlás¹², és mennyi a társvállalatok közötti befektetés. Ezt a részletesebb megbontást az új módszertannal vezettük be, de a társvállalatok közötti egyéb tőketranzakciókat már eddig is elszámoltuk, csak nem jelentek meg külön soron. Újdonság a részesedéseknél a 10% alatti részesedés elszámolása, ezért erre csak 2013-tól van adat. (A befektetési irány szerinti bontás hatását később részletezzük.)

A közvetlentőke-befektetések adósság típusú instrumentumainál a társvállalatokkal szembeni tranzakciók és állományok a befektetési irányokhoz történő besorolását 2013-tól az alapján végezzük, hogy az adatszolgáltató végső befektetője hol rezidens, míg korábban a besorolás az alapján történt, hogy volt-e közvetlen külfölditőke-befektetője, -befektetése az adatszolgáltatónak. Ez átcsoportosítást jelent a két befektetési irány között, de az összes követelés, illetve tartozás tranzakcióra/állományra nincs hatással.

¹¹ A kivételes(en nagy) kifizetéseket (kiugró osztalék – superdividend), amelyeket a vállalat az eredménytartalékból fizet a részvényeseinek, vagy ha a normál üzletmenetnél számítottnál nagyobb az osztalék, azt a BPM6 módszertan szerint nem osztalékként, hanem tőke kivonásként kell megjeleníteni.

¹² A kereszttulajdonlás a 10% alatti részesedés az anyavállalatban

4. keretes írás

A társvállalatok közötti tranzakciók a közvetlentőke-befektetések irány szerinti bontásában

A közvetlentőke-befektetések elszámolásánál Magyarországon viszonylag kevés a módszertani váltás hatása, mert bizonyos szempontból Magyarországon már a 2000-es években is az új módszertanhoz közelítő volt az elszámolás. A társvállalatok adatait ugyanis már a régi módszertan szerint is el kellett számolni, de az általános Európán belüli irányelv az volt, hogy ezek követeléseit a rezidensek külföldi befektetései között, míg tartozásait a nem rezidensek adott országbeli befektetései között kellett elszámolni. Mivel Magyarország kis ország, ezért számunkra már a multinacionális vállalatok külföldi leányvállalati és a magyar leányvállalatok (társvállalatként) közötti első nagyobb tranzakciók megjelenésekor világossá vált, hogy nem tekinthetjük a magyarok külföldi befektetéseinek, ha például egy multinacionális vállalat a magyar leányán keresztül hitelez egy másik külföldi leánynak, ahogy azt a nemzetközi előírás javasolta. Ezt az ügyletet így már az előző módszertan kereteiben is a közvetlentőke-befektetések Magyarországon irányban (ami nettó tartozás), követelésként számoltuk el.

Az új módszertan szerint a társvállalatok közötti tranzakciók és pozíciók közül a nem rezidens végső befektetővel rendelkezők kerülnek a külföldiek Magyarországi befektetései közé, míg a rezidens végső befektetővel rendelkezők a rezidensek külföldi befektetései közé. Azon társvállalatoknak, akiknek nem ismert vagy nincs végső befektetőjük, a tartozásai a külföldiek magyarországi befektetései közé kerülnek, míg a követeléseit a rezidensek külföldi befektetései közé. A magyar gyakorlat már 2000-es években az volt, hogy a közvetlentőke-befektető/-befektetés rezidensi státusza alapján soroltuk be az egyes befektetési irányokhoz az egyéb cégcsoporttagokkal (testvérvállalatokkal) kapcsolatos követeléseket és tartozásokat az alapján, hogy van-e külföldi közvetlentőke-befektetője (külföldi anyavállalata), vagy csak külföldi közvetlentőke-befektetése (leányvállalata) az adatszolgáltatónak.

Ennek következtében az új módszertan bevezetése akkor volt hatással az eddigi besorolásra (változott a külföldre, illetve Magyarországra irányuló befektetések szintje), ha egyfelől olyan vállalat fordult elő, hogy közvetlen külföldi befektetője nem volt, ám a végső befektetője nem rezidens (mert ekkor őt eddig a rezidensek külföldi befektetései között számoltuk el, míg az új módszertanban már az ő társvállalatokkal kapcsolatos adatai is a nem rezidensek Magyarországon történő befektetései között kerülnek elszámolásra), vagy közvetlen külföldi befektetője van, ám a végső befektetője magyar. (Ekkor eddig a nem rezidensek Magyarországra történő befektetései között számoltuk el a társvállalatok közötti adatait, míg ez mostantól a rezidensek külföldi befektetései közé tartozik. Emiatt 2013-ban a társvállalatoknál az adósság típusú instrumentumokon átsorolás következett be a közvetlentőke-befektetések Magyarországon, illetve külföldön között, a forgalom átsorolásának értéke 255 millió euro volt (mindkét irányban).

A portfólióbefektetések közül az egyéb befektetések közé kerültek át a nem értékpapírban megtestesülő 10% alatti szavazati jogot megtestesítő, nem vállalatcsoport tagjai közötti részesedések. Nagysága a követelés oldalon elenyésző, a tartozásoldalon néhány évben 100 millió eurós nagyságrendű átsorolás történt. (Lásd az elmozdulásokat tartalmazó excel mellékletet.)

Megváltozott az SDR statisztikai kezelése, s ezzel összefüggésben az SDR-allokáció elszámolása is: az SDR adósság típusú instrumentum lett, aminek megfelelően a tartalékeszközök között kimutatott allokált SDR-rel szemben kötelezettséget is ki kell mutatni az egyéb befektetéseken. Az IMF általi tartalékeszköz-teremtésben (SDR-allokáció) Magyarország 2009-ben részesült először. Két lépésben összesen 991 millió SDR-rel (1,1 milliárd euro) nőttek az MNB tartalékeszközei. A BPM6 alapján magát az allokációt tranzakcióként kell elszámolni, s hatása nem csupán a tartalékeszközök állományának növekedésében (ennek elszámolása egyéb állományváltozásként a BPM5 szerint is megtörtént), hanem a külfölddel szembeni tartozások emelkedésében is megjelenik (ennyivel nő az ország külfölddel szembeni bruttó és nettó adósságállománya).

Az adósságmutatókat módosította a nemzetközi szervezetekben való részesedések elszámolásának változása is, mivel eddig ezek a tételek az egyéb befektetéseken az adósság típusú instrumentumok között szerepeltek, a módszertani váltást követően viszont egyéb részesedésként kell ezeket elszámolni, s a részesedések nem adósság típusú instrumentumok. Mivel többnyire a követelések csökkentek az új elszámolás következtében, ezért ez a változás a nettó adósság növekedésével járt.

3.3. A MÓDSZERTANI VÁLTÁSSAL EGY IDŐBEN VÉGREHAJTOTT VISSZAMENŐLEGES ADATJAVÍTÁSOK

A KSH és az MNB (a pénzügyiszámla-statisztikáit is beleértve) egymással összhangban egyéb adatjavításokat is végrehajtott a módszertani átállással párhuzamosan a háztartások valutatartással, külföldi betételhelyezéssel és külföldi tulajdonosi befektetésekkel kapcsolatos adataiban. A háztartások külföldi pénzügyi befektetéseinek teljesebb bemutatása új adatforrások felhasználásával vált lehetővé. A változások visszamenőlegesen is megjelennek a közvetlentőke-befektetések idősorainál 1998-ig a záró állományt érintően, az egyéb befektetések idősoráiban pedig 2008-ig.

A fizetési mérlegben megjelenő munkavállalói jövedelmek, a hozzájuk kapcsolódó transzferek, valamint a munkavállalói hazautalások adatait a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) állítja elő. Az ESA 2010-re való átállással egy időben a KSH ezekre vonatkozóan 2009-ig visszamenőleg felülvizsgálta a becsléseihez használt adatforrásait, melynek következtében jelentősen módosultak az adatok. A felülvizsgálatról bővebben a KSH a 2014. szeptember 30-án megjelent „[Magyarország nemzeti számlái, 2013 \(előzetes adatok\)](#)” kiadványában lehet informálódni.

A megújult nemzetközi módszertanok hangsúlyosan tárgyalják a gazdasági, illetve jogi szempontú tulajdonlás kérdését. A statisztikai elszámolások szempontjából fontos, hogy ahol e kettő között eltérés van, ott a gazdasági szempont érvényesüljön a tulajdonosváltás megítélésékor. Ezzel kapcsolatosan a KSH és az MNB az érintett ügyletek tartalmának részletes vizsgálata alapján bizonyos lízingügyleteket átsorolt operatív lízingből pénzügyi lízinggé.

A 9. és 10. táblázatban bemutatjuk, hogy 2013-ban számszerűen mennyi volt az egyes tényezőkön a változás millió euróban. A táblázatokban a fizetési mérlegre és az állományi statisztikák esetében bemutatjuk a BPM5 és a BPM6 szerinti adatokat, és hogy a teljes elmozdulásból mennyi volt a módszertani váltás hatása.¹³

¹³ A korábbi évekre ezek a táblázatok 1995-ig visszamenőlegesen megtalálhatók a honlapon: <http://www.mnb.hu/statisztika/statisztikai-adatok-informaciok/adatok-idosorok/viii-fizetesi-merleg-kozvetlen-tokebefektetesek-kulfolddel-szembeni-allomanyok/fizetesi-merleg-kulfolddel-szembeni-allomanyok/a-2014-es-modszertani-atallas-hatasa-eves-bontasban>

9. táblázat
A fizetési mérlegben bekövetkezett változások

(SCV-k nélkül, millió euróban)

2013	BPM5	BPM6 (2014. szeptember)	Eltérés	ebből:	
				Módszertani váltás	Revízió
1. Folyó fizetési mérleg	2941	4162	1221	74	1147
1.A. Áruk és szolgáltatások	7811	7623	-188	119	-307
1.A.a. Áruk	4313	3586	-727	-254	-473
1.A.b. Szolgáltatások	3498	4037	539	373	165
1.A.b.4. Utazás	2383	2534	151	183	-33
1.A.b.e. Egyéb szolgáltatások	1115	1503	388	190	198
1.B. Elsődleges jövedelmek	-5933	-2907	3026	1407	1618
1.B.1. Munkavállalói jövedelmek, egyenleg	801	2168	1368		1368
1.B.2. Befektetések jövedelmei, egyenleg	-6734	-6485	248	-45	294
1.B.2.1. Közvetlentőke-befektetések jövedelmei, egyenleg	-4157	-3921	237		237
1.B.2.2. Portfólióbefektetések jövedelmei, egyenleg	-1749	-2387	-638	-643	5
1.B.2.3. Egyéb befektetések jövedelmei, egyenleg	-828	-826	2	-50	52
1.B.2.4. Tartalékeszközök jövedelmei, egyenleg	0	648	648	648	0
1.B.3. Egyéb elsődleges jövedelmek, egyenleg	0	1410	1410	1453	-43
1.C. Másodlagos jövedelmek	1062	-554	-1617	-1453	-164
2. Tőkemérleg	3392	3641	249	106	143
2.1. Nem termelt, nem pénzügyi eszközök forgalma	-50	49	99	106	-7
2.2. Tőketranszferek	3442	3592	150	0	150
3. Pénzügyi mérleg (nettó követelés)	7266	7178	-89	0	-89
3.1. Közvetlentőke-befektetések (nettó követelés)	-615	-373	242	0	242
Követelések	3793	3689	-104	0	-104
Részesedések	1341	1146	-195	0	-195
Adósság típusú instrumentumok	2452	2543	91	0	91
Tartozások	4408	4063	-346	0	-346
Részesedések	3914	3589	-325	0	-325
Adósság típusú instrumentumok	495	474	-21	0	-21
3.2. Portfólióbefektetés (nettó követelés)	-3140	-3073	67	0	67
Követelések	-420	-351	68	0	68
Tartozások	2720	2722	2	0	2
3.3. Pénzügyi derivatívák és munkavállalói részvényopciók (nettó követelés)	-576	-579	-2	0	-2
Követelések	-3893	-3893	0	0	0
Tartozások	-3317	-3314	2	0	2
3.4. Egyéb befektetések (nettó követelés)	10388	9993	-395	0	-395
Követelések	-67	-200	-133	0	-133
Tartozások	-10456	-10193	262	0	262
3.5. Tartalékeszközök	1210	1210	0	0	0
4. Tévedések és kihagyások egyenlege	934	-625	-1559	-180	-1379
Felülről számított (folyó és tőkemérleg egyenlege)	6332	7803	1470	180	1290
Alulról számított (pénzügyi mérleg egyenlege)	7266	7178	-89	0	-89
Közvetlentőke-befektetések irány szerinti megbontásban					
3.1. Közvetlentőke-befektetések	-615	-373	242	0	242
Külföldön (nettó követelés)	1701	1283	-418	-255	-163
Részesedések	1341	1147	-194	0	-194
Részvény és egyéb részesedések	731	663	-67	-112	45
Jövedelmek újrabefektetése	610	484	-127	112	-239
Adósság típusú instrumentumok	360	136	-224	-255	31
Magyarországon (nettó tartozás)	2316	1656	-660	-255	-405
Részesedések	3914	3590	-324	0	-324
Részvény és egyéb részesedések	2702	2171	-531	-682	151
Jövedelmek újrabefektetése	1212	1419	207	682	-475
Adósság típusú instrumentumok	-1597	-1934	-336	-255	-81

10. táblázat**Az állományokban bekövetkezett változások***(SCV-k nélkül, millió euróban)*

2013	BPM5	BPM6 (2014. szeptember)	Eltérés	ebből:	
				Módszertani váltás	Revízió
3.1. Közvetlentőke-befektetések (nettó követelés)	-51 865	-50 214	1 652	0	1 652
Követelések	45 850	46 813	964	0	964
Részesedések	26 475	27 233	759	0	759
Adósság típusú instrumentumok	19 375	19 580	205	0	205
Tartozások	97 715	97 027	-688	0	-688
Részesedések	67 868	67 011	-857	0	-857
Adósság típusú instrumentumok	29 847	30 016	169	0	169
3.2. Portfólióbefektetés (nettó követelés)	-44 166	-44 023	143	29	114
Követelések	5 721	5 835	114	0	114
Tartozások	49 886	49 858	-28	-29	1
3.3. Pénzügyi derivatívák és munkavállalói részvényopciók (nettó követelés)	-1 032	-1 038	-6		-6
Követelések	2 678	2 679	1		1
Tartozások	3 710	3 718	7		7
3.4. Egyéb befektetések (nettó követelés)	-27 927	-30 415	-2 488	-1 138	-1 350
Követelések	17 017	17 123	106	0	106
Tartozások	44 944	47 538	2 594	1 138	1 456
3.5. Tartalékeszközök	33 782	33 782	0	0	0
IIP összesen (nettó követelés)	-91 208	-91 907	-699	-1 109	410
IIP-követelés összesen	105 047	106 233	1 185	0	1 186
IIP-tartozás összesen	196 255	198 140	1 885	1 109	776
Nettó adósság (FDI-adóssággal)	44 968	47 770	2 802	1 488	1 314
Követelések összesen (FDI-adóssággal)	71 445	71 377	-68	-379	311
Bruttó adósság összesen (FDI-adóssággal)	116 413	119 147	2 734	1109	1 625
Nettó adósság (FDI-adósság nélkül)	34 496	37 334	2 838	1 488	1 350
Követelések összesen (FDI-adósság nélkül)	52 070	51 797	-273	-379	106
Bruttó adósság összesen (FDI-adósság nélkül)	86 566	89 131	2 566	1109	1 457
Közvetlentőke-befektetések irány szerinti megbontásban					
3.1. Közvetlentőke-befektetések	-51 865	-50 214	1 652	0	1 652
Külföldön (nettó követelés)	28 774	28 010	-764	-1 567	803
Részesedések	26 475	27 230	755		755
Adósság típusú instrumentumok	2 299	780	-1 519	-1 567	48
Magyarországon (nettó tartozás)	80 639	78 223	-2 416	-1 567	-848
Részesedések	67 868	67 007	-861		-861
Adósság típusú instrumentumok	12 771	11 217	-1 555	-1 567	12

1. melléklet

A fizetésimérleg-statisztika összeállításához elrendelt adatgyűjtések főbb témakörök szerint¹⁴

Tőkebefektetések			
Adatgyűjtés kódja	Adatgyűjtés neve	Gyakoriság	Jelentési határidő
R02	Tőkebefektetések havi adatszolgáltatása – nem pénzügyi vállalatok, biztosítók, nyugdíjpénztárak, központi kormányzat, helyi önkormányzatok, társadalombiztosítási alapok, valamint háztartásokat segítő nonprofit intézmények	kijelölt, havi	tárgyidőszakot követő hónap 10. munkanap
R03	Tőkebefektetések havi adatszolgáltatása – egyéb monetáris intézmények, egyéb pénzügyi közvetítők és pénzügyi kiegészítő tevékenységet végzők	kijelölt, havi	tárgyidőszakot követő hónap 10. munkanap
R12	Tőkebefektetések negyedéves adatszolgáltatása – nem pénzügyi vállalatok, biztosítók, nyugdíjpénztárak, központi kormányzat, helyi önkormányzatok, társadalombiztosítási alapok, valamint háztartásokat segítő nonprofit intézmények	negyedéves	tárgyidőszakot követő hónap 12. munkanap
R13	Tőkebefektetések negyedéves adatszolgáltatása – egyéb monetáris intézmények, egyéb pénzügyi közvetítők és pénzügyi kiegészítő tevékenységet végzők	negyedéves	tárgyidőszakot követő hónap 10. munkanap
R27	Belföldi magánszemélyek külföldi ingatlanbefektetései	éves	tárgyidőszakot követő év március 10. munkanap
R29	Tőkebefektetések éves adatszolgáltatása	éves	tárgyidőszakot követő év június 30.
R43	Külföldi tőkebefektetővel rendelkező, átalakulás során megszűnő gazdasági társaságok eseti adatszolgáltatása (végleges vagyonmérleg) azon gazdasági társaság jogutódja, amely vállalatcsoportba tartozó külföldi befektetővel rendelkezik, és a külföldi befektetőre jutó összes saját tőke összege az átalakulás napján eléri az 1 milliárd forintot vagy kisebb, mint mínusz 1 milliárd forint	eseti	az átalakulás napját követő 150. nap

Értékpapír-befektetések			
Adatgyűjtés kódja	Adatgyűjtés neve	Gyakoriság	Jelentési határidő
R04	Értékpapír-befektetések	kijelölt, havi	tárgyidőszakot követő hónap 10. munkanap

Pénzügyi derivatívák			
Adatgyűjtés kódja	Adatgyűjtés neve	Gyakoriság	Jelentési határidő
R05	Pénzügyi derivatívák havi adatszolgáltatása	kijelölt, havi	tárgyidőszakot követő hónap 10. munkanap
R14	Pénzügyi derivatívák negyedéves adatszolgáltatása	negyedéves	tárgyidőszakot követő hónap 10. munkanap

¹⁴ A Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete <http://www.mnb.hu/statisztika/informaciok-adatszolgáltatoknak/rendeletek-allasfoglalasok/48-2014-xi-27-mnb-rendelet-a-jegybanki-informacios-rendszerhez-elsodlegesen-a-magyar-nemzeti-bank-alapveto-feladatai-ellatasa-erdekeben-teljesitendo-adatszolgáltatasi-kotelezettssegekrol> alapján, kivéve a KSH-tól átvett adatok esetében, ahol az OSAP az adatátvitel jogalapja.

Egyéb befektetések			
Adatgyűjtés kódja	Adatgyűjtés neve	Gyakoriság	Jelentési határidő
R06	Egyéb befektetések havi adatszolgáltatása – nem pénzügyi vállalatok, biztosítók és nyugdíjpénztárak, valamint háztartásokat segítő nonprofit intézmények	kijelölt, havi	tárgyidőszakot követő hónap 10. munkanap
R07	Egyéb befektetések havi adatszolgáltatása – egyéb monetáris intézmények	kijelölt, havi	tárgyidőszakot követő hónap 10. munkanap
R08	Egyéb befektetések havi adatszolgáltatása – egyéb pénzügyi közvetítők és pénzügyi kiegészítő tevékenységet végzők	kijelölt, havi	tárgyidőszakot követő hónap 10. munkanap
R09	Egyéb befektetések havi adatszolgáltatása – központi kormányzat, helyi önkormányzatok és társadalombiztosítási alapok	kijelölt, havi	tárgyidőszakot követő hónap 10. munkanap
R10	Konzorciális hitelek	kijelölt, havi	tárgyidőszakot követő hónap 10. munkanap
R15	Egyéb befektetések negyedéves adatszolgáltatása – nem pénzügyi vállalatok, biztosítók és nyugdíjpénztárak, valamint háztartásokat segítő nonprofit intézmények, pénzügyi derivatívák negyedéves adatszolgáltatása	negyedéves	tárgyidőszakot követő hónap 10. munkanap
R16	Egyéb befektetések negyedéves adatszolgáltatása – egyéb monetáris intézmények	negyedéves	tárgyidőszakot követő hónap 10. munkanap
R17	Egyéb befektetések negyedéves adatszolgáltatása – egyéb pénzügyi közvetítők és pénzügyi kiegészítő tevékenységet végzők	negyedéves	tárgyidőszakot követő hónap 10. munkanap
R20	Éven túli lejáratú tartozások esedékességi bontása – nem pénzügyi vállalatok, biztosítók és nyugdíjpénztárak, háztartásokat segítő nonprofit intézmények, egyéb pénzügyi közvetítők és pénzügyi kiegészítő tevékenységet végzők	negyedéves	tárgyidőszakot követő hónap 10. munkanap
R21	Éven túli lejáratú követelések és tartozások esedékességi bontása – egyéb monetáris intézmények	negyedéves	tárgyidőszakot követő hónap 10. munkanap
R22	Éven túli lejáratú tartozások esedékességi bontása – központi kormányzat, helyi önkormányzatok és társadalombiztosítási alapok	negyedéves	tárgyidőszakot követő hónap 10. munkanap
R25	Állam által vállalt kezességvállalások	negyedéves	tárgyidőszakot követő 51. nap
R26	Az euróban vezetett áfaszámlák miatt nem rezidensekkel szemben fennálló követelések és tartozások állománya és forgalma	negyedéves	tárgyidőszakot követő hónap 10. munkanap
R28	Az állam és a többségi állami tulajdonban lévő gazdálkodó szervezetek, valamint a nem többségi állami tulajdonban lévő, de állam által garantált, éven túli külföldi adóssággal rendelkező gazdálkodó szervezetek külfölddel szemben keletkezett éven túli adóssága egyes adatainak éves adatszolgáltatása	éves	tárgyidőszakot követő év 32. munkanap
R39	Éven túli lejáratú hiteltartozások előtörlesztése	éves	tárgyidőszakot követő év 32. munkanap

Viszonyzatlan átutalások és eszmei, szellemi javak			
Adatgyűjtés kódja	Adatgyűjtés neve	Gyakoriság	Jelentési határidő
R11	Viszonyzatlan átutalások és eszmei, szellemi javak havi adatszolgáltatása	kijelölt, havi	tárgyidőszakot követő hónap 10. munkanap
R18	Viszonyzatlan átutalások és eszmei, szellemi javak negyedéves adatszolgáltatása – nem pénzügyi vállalatok, biztosítók és nyugdíjpénztárak, egyéb monetáris intézmények, egyéb pénzügyi közvetítők és pénzügyi kiegészítő tevékenységet végzők	kijelölt, negyedéves	tárgyidőszakot követő hónap 10. munkanap

Tájékoztató mérlegadatok			
Adatgyűjtés kódja	Adatgyűjtés neve	Gyakoriság	Jelentési határidő
R19	Nem pénzügyi vállalatok tájékoztató mérlegadatai	kijelölt, negyedéves	tárgyidőszakot követő hónap 30. nap

Regiszter célú adatok			
Adatgyűjtés kódja	Adatgyűjtés neve	Gyakoriság	Jelentési határidő
R01	Tőkebefektetésben érintett adatszolgáltatók nem rezidens partnereinek törzsadatai	kijelölt, eseti az R02, R03, R12, R13 vagy R29 adatszolgáltatás első alkalommal történő teljesítésekor, ezt követően változás esetén	az R02, R03, R12 vagy R13 adatszolgáltatáshoz kapcsolódóan azok tárgyidőszakát követő hónap 9. munkanap; az R29 adatszolgáltatáshoz kapcsolódóan annak tárgyidőszakát követő év június 20.
R24	Az állam és a többségi állami tulajdonban lévő gazdálkodó szervezetek, valamint a nem többségi állami tulajdonban lévő, de állam által garantált, éven túli külföldi adóssággal rendelkező gazdálkodó szervezetek külfölddel szemben keletkezett éven túli adóssága egyes adatainak negyedéves adatszolgáltatása	negyedéves	tárgyidőszakot követő hónap 10. munkanap
R38	Rezidens, nem bank ügyfelek külföldi (forint és deviza) fizetési forgalom miatti jóváírásai és terhelései	negyedéves	tárgyidőszakot követő hónap utolsó munkanap

Adatátvételek a KSH-tól			
Adatgyűjtés kódja	Adatgyűjtés neve	Gyakoriság	Jelentési határidő
R52	Rezidensek és nem rezidensek közötti áruforgalom	havi	a tárgyidőszakot követő 43. nap
R33	Idegenforgalom	negyedéves	a tárgyidőszakot követő 60. nap
R54	Rezidensek és nem rezidensek közötti szolgáltatások forgalma	negyedéves	a tárgyidőszakot követő 60. nap
R36	Rezidensek és nem rezidensek közötti viszonzatlan folyó és tőkeátutalások, munkavállalói jövedelmek	negyedéves	a tárgyidőszakot követő 60. nap
R55	Külföldi FISIM-bevételek és -kiadások	negyedéves	a tárgyidőszakot követő 55. nap

2. melléklet

Megjegyzések az 1990–1994-es adatok új szerkezetbe történő besorolásához

Az 1990–94 közötti szűkebb instrumentumbontású adatokat besoroltuk az új módszertannak megfelelő sorok alá. Ez a besorolás nem mindig egyértelmű, ezért tájékoztatásul ismertetjük az alkalmazott eljárást.

Az Export, Import és a Kereskedelmi egyenleg rákerült az *1.A.a. Árukon* belül rendre a bevétel, kiadás és egyenleg sorra.

- Az Árufuvar és szállítmányozás, nettó tétel az *1.A.b.3. Szállítás egyenlegen* jelenik meg.
- A Kormányzati fizetések, nettó a *1.A.b.12. Kormányzati áruk, szolgáltatások, egyenleg* soron látható.
- A Szolgáltatások, nettó az *1.A.b.10. Egyéb üzleti szolgáltatások, egyenleg* része lett (a Munkából és vagyonból származó jövedelmekkel, valamint az Egyéb fizetések, nettóval együtt).
- Az Idegenforgalmi bevétel, kiadás, egyenleg az *1.A.b.4. Utazás bevétel, kiadás, egyenleg* soron jelenik meg.
- A Közvetlen tőkebefektetések jövedelmei, nettó az *1.B.2.1. Közvetlentőke-befektetések jövedelmei, egyenlegre* került.
- A Kamatok és pénzügyi befektetések jövedelmei megoszlik az *1.B.2.2. Portfólióbefektetések jövedelmei* és az *1.B.2.3. Egyéb befektetések jövedelmei* között. A *bevételek* az 1995-ös forgalmi adatokból kiindulva átlagolva képződnek, míg a *kiadások* a Pénzügyi számlával konzisztens adatok arányában kerültek szétosztásra.
- A Munkából és vagyonból származó jövedelmek, nettó az *1.A.b.10. Egyéb üzleti szolgáltatások, egyenleg* része lett, mert ezen a soron elsősorban az operatív lízinggel kapcsolatos tranzakciókat számoltuk el.
- A Viszonyzatlan átutalások a *1.C. Másodlagos jövedelmek* és az *1.A.b.4. Utazás* között került szétbecslésre modellalappon.
- Az Egyéb fizetések, nettó az *1.A.b.10. Egyéb üzleti szolgáltatások, egyenleg* része lett (lásd feljebb).
- A Folyó fizetési mérleg egyenlege az *I. Folyó fizetési mérleg, egyenlegnek* felel meg az új struktúrában.

A régi tőkemérleg elemei a következő sorokon jelennek meg.

- Közép- és hosszú lejáratú tőkemozgás és rövid lejáratú tőkemozgás Követelések a *3.4.k. Egyéb befektetések követelésekre* kerül –1-szeres szorzóval.
- Közép- és hosszú lejáratú tőkemozgás és rövid lejáratú tőkemozgás Tartozások a *3.4.t. Egyéb befektetések tartozásokra*, valamint a *3.2.t. Portfólióbefektetés tartozásokra* kerül a pénzügyi számlák állományi adatainak arányában.
- A Közvetlen tőkebefektetések Magyarországon, nettó, illetve külföldön, nettó a *3.1.t. Közvetlentőke-befektetések (tartozások)* soron, illetve a *3.1.k. Közvetlentőke-befektetések (követelések)* soron jelenik meg, ez utóbbi –1-szeres szorzóval.
- A nemzetközi tartalékok változása –1-szeres szorzóval a *3.5. Tartalékeszközökön* látható.

Az 1990–1994-es állományi adatok a BPM6 szerinti hierarchiában az alábbiak szerint láthatóak.

- A követelések között a Nemzetközi tartalékok konvertibilis devizában a 3.5. *Tartalékeszközökön* jelennek meg, az arany pedig ennek részeként látható a 3.5.1.k. *Monetáris arany* soron.
- A rövid és középlejratú egyéb külföldi követelések konvertibilis devizákban a 3.4.k. *Egyéb befektetésekre* kerülnek.
- A Közvetlen tőkebefektetés külföldön a 3.1.k. Közvetlentőke-befektetésnek felel meg az új struktúrában.
- A tartozások közül az összes hitel (finansziális, kereskedelmi, kormányközi, egyéb) a 3.4.t. *Egyéb befektetésekre* kerül rá, kivéve a Pénzügyi számlákkal konzisztens részt, amely a hitelek közül a 3.2.t. *Portfólióbefektetés* része lesz. Tehát az összes „rég” hiteltartozást az Egyéb befektetés és Portfólióbefektetés tartozások állománya adja ki.

Függelék

Példa a fizetési mérleg és a külfölddel szembeni befektetési pozíció összeállítására

Az alábbiakban Éden fizetési mérlegét és külfölddel szembeni befektetési pozícióját állítjuk össze az I.1. pontban megadott tranzakciók, és a II.1. pontban megadott feltételek alapján.

Éden hivatalos pénzneme a peták, ebben készülnek a statisztikák. A pénzügyi műveleteket a hazai bankoknál vezetett számláikon keresztül bonyolítják a gazdasági szereplők. Az elszámolás menetéhez kapcsolódó megjegyzések az egyes táblák, illetve blokkok végén találhatók.

I. A FIZETÉSI MÉRLEG ÖSSZEÁLLÍTÁSA

I.1. Éden nem rezidensekkel folytatott tranzakciói

1. Éden vállalatai autót exportáltak. Az export ellenértékeként befolyt 10239 millió tallért a hazai számlavezető kereskedelmi bankok külföldi nostro számláján írták jóvá.
2. Élelmiszerimportra az év során 35609 millió petákot fordítottak, amelyet a hazai számlavezető bankok külföldi nostro számlájáról egyenlítették ki, 11599 millió tallér értékben.
3. Az áruimporthoz kapcsolódva, nem rezidens szállítmányozási vállalkozók szolgáltatását igénybe véve 11432 millió petákkal egyenértékű 3849 millió tallér került leemelésre a hazai számlavezető bankok külföldi nostro számlájáról.
4. Édenben a Pokolból érkező turisták 4333 millió tallért váltottak át a kereskedelmi bankokban, és költöttek el az ott-tartózkodásuk alatt.
5. Éden kormánya 318 millió peták értékű gyógyszersegélyt küldött a természeti katasztrófa által sújtott Pokolba.
6. A Pokolban dolgozó édeni vendégmunkások 56 millió tallért utaltak haza az otthoniak kereskedelmi banki számláira.
7. Éden vállalatai közvetlen hitelfelvétel formájában 1300 millió tallér forrást vontak be az év során.
8. Az Édenben 100%-os külföldi tulajdonban lévő, közvetlen tőkebefektetéssel létrehozott vállalatok tárgyévi adózott eredménye 4000 millió peták.
9. Osztalékként 2709 millió petákot szavaztak meg, s utaltak haza a nem rezidens működőtőke-befektetők.
10. A portfólió befektetések után Éden 1067 millió tallér kamatbevételt számolhatott el.
11. Éden kormánya kötvényt bocsátott ki, amelyből a külföldiek 100 millió petákot jegyeztek.
12. A kormány 49%-ban privatizálta a Postát, a külföldi befektető 1500 millió tallért fizetett a tulajdonrésztért.

13. Éden vállalatai tőzsdei részvénykibocsátás formájában is vontak be friss tőkét külföldről, összesen 301 millió peták értékben.
14. Éden kereskedelmi bankjai elengednek Pokol adósságából 51 millió petákot.
15. Rezidens befektetők a tárgyévben nem szavaztak meg maguknak osztalékot, 540 millió tallérnyi adózott jövedelmet helyeztek eredménytartalékba a külföldi vállalataiknál.
16. Éden rezidensei 300 millió tallér értékű Pokol-kötvényt vesznek.

I.2. Az ügyletek értéke a tranzakciókhoz kapcsolódó árfolyamon petákban és tallérban

	Millió tallér	Millió peták	tranzakciós árfolyam peták/tallér
1. autóexport	10 239	30 717	3,00
2. élelmiszerimport	11 599	35 609	3,07
3. szállítási szolgáltatás import	3849	11 432	2,97
4. turizmus export	4333	12 609	2,91
5. gyógyszersegélynyújtás	104	318	3,07
6. vendégmunkások hazautalásai	56	166	2,97
7. vállalati hitelfelvétel	1300	3900	3,00
8. tárgyévi adózott eredmény (újrabefektetett jövedelem)	1329	4000	3,01
9. osztalékmegszavazás és -kifizetés	897	2709	3,02
10. portfóliobefektetések jövedelmei	1067	3201	3,00
11. államkötvény-kibocsátás	34	100	2,94
12. privatizációs bevétel	1500	4500	3,00
13. részvénykibocsátás	100	301	3,01
14. adósságelengedés	17	51	3,00
15. újrabefektetett jövedelem	540	1620	3,00
16. kötvénylvásárlás	300	936	3,12

Megjegyzések a I.2. táblázathoz

A különböző pénznemekben végrehajtott tranzakciókat a statisztika összeállításához át kell számítani egy közös devizanemre, amelyben a statisztika összeállítása történik. Ez a devizanem szolgál a sokféle egyedi ügylet nemzetgazdasági szintű aggregálására. Az egységes számbavételre az országok általában a hivatalos pénznemet szokták alkalmazni.

Az átváltáshoz a tranzakció időpontjához kapcsolódó árfolyam (tranzakciós árfolyam) a legközelebbi, de a gyakorlatban az adatgyűjtési rendszertől függ, hogy ez az információ a statisztikusok rendelkezésére áll-e. Ennek hiányában általában valamilyen átlagárfolyammal helyettesítik az ügyleti árfolyamot a tranzakciók értékének aggregációs devizában történő meghatározásához. Minél közelebb áll a választott átlagárfolyam a tényleges ügyleti árfolyamhoz, annál pontosabban közelít a tranzakció átszámított értéke a tényleges piaci értékhez. Így pl. a napi átlagárfolyamon történő átszámítás pontosabban tükrözi a tranzakció piaci értékét, mint a heti vagy havi átlagárfolyam alkalmazása.

I.3. A fizetési mérleg tételei – tranzakciópárok

Millió peták	Követel	Tartozik
1. áruk	30 717	
1. kereskedelmi bankok követelése, betét		30 717
2. áruk		35 609
2. kereskedelmi bankok követelése, betét	35 609	
3. szállítási szolgáltatások		11 432
3. kereskedelmi bankok követelése, betét	11 432	
4. utazás	12 609	
4. kereskedelmi bankok követelése, betét		12 609
5. áruk	318	
5. másodlagos jövedelmek (folyó transzfer)		318
6. kereskedelmi bankok követelése, betét		166
6. másodlagos jövedelmek (folyó transzfer)	166	
7. egyéb tőkebefektetések, tartozások, hitel	3 900	
7. kereskedelmi bankok követelése, betét		3 900
8. újrabefektetett jövedelmek (elsődleges jövedelmek)		4 000
8. jövedelmek újrabefektetése Édenben (pénzügyi mérleg)	4 000	
9a. osztalék (megszavazás)		2 709
9a. tulajdonossal szembeni kötelezettség	2 709	
9b. újrabefektetett jövedelmek (jövedelmek)		-2 709
9b. jövedelmek újrabefektetése (pénzügyi mérleg)		2 709
9c. tulajdonossal szembeni kötelezettség (osztalék kifizetés)		2 709
9c. kereskedelmi bankok követelése, betét	2 709	
10. portfólióbefektetések jövedelmei	3 201	
10. kereskedelmi bankok követelése, betét		3 201
11. portfólióbefektetések, tartozások, kötvény	100	
11. tartalékeszközök		100
12. közvetlentőke-befektetések Édenben	4 500	
12. tartalékeszközök		4 500
13. portfólió részvénybefektetések, tartozások	301	
13. kereskedelmi bankok követelése, betét		301
14. egyéb tőkebefektetések, követelések, hitel	51	
14. tőketranszfer		51
15. újrabefektetett jövedelmek (elsődleges jövedelmek)	1 620	
15. jövedelmek újrabefektetése külföldön(pénzügyi mérleg)		1 620
16. portfólióbefektetések, követelések, kötvény		936
16. kereskedelmi bankok követelése, betét	936	
ÖSSZESEN	114 878	114 878

Megjegyzések a I.3. táblázathoz

Az I.3. táblázat az egyes tranzakciókhoz tartozó tranzakciópárokat tartalmazza az aggregációs pénznemben kifejezve az I.2. táblázat alapján. A kettős könyvelés elvéből következően minden tranzakció két helyen, követel és tartozik tételként kerül be a fizetési mérlegbe. Ebből a szempontból speciálisan jelenik meg az újrabefektetett jövedelem osztalék megszavazása miatti elszámolása (9b), ami tartalmilag voltaképpen a korábbi időszakra (amikor az eredmény keletkezett, s nem került kivonásra a vállalatból) elszámolt újrabefektetett jövedelem korrekciója: ez magyarázza a negatív előjelet a jövedelemmérlegben is. Vele szemben áll a tőkekivonás a pénzügyi mérlegben. A kettős könyvelés elvéből következően a mérleg két oldala egyenlő. Azon tranzakciók esetében, amikor nincs az alapügyletnek ellentételezése (5. és 14.), a folyó vagy tőketranszfer lesz a tranzakció „másik lába”.

Mivel a példában szereplő feltétel szerint Éden rezidens gazdasági szereplői pénzügyi műveleteiket a hazai számlavezető bankjaikon keresztül (az állam a központi bankon keresztül, ezért a nemzetközi tartalék az érintett pénzügyi instrumentum a 11. és 12. ügyletben) bonyolítják, ezért a külfölddel folytatott tranzakciók végső soron a monetáris intézmények nettó külföldi pozíciójának változásában jelennek meg. (Bár a vállalat exportál, a deviza ellenérték a számlavezető bank külföldön vezetett számlájára folyik be – a banknak nőnek a külfölddel szembeni követelései, amit az jóváír a vállalat nála vezetett számláján – egyúttal a belfölddel szembeni kötelezettségei is nőnek. A fizetésimérleg-statisztikákban a külfölddel szembeni tranzakciók és pozíciók jelennek meg.)

I.4. Éden fizetési mérlege (BPM5-szemlélet – 2014 előtt)

Millió peták	Bevétel	Kiadás	Egyenleg
I. Folyó fizetési mérleg	48 631	51 359	-2 728
Áruk	31 035	35 609	-4 574
Szolgáltatások	12 609	11 432	1 177
Idegenforgalom	12 609	0	12 609
Szállítmányozási szolgáltatások	0	11 432	-11 432
Jövedelmek	4821	4000	821
Közvetlentőke-befektetések jövedelmei	1620	4000	-2380
Felosztott és átutalt jövedelmek (osztalék)	0	2709	-2709
Újrabefektetett jövedelmek	1620	1291	329
Portfólióbefektetések jövedelmei	3201	0	3201
Viszonyzatlan folyó átutalások	166	318	-152
II. Tőkemérleg	0	51	-51
Egyéb szektorok viszonyzatlan tőkeátutalásai	0	51	-51
III. Pénzügyi mérleg	66 247	63 468	2779
Közvetlentőke-befektetések	11 209	7038	4171
Külföldön	0	1620	-1620
Újrabefektetett jövedelmek	0	1620	-1620
Édenben	11 209	5418	5791
Részvény és egyéb tulajdonosi részesedés	4500	0	4500
Újrabefektetett jövedelmek	4000	2709	1291
Egyéb tőke	2709	2709	0
Tartozás	2709	2709	0
Portfólióbefektetések	401	936	-535
Követelések	0	936	-936
Kötvények	0	936	-936
Tartozások	401	0	401
Tulajdonviszonyt megtestesítő értékpapírok	301	0	301
Kötvények	100	0	100
Egyéb befektetések	54 637	50 894	3743
Követelések	50 737	50 894	-157
Tartozások	3900	0	3900
Nemzetközi tartalékok	0	4600	-4600
IV. Teljes fizetési mérleg	114 878	114 878	0

Megjegyzések a I.4. táblázathoz

Az I.4. táblázat abban a szerkezetben tartalmazza az adatokat, ahogyan az a most leváltott standard (BPM5) révén a felhasználók számára korábbról ismerős lehet. Ebben a táblázatban a fizetési mérleg struktúrájába illesztve jelennek meg az I.3. táblázat tranzakciópárjai. A BPM5 alapján összeállított standard publikációtól eltérő azonban, hogy ebben táblában a pénzügyi mérleg tételei is bruttó száakkal, s nem csak egyenleggel szerepelnek. Ez teszi lehetővé az érdeklődő olvasók számára a I.3 táblázat

pénzügyimérleg-tételeinek beazonosíthatóságát. (Például azt, ahogyan a követelések növekedése (tartozik tétel) kiadásként, negatív egyenleggel jelenik meg (lásd a tartalékok növekedését a privatizációs bevételek és a kötvénykibocsátás eredményeképpen, 11. és 12. ügylet)

I.5. Éden fizetési mérlege (BPM6-szemplélet – 2014-től)

Millió peták	Bevétel	Kiadás	Egyenleg
I. Folyó fizetési mérleg	48 631	51 359	-2 728
Áruk	31 035	35 609	-4 574
Szolgáltatások	12 609	11 432	1 177
Utazás	12 609	0	12 609
Szállítási szolgáltatások	0	11 432	-11 432
Elsődleges jövedelmek	4821	4000	821
Közvetlentőke-befektetések jövedelmei	1620	4000	-2380
Felosztott és átutalt jövedelmek (osztalék)	0	2709	-2709
Újrabefektetett jövedelmek	1620	1291	329
Portfólióbefektetések jövedelmei	3201	0	3201
Másodlagos jövedelmek	166	318	-152
II. Tőkemérleg	0	51	-51
Egyéb szektorok viszonzatlan tőkeátutalásai	0	51	-51
	Követelés	Tartozás	"Egyenleg (nettó köv.)"
III. Pénzügyi mérleg	7313	10 092	-2779
Közvetlentőke-befektetések	1620	5791	-4171
Külföldön	1620	0	1620
Jövedelmek újrabefektetése	1620	0	1620
Édenben	0	5791	-5791
Részcény és egyéb részesedés	0	4500	-4500
Jövedelmek újrabefektetése	0	1291	-1291
Egyéb tőke	0	0	0
Portfólióbefektetések	936	401	535
Hitelviszonyt megtestesítő éven túli értékpapírok	936	100	836
Részcény és befektetési jegy	0	301	-301
Egyéb befektetések	157	3900	-3743
Tartalékeszközök	4600	0	4600
memo:			
Külfölddel szembeni finanszírozási képesség (felülről) [I.+II.]			-2779
Külfölddel szembeni finanszírozási képesség (alulról) [III.]			-2779

Megjegyzések a I.5. táblázathoz

Az I.5. táblázat mutatja be azt, ahogyan a megújult módszertani szabvány (BPM6) a fizetési mérleg aggregált megjelenítése során szakít az elemi szinten továbbra is érvényesülő előjel konvenciónak megfelelő eddigi prezentációs gyakorlattal, s a pénzügyi mérlegben az egyenlegek a követelések és tartozások esetében is a növekedésnek, illetve csökkenésnek megfelelően veszik fel a pozitív, illetve negatív előjelet. Az aggregált megjelenítés során bevezetett változás eredményeképpen az alulról és felülről számított finanszírozási képesség azonos előjellel mutatják meg a külfölddel szembeni pozíció tranzakciók miatti változását és nem ellentettjei egymásnak. Jellegét tekintve a pénzügyi mérleg egyenlege így egy nettó követelés tartalmú mutató (a követelések változásából kivonjuk a tartozások változását). (A BPM5 szerinti aggregált megjelenítésben a pénzügyi mérleg egyenlege éppen ellentettje volt a folyó fizetési mérleg és a tőkemérleg egyenlegének, tartalmát tekintve pedig így nettó tartozás típusú mutató volt.)

II. A KÜLFÖLDEL SZEMBENI BEFEKTETÉSI POZÍCIÓ ÖSSZEÁLLÍTÁSA

II.1. Éden külfölddel szembeni befektetési pozíciójára ható tényezők és feltételek

1. peták/tallér az előző időszak végén	2,87
2. peták/tallér a tárgyidőszak végén	3,15
3. minden követelés és egyéb befektetés tartozás tallérban, az ezen kívüli tartozások petákban vannak denominálva	
4. a követelés oldalon a portfólió kötvény árfolyamváltozása (tallérban)	6%
5. a követelés oldali részvények árfolyama nem változott	
6. a tartozás oldalon a portfólió részvény aránya a nyitó állományban	90%
7. a korábban kibocsátott részvények árfolyamának változása a tartozás oldalon az előző hónap végéhez képest	– 12%
8. a tartozás oldali kötvény árfolyama nem változott	
9. kétes hitelkövetelés leírása a tárgyidőszak végén (millió tallér)	100
10. a nyitó állományok értéke tetszőlegesen választott	

II.2. Éden külfölddel szembeni befektetési pozíciója

MEGNEVEZÉS	Nyitó állomány	Állományváltozás					Záró állomány
		Tranzakciók egyenlege	Deviza- árfolyam- változás	Árváltozás	Egyéb állomány- változás	Összesen	
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)=(2+..+5)	(7)=(1+6)
KÖVETELÉSEK							
1. Közvetlentőke-befektetések	2587	1620	333	0	0	1953	4540
2. Portfólióbefektetések	6987	936	691	517	0	2143	9130
3. Egyéb befektetések	582	157	1263	0	−315	1106	1688
4. Tartaléskeszközök	9854	4600	1194	0	0	5794	15 648
Követelések összesen	20 010	7313	3481	517	−315	10 996	31 006
TARTOZÁSOK							
1. Közvetlentőke-befektetések	4598	5791	0	0	0	5791	10389
2. Portfólióbefektetések	3598	401	0	−389	0	12	3610
3. Egyéb befektetések	1458	3900	337	0	0	4237	5695
Tartozások összesen	9654	10 092	337	−389	0	10 041	19 695
NETTÓ KÖVETELÉS							
1. Közvetlentőke-befektetések	−2011	−4171	333	0	0	−3838	−5849
2. Portfólióbefektetések	3389	535	691	905	0	2131	5520
3. Egyéb befektetések	−876	−3743	926	0	−315	−3132	−4008
4. Tartaléskeszközök	9854	4600	1194	0	0	5794	15 648
NETTÓ KÖVETELÉS ÖSSZESEN	10 356	−2779	3144	905	−315	955	11 311

Megjegyzések a II.2. táblázathoz

A külfölddel szembeni befektetési pozíció a nyitó állományból kiindulva az időszaki változások számbavételén keresztül mutatja be a külfölddel szembeni pénzügyi követelések és tartozások időszak végi állományának értékét az aggregációs devizában kifejezve. A táblázat soraiban a fizetési mérleg standard funkcionális kategóriáit találjuk, az oszlopokban pedig a pénzügyi pozíciókban (állományokban) bekövetkező időszaki változás tényezőit.

A külföldi pénznemben denominált pénzügyi követelés és tartozás állományokat a vonatkozási időszak végén érvényes árfolyamon számoljuk át az aggregációs pénznemre. Egy időszak nyitó állománya megegyezik az előző időszak záró állományával. A nyitó állomány számításához tehát az előző időszak végi árfolyamot használjuk. (Mivel a példában a kiinduló állományok értéke

tetszőlegesen megadott, ezért ezek értékének meghatározásában ennek nincs jelentősége.) A záró állomány pedig megegyezik az előző időszaki záró állomány (=időszaki nyitó állomány) és az adott időszakban bekövetkezett változások összegével.

A tranzakciók egyenlege megegyezik a fizetési mérleg pénzügyi mérlegében szereplő egyenlegekkel, de az előjel az állományváltozáshoz való hozzájárulásnak megfelelően alakul: „+”, ha növeli az állományt, és „-”, ha csökkenti azt. A követelések esetében ez éppen ellentétes a fizetési mérlegben érvényes előjelkonvencióval, ahol a tranzakciók miatti növekedés a kiadás oldalon (tartozik tétel) kerül kimutatásra. A követelések esetében tehát a pénzügyi mérlegben szereplő egyenleg (-1)-szeresét kell venni.

Mivel a pénzügyi követelések és az egyéb befektetés tartozások a feltételek szerint tallérban denominált instrumentumokhoz kapcsolódnak, ezért az aggregációs pénznemben számított értéküket befolyásolja az is, hogy a tallér és a peták árfolyama hogyan alakult a vizsgált időszakban. Ennek két összetevője van. Az állományok aggregációs devizára átszámított értékére egyrészt hatással van az időszak végi árfolyamok egymáshoz viszonyított elmozdulása (ha az adott időszakban nem történik semmilyen változás, ami az eredeti devizában denominált értékeket megváltoztatná, az aggregációs pénznemben kifejezett érték akkor is megváltozik, ha az időszak végi árfolyam eltér az előző időszak végi árfolyamtól). Másrészt pedig az időszaki változásokhoz kapcsolódó árfolyamok és az időszak végi árfolyam közötti eltérés (a tranzakciók például tranzakciós árfolyamon vagy valamilyen átlagárfolyamon kerülnek aggregálásra a fizetési mérlegben, így az időszak végi árfolyamon vett értékük, amellyel az állományi statisztikában kimutatásra kerülnek, el fog térni annyival, amennyivel a tranzakciós árfolyam vagy átlagárfolyam eltér az időszak végi árfolyamtól). Technikailag ezeket állományra eső árfolyamváltozásnak, illetve forgalomra eső árfolyamváltozásnak nevezzük. Voltaképpen arról van szó, hogy a denomináció pénznemében elkönyvelt változások átszámításához különböző árfolyamokat használunk, s általában az időszak végi árfolyamok is elmozdulnak egymáshoz képest. Ezért ahhoz, hogy teljesüljön a nyitó állomány, a záró állomány és az időszaki változások között fennálló zárttság követelménye az árfolyamváltozások hatását figyelembe kell venni. Értelemszerűen azon pénzügyi állományok esetében, ahol a denomináció és az aggregációs pénznem megegyezik, nincs devizaárfolyam-változásból eredő változás (a példában a tartozás oldali közvetlen tőkebefektetések és portfólió befektetések).

A piaci instrumentumok árának megváltozása (kötvényárfolyam, részvényárfolyam) hasonló hatással van az állományok értékének alakulására, mint a devizaárfolyam megváltozása miatti átértékelődés. Ha a pénzügyi eszköz piaci ára megváltozik, akkor megváltozik a pénzügyi vagyon értéke is, amellyel számolnunk kell. A külföldi pénznemben denominált eszközök esetében ez kombinálódik a devizaárfolyam változásának hatásával (lásd a példában a követelések között tallérban denominált kötvény árfolyamának változását), de ilyen típusú átértékelődés az aggregációs pénznemben denominált állományok esetében is bekövetkezik (lásd a példában a tartozásoldali portfóliórészvényeket).

A vagyonváltozás elemei közül az egyéb állományváltozás kategóriáját kell használni, ha a hitelező egyoldalú döntés alapján leírja (write-off) az adóssal szembeni kintlévőségét. Tehát nem kétoldalú megállapodás eredményeképpen kerül sor az adós és a hitelező között adósságelengedésre (lásd a példában a 14. tranzakciót), ami a fizetési mérlegben elszámolandó tranzakció, hanem a hitelező által hozott egyoldalú döntésről. A követelés egy részének leírásával a nyilvántartott követelések értéke csökken. Ez a csökkenés jelenik meg az egyéb állományváltozás oszlopban. Mivel a példában a tallérban denominált követelés leírására a tárgyidőszak végén kerül sor, ezért erre a változásra külön nem kell árfolyamkülönbötet számolni.

A kiadványban használt fontosabb speciális kifejezések magyarázata	
Fogalom	Magyarázat
adósság típusú pénzügyi eszközök	Adósság típusú instrumentumok azok a pénzügyi eszközök, amelyek jövőbeni időpont(ok)ban tőke visszafizetési és/vagy kamatfizetési kötelezettséggel járnak. Az adósság típusú instrumentumok közé az alábbi pénzügyi eszközök (követelések és kötelezettségek) tartoznak: SDR, készpénz és betét, hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok, kölcsönök, biztosítástechnikai tartalékok, nyugdíjpénztári díjtartalékok, szabványosított garanciák, egyéb követelések és kötelezettségek, ideértve a kereskedelmi hiteleket és előlegeket.
áfa-regisztráció	Nem rezidens cég által áfa-fizetés céljára létrehozott rezidens adószám. Az adószám mögött nem áll tényleges rezidens gazdasági szereplő.
átfolyó tőke	Egy multinacionális vállalatcsoportba tartozó rezidens, nem SCV normál (termelő, szolgáltató) tevékenysége mellett a kapott tőke cégcsoporton belüli továbbadása. Ez növeli a statisztikában a tőkebeáramlás és -kiáramlás összértékét, de ez a tőkeáramlás éppúgy nincs hatással az adott ország gazdaságára, mint az SCV-k tevékenysége.
COPC-korrektúra	A vállalat eredményéből a normál működésen kívüli „rendkívüli” tényezők eredményeképpen keletkezett jövedelem kiszűrése. A vállalati számviteli eredmény megbontása aszerint, hogy az statisztikailag jövedelemként, átértékelődésként vagy egyéb állományváltozásként hatott a saját tőke értékének változására. Jövedelemként a folyó fizetési mérlegben csak a normál üzletmenethez kapcsolódó eredményt (current operating performance concept, COPC) kell figyelembe venni.
eszközportfólió-átrendezés	Egy multinacionális vállalat határokon átnyúlóan átszervezi az eszközeinek portfólióját: egyik leányvállalatát megszüntetve, új leányvállalatot hoz létre, vagy egyes eszközeit beaportálja egy másik leányvállalatba. Idesoroljuk azokat a tranzakciókat is, amikor a befektető által befizetett, de még be nem jegyzett – átfolyó tőkeként elszámolt és kiszűrt – tőke cégbírósági bejegyzésre kerül.
külfölddel szembeni finanszírozási képesség/igény	A külső egyensúly mérőszáma, a folyó fizetési mérleg és a tőkemérleg együttes egyenlege. A fizetésimérleg-azonosság miatt az ily módon („felülről”) számított érték megegyezik a pénzügyi mérleg egyenlegével (az „alulról számított” finanszírozási képesség/igény). A gyakorlatban a kétféle módon számított mutató közötti eltérés tévedések és kihagyások (a statisztikai hiba) egyenlege.
kereszttulajdonlás	Kereszttulajdonlás keletkezik, ha egy közvetlen tőkebefektető pénzt kölcsönöz, vagy tőkét fektet be a közvetlen vagy közvetett befektetőjébe, feltéve hogy nincs 10% feletti szavazati joga abban.
kiugró osztalék (szuperosztalék)	A kivételes(en nagy) kifizetéseket, amelyeket a vállalat az eredménytartálékból fizet a részvényeseinek, vagy ha a normál üzletmenetnél számítottnál nagyobb az osztalék, azt az új módszertan szerint nem osztalékként, hanem tőke kivonásként kell megjeleníteni.
SCV (SPE)	Olyan rezidens vállalatok, amelyek tevékenységüket alapvetően külföldön folytatják, a hazai gazdasághoz való kapcsolódásuk minimális. Elsősorban pénzügyi források vállalatcsoporton belüli közvetítésében érintettek, a rajtuk keresztül folyó pénzek irányát és nagyságát azonban anyavállalataik szabályozzák. Nem tényleges célpontjai a közvetlen tőkebefektetéseknek: a különböző pénzügyi instrumentumokon megjelenő nettó befektetésük hosszabb periódust tekintve közel nulla.
vállalatcsoport	A vállalatok olyan köre, amely a közvetlentőke-befektetések elszámolása szempontjából tartalmazza a közvetlentőke-befektetőket és -befektetéseket, továbbá azon vállalatokat, amelyek közvetlen vagy közvetett módon ugyanazon – végső – befektető ellenőrzése, illetve befolyása alatt állnak (ellenőrzés alatt azt kell érteni, hogy a részesedés tulajdonjoga a szavazati jog több mint 50%-át biztosítja, befolyásnak pedig az minősül, ha a részesedés tulajdonjoga a szavazati jognak legalább 10%-át, de legfeljebb 50%-át biztosítja).
végső befektető	A vállalatcsoport tulajdonosi láncának csúcán lévő többségi – az adott vállalkozásban közvetve vagy közvetlenül 50% feletti szavazati joggal rendelkező – befektető, amely fölött más befektető nem gyakorol ellenőrzést (nincs további 50% feletti szavazati joggal rendelkező tulajdonosa). Végső befektető lehet rezidens vagy nem rezidens magánszemély, jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet, közvetlentőke-befektető vagy közvetett befektető.

HASZNOS LINKEK

Az MNB fizetésimérleg-statisztikai sajtóközleményei:

<http://www.mnb.hu/statisztika/statisztikai-adatok-informaciok/statisztikai-kozlemenyek-1/a-fizetesi-merleg-alakulasa>

Fizetési mérleg és külfölddel szembeni állományok idősorai:

<http://www.mnb.hu/statisztika/statisztikai-adatok-informaciok/adatok-idosorok/viii-fizetesi-merleg-kozvetlen-tokebefektetesek-kulfolddel-szembeni-allomanyok/fizetesi-merleg-kulfolddel-szembeni-allomanyok>

Közvetlentőke-befektetések idősorai:

<http://www.mnb.hu/statisztika/statisztikai-adatok-informaciok/adatok-idosorok/viii-fizetesi-merleg-kozvetlen-tokebefektetesek-kulfolddel-szembeni-allomanyok/kozvetlentoke-befektetesek>

Módszertani megjegyzések:

<http://www.mnb.hu/statisztika/statisztikai-adatok-informaciok/modszertan-1/modszertani-megjegyzesek-a-fizetesi-merleg-statisztikakhoz/bpm6-modszertan-szerinti-adatokhoz-a-2014-juniusi-publikacioktol>

European Union balance of payments/international investment position statistical methods, ECB, May 2007:

http://www.ecb.int/pub/pdf/other/bop_052007en.pdf

IMF BOPCOM:

<http://www.imf.org/external/bopage/bopindex.htm>

IMF: Balance of Payments: Selected Publications

<http://www.imf.org/external/np/sta/bop/biblio.htm>

The Special Data Dissemination Standard: Guide for Subscribers and Users, IMF, 2007

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/sdds/guide/2007/eng/sddsguide.pdf>

Balance of Payments and International Investment Position Manual Sixth Edition, IMF, 2009 (BPM6)

<https://www.imf.org/external/pubs/ft/bop/2007/pdf/bpm6.pdf>

BPM6 fejezetenként:

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/bop/2007/bopman6.htm>

Balance of Payments (BPM6) Compilation Guide, IMF, 2014

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/bop/2014/pdf/Guide.pdf>

External Debt Statistics: Guide for Compilers and Users (BPM6), IMF, 2014

<http://www.tffs.org/pdf/edsg/ft2014.pdf>

BPM6 konverziós mátrix

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/bop/2007/pdf/matrix.pdf>

Balance of Payments Manual 5th Edition, IMF, 1993

<http://www.imf.org/external/np/sta/bop/BOPman.pdf>

Balance of Payments Textbook (BPM5), IMF, 1996

<http://www.imf.org/external/np/sta/bop/BOPtex.pdf>

Balance of Payments Compilation Guide (BPM5), IMF, 1995

<http://www.imf.org/external/np/sta/bop/BOPcg.pdf>

External Debt Statistics: Guide for Compilers and Users (BPM5), IMF, 2003

<http://www.imf.org/external/np/sta/ed/guide.htm>

Az IMF online adatbázisa:

<http://elibrary-data.imf.org/> (BOP = fizetésimérleg-adatbázis)

SNA 2008:

<http://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/sna2008.asp>

OECD Benchmark Definition of FDI 4th Edition

<http://www.oecd.org/dataoecd/26/50/40193734.pdf>

OECD Benchmark Definition 3rd Edition:

<http://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/2090148.pdf>

Világbank-adatbázis:

<http://databank.worldbank.org/ddp/home.do>

Eurostat-adatbázis:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database

EKB-adatbázis:

<http://sdw.ecb.europa.eu/browse.do?node=2018790>

OECD-adatbázis:

http://www.oecd.org/document/8/0,3746,en_2649_34529562_40930184_1_1_1_34529562,00.html

UNCTAD-adatbázis:

<http://unctadstat.unctad.org/EN/>

**MAGYARORSZÁG FIZETÉSIMÉRLEG- ÉS KÜLFÖLDDEL SZEMBENI
BEFEKTETÉSIPOZÍCIÓ-STATISZTIKÁI**
2014

Nyomda: Prospektus–SPL konzorcium
8200 Veszprém, Tartu u. 6.

